

Prilog proučavanju članaka astragalnih pojaseva sa teritorije centralne i jugoistočne Evrope

Filipović, Vojislav; Mladenović, Ognjen

Source / Izvornik: **Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu, 2017, 34, 143 - 183**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:291:128878>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported](#)/[Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

INSTITUT ZA
ARHEOLOGIJU

Repository / Repozitorij:

[RIARH - Repository of the Institute of archaeology](#)

UDK 902
ISSN 1330-0644
VOL 34/2017.
ZAGREB, 2017.

Prilozi

Instituta za arheologiju u Zagrebu

Izdavač/Publisher
INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Address of the editor's office
Institut za arheologiju/Institute of archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Hrvatska/Croatia
Telefon/Phone ++385/(0)1 61 50 250
Fax ++385(0)1 60 55 806
e-mail: urednistvo.prilozi@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief
Marko DIZDAR

Uredništvo/Editorial board
Marko DIZDAR, Snježana KARAVANIĆ, Viktória KISS (Budapest, HUN) (prapovijest/Prehistory),
Goranka LIPOVAC VRKLJAN (antika/Antiquities), Katarina Katja PREDOVNIK (Ljubljana, SLO),
Natascha MEHLER (Wien, AUT), Juraj BELAJ, Tatjana TKALČEC (kasni srednji vijek i novi vijek/
Late Middle Ages and Modern era), Predrag NOVAKOVIĆ (Ljubljana, SLO) (metodologija/
Methodology)

Izdavački savjet/Editorial advisory board
Dunja GLOGOVIĆ (Zagreb), Ivor KARAVANIĆ (Zagreb), Laszlo KÓVACS (Budapest, HUN),
Kornelija MINICHREITER (Zagreb), Mladen RADIĆ (Osijek), Aleksandar RUTTKAY (Nitra, SK),
Ivančica SCHRUNK (Minneapolis, USA), Željko TOMIČIĆ (Zagreb), Ante UGLEŠIĆ (Zadar)

Prijevod na engleski/English translation
Katia Francesca ACHINO, Ana ĐUKIĆ, Marija KOSTIĆ, Vladimir KUSIK, Marko MARAS,
Ognjen MLADENOVIĆ, Meta OSREDKAR, Barbara SMITH-DEMO

Lektura/Language editor
Ivana MAJER (hrvatski jezik/Croatian, slovenski jezik/Slovenian, srpski jezik/Serbian)
Caitleen BREEN, Marko MARAS (engleski jezik/English)

Korektura/Proofreads
Katarina BOTIĆ
Marko DIZDAR

Grafičko oblikovanje/Graphic design
Roko BOLANČA

Računalni slog/Layout
Hrvoje JAMBREK

Tisak/Printed by
Printera Grupa d.o.o., Sv. Nedelja

Naklada/Issued
400 primjeraka/400 copies

Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu uključeni su u sljedeće indekse/
Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu are included in following indices:
DYABOLA – Sachkatalog der Bibliothek – Römisch-Germanische Kommission des Deutschen
Archaeologischen Instituts, Frankfurt a. Main
Clarivate Analytics services – Emerging Sources Citation Index
CNRS/INIST – Centre National de la Recherche Scientifique/L'Institut de l'Information Scientifique
et Technique, Vandoeuvre-lès-Nancy
EBSCO – Information services, Ipswich
ERIH – European Reference Index for the Humanities, European Science Foundation, Strasbourg
SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam

Sadržaj

Izvorni znanstveni radovi

- 5 BRUNISLAV MARIJANOVIĆ
Pokrovnik – primjer ograđenoga neolitičkog naselja
- 45 KRISTINA HORVAT
DARIO VUJEVIĆ
Pokrovnik – materijalna kultura neolitičkog naselja
- 83 KATIA FRANCESCA ACHINO
BORUT TOŠKAN
ANTON VELUŠČEK
Potentiality of intra-site spatial analysis and post-depositional processes: a Slovenian case study
Resnikov prekop
- 101 LUCIJA GRAHEK
Iška Loka in grob iz Matene – nova otkrića o pozni bronasti dobi na Ljubljanskem barju
- 123 MARTINA BLEČIĆ KAVUR
Mala tijela u velikom svijetu: antropo-ornitomorfni privjesci željeznog doba Caput Adriae
- 143 VOJISLAV FILIPOVIĆ
OGNJEN MLADENOVIĆ
Prilog proučavanju članaka astragalnih pojaseva sa teritorije centralne i jugoistočne Evrope
- 185 DOMAGOJ PERKIĆ
Crkva sv. Jurja u Mateškom Selu: nalazi iz grobova kasnoga srednjeg i novog vijeka

Contents

Original scientific papers

- BRUNISLAV MARIJANOVIĆ
Pokrovnik – An Example of an Enclosed Neolithic Settlement
- KRISTINA HORVAT
DARIO VUJEVIĆ
Pokrovnik – The Material Culture of the Neolithic Settlement
- KATIA FRANCESCA ACHINO
BORUT TOŠKAN
ANTON VELUŠČEK
Potencial znotrajnajdiščne prostorske analize za razumevanje poodložitvenih procesov v nadzorovanih okoliščinah: študija s kolišča Resnikov prekop (Slovenija)
- LUCIJA GRAHEK
Iška Loka and the Grave from Matena – New Findings on the Late Bronze Age in the Ljubljana Marshes
- MARTINA BLEČIĆ KAVUR
Small bodies in a big world: anthropo-ornithomorphic Iron Age pendants from Caput Adriae
- VOJISLAV FILIPOVIĆ
OGNJEN MLADENOVIĆ
Contribution to the Study of Astragal Belt Segments from the Territory of Central and Southeastern Europe
- DOMAGOJ PERKIĆ
The Church of St. George in Mateško Selo: the finds from the graves from the Late Middle Ages and the Modern Age

Prethodno priopćenje

227 SLAVICA FILIPOVIĆ
VLADIMIR KUSIK
Mjesto štovanja Silvana u Mursi

Preliminary communication

SLAVICA FILIPOVIĆ
VLADIMIR KUSIK
Place of worship of Silvanus in Mursa

241 UPUTE AUTORIMA

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Prilog proučavanju članaka astragalnih pojaseva sa teritorije centralne i jugoistočne Evrope

Contribution to the Study of Astragal Belt Segments from the Territory of Central and Southeastern Europe

Izvorni znanstveni rad
Prapovijesna arheologija

*Original scientific paper
Prehistoric archaeology*

UDK/UDC 903.2(4-191.2+4-12)"638"

Primljeno/Received: 20. 01. 2017.

Prihvaćeno/Accepted: 05. 06. 2017.

VOJISLAV FILIPOVIĆ
Arheološki institut
Kneza Mihaila 35/IV
RS-11000 Beograd
SRBIJA
vfilipov1@gmail.com

OGNJEN MLADENIĆ
Rudo 2/21
RS-11000 Beograd
SRBIJA
mladenovic40@gmail.com

U radu su prikazani novi i nepublikovani nalazi članaka astragalnih pojaseva, kao i oni primerci publikovani u manje dostupnoj literaturi. Na osnovu klasifikacija prethodnih istraživača i manjih autorskih dopuna, izdvojeno je ukupno pet tipova članaka – Glasinac, Štoj, Banoštor, Srem i Dunaszekcső, dok je tip Srem podeljen na tri varijante: Osijek, Beograd i Mačva. Prvim člancima astragalnih pojaseva smatraju se primerci tipa Glasinac, koji su obeležili period od početka 6. pa skoro do sredine 5. veka pr. n. e. Na teritoriji današnje Albanije razvija se i tip Štoj, koji je geografski veoma ograničen. Sredinom ili krajem 6. veka pr. n. e. javlja se tip Banoštor, a dalji hronološki razvoj astragalnih pojaseva dovodi nas do tipa Srem i njegovih varijanti Osijek, Mačva i Beograd. U periodu od sredine 6. do sredine 3. veka pr. n. e. ovaj tip pojaseva zahvata veliku teritoriju Podunavlja, Posavine i u manjoj meri Pomoravlja. Početkom 3. veka pr. n. e. javlja se i tip Dunaszekcső, koji obuhvata veliku teritoriju Podunavlja, Posavine, Potisja, Pomorišja i Pomoravlja.¹

Ključne reči: članci astragalnih pojaseva, Podunavlje, gvozdeno doba, sistematizacija, hronologija, distribucija

In this paper the authors present new and unpublished finds of astragal belts segments, as well as those examples published in less available literature. Based on the classifications by previous researchers, and minor contributions by the authors, a total of five types of segments have been defined – Glasinac, Shtojit, Banoštor, Syrmian and Dunaszekcső. The Syrmian type was further divided into three variations: Osijek, Belgrade, and Mačva. The first astragal belt segments are considered to be examples of the Glasinac type that marked the period from the beginning of the 6th cent. BC until the middle of the 5th cent. BC. The Shtojit type, which is geographically very limited, developed in the territory of present day Albania. In the middle of late 6th cent. BC, the Banoštor type occurs, and further chronological development lead to the Syrmian type and its variants Osijek, Mačva, and Belgrade. During the period between the middle of 6th and the middle of 3rd cent. BC, these types of belt segments encompassed a large territory in the Danube and Sava river regions, and to a lesser extent the Morava river region. At the beginning of the 3rd cent. BC, the Dunaszekcső type also occurs, encompassing a vast territory of the Danube, Sava, Tisza, Mureş, and Morava river regions.²

Key words: segments of astragal belts, Danube region, Iron Age, systematization, chronology, distribution

1 Tekst je rezultat projekta Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije *Arheologija Srbije, kulturni identitet, integracioni faktori, tehnološki procesi i uloga centralnog Balkana u razvoj u evropske praistorije* (br. OI177020).

2 This paper is a result of project of Ministry of education, science and technological development of Republic of Serbia: *Archaeology of Serbia: cultural identity, factors of integration, technological processes and the role of the central Balkans in European prehistory* (no. OI177020).

ISTORIJAT ISTRAŽIVANJA I UVOD U PROBLEMATIKU

Bronzani astragalni pojasevi,¹ sastavljeni od livenih članaka i pratećih kopči, predstavljaju jedan od specifičnih predmeta materijalne kulture gvozdеног doba na teritoriji centralnog i zapadnog Balkana, kao i gornjeg i srednjeg Podunavlja. Članci ovih pojaseva predstavljaju štapičaste pločice sa tri do šest kalotastih ispupčenja, između kojih su, često, jasno definisane spojnice, tj. prečage. Otvori za nizanje obično se nalaze ispod kalota, mada se, znatno ređe, sreću i primerci sa jasno odvojenim alkama za kačenje/nizanje sa donje strane pločice.²

U stručnoj literaturi, problem astragalnih pojaseva razmatra se više od jednog stoleća, dok je prvu sintezu astragalnih pojaseva na Balkanu dao J. Todorović 1964. godine (Todorović 1964). Tom prilikom, autor je izdvojio nekoliko hronoloških faza pojaseva na osnovu nalaza iz tada poznatih zatvorenih grobnih celina. Skoro dve decenije docnije D. Božić analizira pojedine primerke i izdvaja astragalne pojaseve tipa Osijek i Beograd, posebno razmatrajući hronologiju ovih nalaza (Božić 1981). Autor se pored toga, bavio i pitanjima stilsko-tipoloških odlika različitih tipova astragalnih pojaseva, pre svega na osnovu oblika kopči, broja astragala, kao i oblika i ukrasa članaka i prečaga. Ne zadugo nakon Božića, astragalnim pojasevima bavi se i R. Vasić, doduše u prilogu koji je obuhvatao raznorodne aspekte sremske grupe, ali je autor tom prilikom zapazio i izdvojio pojedine probleme vezane za hronologiju i poreklo astragalnih pojaseva i predložio adekvatnu klasifikaciju (Vasić 1989). Do sada najiscrpniji pregled nalaza astragalnih pojaseva na teritoriji centralnog Balkana i jugoistočne Evrope dala je M. Jovanović u prilogu iz 1998. godine (Jovanović 1998). Tom prilikom, detaljno su prikazani svi do tada autoru poznati nalazi sa teritorije Srbije, Crne Gore, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Albanije, Mađarske i Rumunije, mada su u katalog jednako stavljani i uzgred pominjani, tj. nepublikovani primerci. Iste godine izašao je i sintetski prilog S. Arsenijević (1998), koji je obuhvatio relativno manje nalaza nego onaj M. Jovanović, ali je težište rada bilo usmereno ne samo na hronološke i tipološke aspekte pojaseva, već i na socijalni i etnički kontekst gvozdеног doba centralnog Balkana. Nakon toga, pojedini primerci članaka astragala, slične pojave, ili čak celi pojasevi publikovani su u zasebnim člancima ili katalozima izložbi (Popović 2003; Jovanović 2010; Glogović 2008; Plantos 2009; Rustiou 2011; Gligorić, Canić-Tešanović 2010; Trifunović, Pašić 2003; Dizdar 2015), ali nijedan od pomenutih priloga nije u svom fokusu imao kakve sintetske probleme

1 Na početku rada autori bi se najsrdačnije zahvalili kolegama dr. Rastku Vasiću, dr. Marku Dizdaru, dr. Sorin-Cristianu Ailincăiu, mr. Dominiku Repki, MA Radovanu Sremcu, MA Aleksandru Jašareviću, Jasminki Bogić, Novici Dragojeviću i Caitlyn Breen na nesebičnoj pomoći autorima prilikom rada na ovom prilogu, kao i recenzentima rada na izuzetno korisnim sugestijama. Većinu crteža izradila je Jasminka Bogić.

2 Za detaljnu analizu termina korišćenih za opisivanje članaka i kopči astragalnih pojaseva v. Arsenijević 1998: 8. Nekoliko članaka astragalnog pojasa iz Prhova bili su povezani bronzanom žicom (Jovanović 1993: 41), ali su članci najčešće bili prišivani za pojas načinjen od organskih materijala.

HISTORY OF RESEARCH AND INTRODUCTION TO THE ISSUES

Bronze astragal belts,¹ comprised of casted segments and buckles, represent one of the specific objects of the Iron Age material culture from the territory of the Central and Western Balkans, as well as in the Upper and Middle Danube region. The segments of these belts are in fact rod-like plates; with three to six calotte shaped bulges and often with distinctly defined bars between them. Stringing loops are usually found under the calottes, although in rare cases we find examples with clearly separated stringing rings on the bottom of the plate.²

The astragal belts issue had been discussed in professional literature for more than a century, although the first comprehensive study of astragal belts in the Balkans was presented by J. Todorović in 1964 (Todorović 1964). On that occasion, the author identified several distinct chronological phases concerning the belts, based on the time periods determined by associated enclosed grave goods. Almost two decades later, D. Božić analysed specific examples and categorized certain astragal belts into two distinct types: the Osijek type and the Belgrade type. Božić took the chronology of these findings under special consideration as well (Božić 1981). In addition to chronology, the author also dealt with issues of style and typology, which characterize the different types of astragal belts primarily on the basis of belt buckle shape and number of astragals, as well as the shapes and decorations of the segments and bars. Not long after Božić, R. Vasić also took an interest in astragal belts, although in a paper discussing the diverse aspects of the Sarmian group, the author also noticed specific problems related to the chronology and origin of astragal belts and suggested proper classification (Vasić 1989). The most comprehensive review of astragal belts in the Central Balkan and South-Eastern European territories so far was carried out by M. Jovanović in 1998 (Jovanović 1998). On that occasion, all examples known to the author from the territory comprised of Serbia, Montenegro, Croatia, Bosnia and Herzegovina, Albania, Hungary, and Romania are given in detail, although this paper also included previously mentioned and unpublished examples. Another paper, which included relatively fewer material finds, focusing not only on the style and typology of the belts but also on the social and ethnic context of the Central Balkans Iron Age, was published in the same year by S. Arsenijević (Arsenijević 1998). After that, several examples of belt segments, similar representations, and even complete belts were published in separate papers and exhibition catalogues (Popović 2003; Jovanović 2010; Glogović 2008; Plantos 2009; Rustiou 2011; Gligorić, Canić-Tešanović 2010; Trifunović, Pašić 2003; Dizdar 2015), but none

1 At the beginning of this paper, authors would like to most sincerely express gratitude to colleagues dr Rastko Vasić, dr Marko Dizdar, dr Sorin-Cristian Ailincăi, mr Dominik Repka, MA Radovan Sremac, MA Aleksandar Jašarević, Jasminka Bogić, Novica Dragojević and Caitlyn Breen on their generous assistance to authors during their work on this paper, as well as reviewers of this paper on exceptionally helpful suggestions. Most of the drawings were produced by Jasminka Bogić.

2 For detailed analysis of terms used in describing segments and buckles of astragal belts, refer to Arsenijević 1998: 8. Several astragal belt segments from Prhovo were connected with bronze wire (Jovanović 1993: 41), but segments were usually sewn on belts made out of organic materials.

astragalnih pojaseva ili samih članaka. Jedino obimnije delo objavljeno relativno nedavno, jeste ono o pojasnim kopčama iz gvozdene doba na tlu zapadnog i centralnog Balkana, a koje je, delimično, obuhvatilo i pojedine probleme astragalnih pojaseva (Arsenijević 2013).

U poslednjih nekoliko godina, autori su sakupili podatke o više od 100 članaka astragalnih pojaseva koji do sada nisu publikovani u stručnoj literaturi, ili su publikovani u ranije nedostupnim publikacijama koje u centru pažnje nisu imale pitanje astragalnih pojaseva. Sa druge strane, pomenuto delo S. Arsenijević o pojasnim kopčama gvozdene doba objavljeno je pre četiri godine i u njoj su prikazani svi do sada poznati nalazi kopči, osim nekoliko (Klenak – Stojić, Cerović 2011; Hrtkovci – Jovanović 2010; Osijek – Drnić, Skelac 2008; Dizdar 2017).

Ideja autora je da predstave do sada nepublikovane primerke članaka astragalnih pojaseva sa nekoliko lokaliteta sa teritorije Srbije, jednog iz Bosne i Hercegovine, kao i članke/pojaseve sa teritorije Podunavlja objavljenih nakon 1998. godine i primerke iz Albanije, Mađarske, Rumunije, Austrije, Slovačke, Češke i Ukrajine,³ a koji u pomenutim radovima nisu razmatrani. Stoga se, po mišljenju autora, ponovo javila mogućnost da se svi do sada poznati i adekvatno publikovani članci astragalnih pojaseva ponovo sistematizuju i uklope u predložene hronološke i tipološke sisteme, kao i da se predloži njihova blago korigovana tipološka sistematizacija.⁴ Ovde moramo napomenuti da će se naša sistematizacija baviti isključivo tipologijom zasebnih članaka, a ne pojaseva u celini i da će, shodno tome, možda doći do izvesnih nedoumica vezanih za nazive tipova. Ipak, mišljenja smo da sistematizacija pojaseva zavisi i od tipa članka i od tipa kopče, dok sa druge strane i dalje nije jasno kakvi tipovi članaka zaista postoje i koji su njihovi nazivi. Isto tako, čini se da su pojedini primerci pripisivani već postojećim tipovima pojaseva, iako nose drugačije i raznolike elemente, kakav je slučaj sa primerkom iz Krive Reke. U stvari, u stručnoj se literaturi stvorila slika da tipovi pojaseva predstavljaju zasebne celine koje međusobno imaju veoma malo dodirnih tačaka, iako se na pojedinim komadima jasno vidi da predstavljaju prototipove određenih primeraka i razvijenu varijantu već postojećeg, ili čak kombinaciju dva tipa. Na kraju ovog dela, takođe je važno napomenuti da će osnovna hronologija biti zasnovana na apsolutnim vrednostima, koje se potom lako mogu uklopiti u postojeće sinhronističke tabele faza i stupnjeva.

Klasifikacijom i hronologijom astragalnih članaka, pored pionirskog rada J. Todorovića (1964), najviše su se bavili D. Božić (1981) i R. Vasić (1989), dok je poslednji rad na tu temu onaj M. Dizdara i A. Tonc (2017). Dobru osnovu za dalji rad na problemu astragala svakako predstavljaju klasifikacije D.

focused on any of the synthetic problems concerning astragal belts. The only more comprehensive paper published in the last five years is S. Arsenijević's paper on Iron Age belt buckles in the Western and Central Balkan territory, which only partially included some of the astragal belts problems (Arsenijević 2013).

Over the past few years, the authors of this paper collected more than 100 astragal belt segments, which had either gone unpublished in professional literature, or published in previously inaccessible publications or articles, where the main focus was not on the astragal belts themselves. On the other hand, the aforementioned publication by S. Arsenijević on Iron Age belt buckles was published four years ago, presenting all currently known belt buckle finds, save for finds subsequently published (Klenak – Stojić, Cerović 2011; Hrtkovci – Jovanović 2010; Osijek – Drnić, Skelac 2008; Dizdar 2017).

The purpose of this paper is to present previously unpublished examples of astragal belt segments from several sites in the territory of Serbia, one site from Bosnia and Herzegovina, as well as segments from the Danube river region published after 1998, and examples from Albania, Hungary, Romania, Austria, Slovakia, Czech Republic, and Ukraine, which had not been taken under consideration in the aforementioned papers.³ Therefore, it is the opinion of the authors that it is possible to reorganize and integrate all known and adequately published astragal belts into proposed chronological and typological systems, as the suggestion of a mildly corrected systematization has reappeared.⁴ We must point out that our systematization will deal only with typology of separate segments, and not complete belts, which could consequently lead to a certain dilemma concerning the nomenclature of the types. However, while we believe that the systematization of astragal belts depends both on buckle and segment types, it remains unclear what types of segments there really are and what their names are. Also, it seems that certain examples were attributed to already defined types of belts, although they display different and diverse elements, as is the case with the example from Kriva Reka. In fact, it seems that an image has been created in professional literature that types of astragal belts represent separate entities, with very few correlations, though it is clearly seen on some examples that they represent prototypes of certain examples, or a developed variant of already existing examples, or even combinations of two types. It is here that the authors would like to point out that the basic chronology will be based on absolute values, which can then be easily incorporated into the existing synchronistic tables of phases and periods.

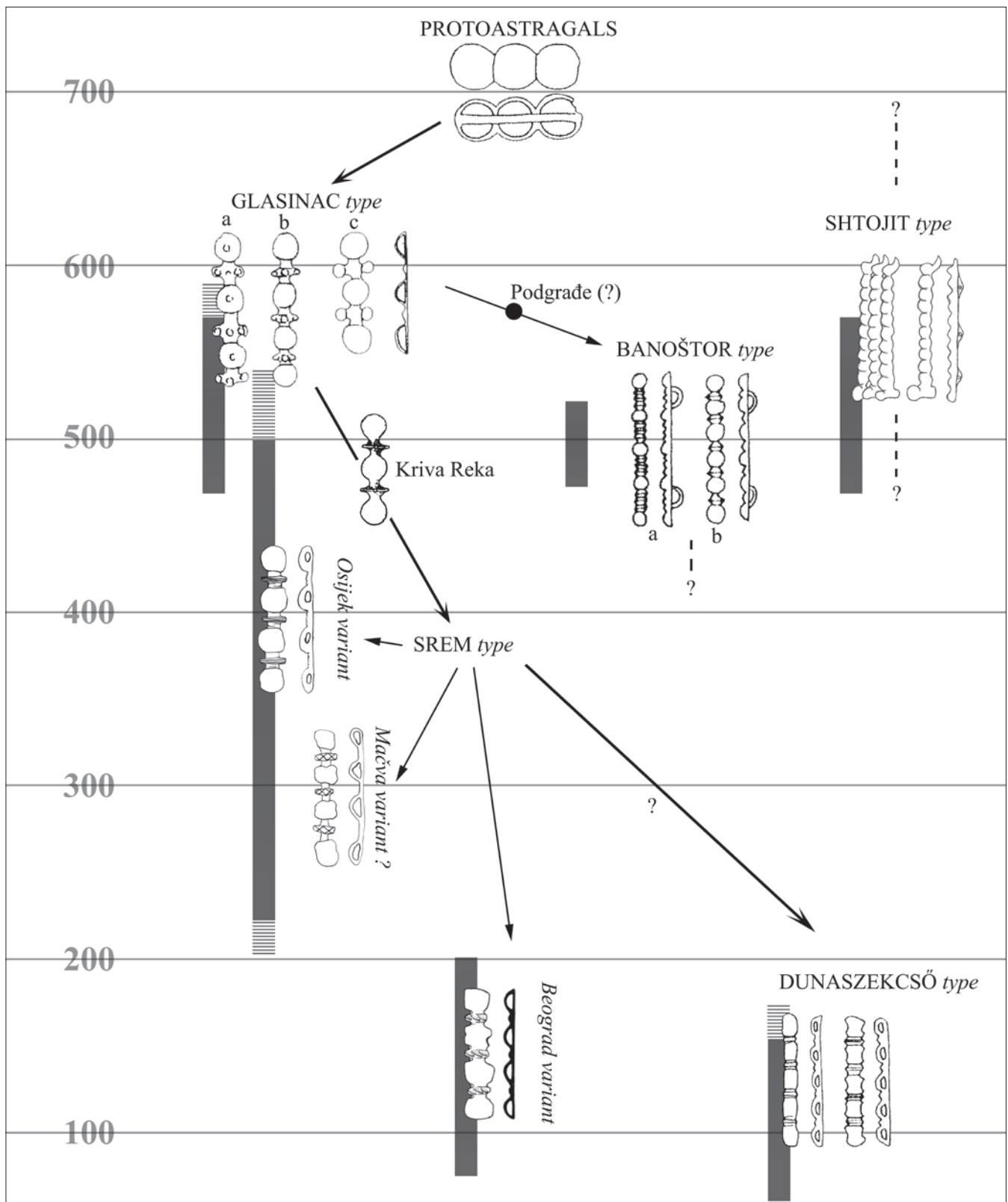
Besides the pioneering work of J. Todorović (1964), the most interest in the classification and chronology of astragal belt segments was taken by D. Božić (1981) and R. Vasić (1989), while the most recent paper on this issue was by M.

3 Zbog raznorodnih publikacija iz kojih su preuzeti podaci i ilustracije, autori nisu u mogućnosti da prikažu sve primerke u određenoj razmeri, posebno što su neki primerci objavljeni bez dimenzija. Svaki komad za koji se to moglo utvrditi, u katalogu na kraju ovog teksta ima date dimenzije.

4 U radu neće biti razmatrani primerci koji nisu objavljeni sa ilustracijama, a koji su u većini prethodnih priloga bili pominjani i uzimani u razmatranje, prvenstveno imajući u vidu činjenicu da se takvim primercima nije mogao odrediti tip ili varijanta.

3 Due to various publications from which the information and illustrations were taken, the authors are unable to present all the examples in proper scale, especially taking into account that some examples are published without a scale. The dimensions for each example of which it was possible to make a determination are given in the catalogue at the end of this paper.

4 Examples discussed in previous publications but published without illustrations will not be taken under consideration in this paper, primarily because type or variant could not be determined for those examples.

Sl. 1 Tipološka i hronološka tabela članaka astragalnih pojaseva na širem prostoru centralnog Podunavlja
 Fig. 1 Typological and chronological table of astragal belt segments from the wider area of the Middle Danube Region

Božiča i R. Vasića, ali u kasnijim sintetskim radovima nije bilo pokušaja njene dopune ili nadogradnje. Stoga će na ovom mestu biti predložena dopuna klasifikacije R. Vasića i D. Božiča, koja je razrađena na osnovu oblika kalota i poprečnih

Dizdar and A. Tonc (2017). A sound basis for further work on astragal issues of classification had been laid out by D. Božič and R. Vasić, however there have been no attempts at contributing to or upgrading these classifications in later

prečaga, njihovog kombinovanja i međusobnog odnosa, kao i ukrasa na njima, pa je ukupno izdvojeno 5 tipova i 3 varijante jednog tipa (sl. 1), koje u najvećoj meri odgovaraju prethodno predloženim sistemima – Glasinac, Štoj, Banoštor, Srem i Dunaszekcső, dok je tip Srem podeljen na tri varijante: Osijek, Beograd i Mačva (sl. 1). Autori smatraju da je bila moguća čak i dalja podela, na osnovu određenih specifičnosti pojedinih primeraka astragala,⁵ što je već urađeno za varijantu Osijek (Dizdar, Tonc 2017).

PREGLED ASTRAGALNIH ČLANAKA

Srbija

Astragalni pojas sa nekropole Paulje u selu Brezjak otkriven je u grobu 1 humke XV (O). U grobu 1 sa spaljenom individuom otkriveni su bogati prilozi i lični nakit – bronzani astragalni pojas, dve bronzane narukvice sa prebačenim krajevima, manji pehar, dva keramička pršljenka, perle od ćilibara i ogrlica od perli od staklene paste (Bulatović et al. 2017: lok. Brezjak, kat. 51–58). Radi se o celom pojasu sastavljenom od 68 celih ili oštećenih članaka i delom kopče, od kojih prikazujemo jedan članak, koji se sastoji od pet kalota, između kojih se nalaze četiri poprečne prečage, koje su ukrašene horizontalnim urezima (T. 1: 1). Na članku su samo tri rupe za prišivanje pojasa, pa bi se ovaj primerak mogao opredeliti u tip Srem, varijantu Osijek. Kod ovog primerka zanimljivo je prisustvo čak pet kalota, što se retko sreće kod astragalnih pojaseva tipa Srem, varijanta Osijek. Kopča nije očuvana u potpunosti, ali se može reći da je lučna i da se na njoj nalaze dve rupe u kojima su kraći bronzani lančići. Za sada, čini se da kopča nema adekvatnu analogiju kod poznatih primeraka ovih pojaseva.

Članak astragalnog pojasa iz Šida (T. 1: 2) sastoji se od četiri kalote, između kojih se nalaze tri poprečne prečage, koje su ukrašene sa po jednim horizontalnim urezom.⁶ U potpunosti su sačuvane i četiri rupe za prišivanje pojasa. Ovaj primerak bi se mogao opredeliti takođe u tip Srem, varijanta Osijek.

Najskorije otkriveni primerci potiču iz sela Lačarak, nekoliko kilometara severozapadno od Sremske Mitrovice.⁷ U

5 Npr. astragali iz Pilatovića mogli bi se opredeliti u posebnu varijantu, čak i tip, zbog toga što su oni jedini primerci koji se završavaju poprečnom prečagom, dok bi se primerci iz Paulje mogli opredeliti u podvarijantu varijante Osijek, s obzirom na to da na pet kalota ima samo tri rupe za prišivanje. Isto tako, podvarijante varijante Osijek mogle bi se napraviti i po shemi ukrašavanja poprečnih prečaga zavisno od broja urezanih linija ili njihovih dimenzija, ili pak po broju kalota i poprečnih prečaga na astragalu, itd.

6 Pojas nije stručno objavljen, već je data samo njegova slika u naučno-popularnoj knjizi Radosavljević, Sremac 2013: sl. 18. Zahvaljujemo se R. Sremcu, kustosu Zavičajne arheološke zbirke u Šidu na ustupljenoj ilustraciji.

7 Autori rada dobili su uvid u predmete i dozvolu da objave 56 celih ili fragmentovanih članaka otkrivenih u ataru sela Lačarak, koji su danas u privatnoj kolekciji, ali će, po poslednjim informacijama, biti poklonjeni Muzeju Srema. Iako je nalazač tvrdio da je sve nalaze otkrio na jednom mestu, s obzirom da nalaz sadrži raznorodne tipove koji hronološki ne odgovaraju jedni drugima, ove članke objavljujemo sa izvesnom dozom rezerve, ali sa velikim stepenom verovatnoće možemo tvrditi da su otkriveni na širem prostoru Lačarka ili okoline Sremske Mitrovice.

papers. Therefore, a complementation of classifications by D. Božić and R. Vasić will be presented in this paper, which will be based on calottes and horizontal bars shapes, their combining and correlation, as well as their decoration. Based on this, a total of 5 types, and 3 variants of one type, are defined (Fig. 1), which to a great extent fit into the previously proposed system – Glasinac, Shtojit, Banoštor, Sarmian and Dunaszekcső, while Sarmian type is divided into three variants: Osijek, Belgrade and Mačva (Fig.1). The authors believe that even further division was possible, based on certain specifics on some of the astragal belt segments,⁵ as was the case with the Osijek variant (Dizdar, Tonc 2017).

OVERVIEW OF ASTRAGAL BELT SEGMENTS

Serbia

The astragal belt from the Paulje necropolis in Brezjak village was discovered in Grave 1 of Mound XV (O). In Grave 1, along with the incinerated individual, wealthy contributions and personal jewellery were found – a bronze astragal belt, two bronze bracelets with crossed ends, a small cup, two ceramic loom weights, beads of amber, and a necklace made out of glass beads (Bulatović et al. 2017: site Brezjak, cat. 51–58). The complete astragal belt from this grave is comprised of 68 complete or fragmented preserved segments and part of a belt buckle, from which we present one segment consisting of five calottes and four horizontal bars between them, decorated with incised horizontal lines (Pl. 1: 1). The segment has only three loops for sewing onto the belt, so this example can be classified into the Sarmian type, Osijek variant. In this example, the existence of five calottes is interesting, as it is a rare occurrence in astragal belts of the Sarmian type, Osijek variant. The buckle is not preserved completely, but it can be determined that it is arched and has two holes with small bronze chains on them.

A segment of an astragal belt from Šid (Pl. 1: 2) consists of four calottes with three horizontal bars between them, which are decorated each with one incised horizontal line.⁶ On this segment, four loops for sewing onto the belt are also preserved. This example can be classified into the Sarmian type, Osijek variant as well.

The most recent examples known to the authors of this paper come from Lačarak village, several kilometres northwest from Sremska Mitrovica.⁷ It's a group finding

5 For example, astragals from Pilatovići could be attributed into a separate variant, maybe even type, since these are the only examples ending with horizontal bars, while the examples from Paulje could be classified as a sub-variant of the Osijek variant, given that on five calottes these examples have only three loops for sewing onto the belt. Likewise, sub-variants of the Osijek variant could be created based on the number of incised lines, dimensions, or even number of calottes or horizontal bars per segment, etc.

6 The belt is not published in professional literature, but its illustration is provided in the popular science publication Radosavljević, Sremac 2013: Fig. 18. We would like to thank R. Sremac from "Zavičajna arheološka zbirka" in Šid for providing us with the illustration.

7 The authors of this paper had insight into examples and were given permission to publish 56 astragal belt segments in various degrees of preservation, discovered in Lačarak village. The segments are in a private collection, but according to latest acquired information, the segments will be donated to the Museum of Sarmia. Although the finder claimed that all of the segments were discovered in the same place, due to the fact that the

pitanju je grupni nalaz koji sadrži ukupno 56 članaka astragalnog pojasa/pojaseva, različitog stepena očuvanosti (T. 1: 3–35; T. 2: 36–58). Od 56 članaka, samo 4 članka su u potpunosti očuvana, dva primerka imaju očuvane tri kalote, 30 primeraka sa očuvane dve kalote, i na kraju 20 primeraka sa očuvanom samo jednom kalotom. Broj rupa za prišivanje pojasa zavisi od očuvanosti samog primerka. Kada govorimo o tipološkoj podeli ovog nalaza, dolazimo do sledeće slike. Tipu Srem, varijanti Osijek pripada ukupno 43 primerka. Od toga sva četiri potpuno očuvana primerka, oba primerka sa tri očuvane kalote, 23 primerka sa dve očuvane kalote i 14 primeraka sa samo jednom očuvanom kalotom. Tipa Srem, varijanti Beograd pripada ukupno osam primeraka, od čega šest primeraka sa dve očuvane kalote, i dva primerka sa po jednom očuvanom kalotom. Dunaszekcső tipu pripadaju samo dva primerka, oba sa očuvane po dve kalote. Tri primerka se nisu mogla tipološki opredeliti. Kada je reč o ukrasu na pomenutim primercima, kod varijante Osijek (tip Srem) zastupljene su urezane horizontalne linije na poprečnim prečagama, pa tako ima primeraka sa jednom, dve, tri ili četiri urezane horizontalne linije. Kod varijante Beograd (tip Srem), ukras je izveden urezivanjem najčešće tri kose linije na poprečnu prečagu, ali ima primeraka i sa dve ili četiri urezane linije. Najslabije razvijeni ukras u ovom grupnom nalazu imaju primerici koji pripadaju Dunaszekcső tipu, kojih doduše ima i najmanje. Tako je jedan primerak potpuno neukrašen, dok se na drugom prepoznaje plastično izvedena „kanelura“. Od primeraka koji nisu tipološki opredeljeni, na poprečnim prečagama jednog primerka su urezane horizontalne linije. Ove linije dosta se razlikuju od horizontalnih linija karakterističnih za varijantu Osijek, pa tako ne mogu biti opredeljene u tu varijantu, od koje se razlikuju i po obliku poprečne prečage. Širina ureza više bi odgovarala karakterističnom ukrasu varijante Beograd, a čini se da i poprečna prečaga oblikom više odgovara ovoj varijanti.

Takođe nepublikovani primerci jesu tri članka astragalnog pojasa koja potiču iz Svrlljiga (T. 2: 59–61). Svi članci su skoro potpuno očuvani i sastoje se od po šest kalota, po pet poprečnih prečaga i po šest rupa za prišivanje pojasa. Članci astragalnog pojasa iz Svrlljiga svojom konstrukcijom potpuno odgovaraju jedni drugima, pa se može pomisliti da verovatno pripadaju istom pojasu. Tipološki pripadaju tipu Dunaszekcső.

Sa nepoznate lokacije u centralnom Sremu potiče jedan kompletno očuvan članak astragalnog pojasa, koji je opredeljen u tip Banoštor. On se sastoji od tri kalote, između kojih je po sedam poprečnih horizontalnih paralelnih rebara. Sa zadnje strane nalazi se zadebljanje u vidu rebra sa jednom rupom za prišivanje pojasa (T. 2: 62).

U toku pisanja rada, do autora je došla fotografija pojasa sastavljenog od više od 100 članaka, navodno otkrivenog na teritoriji Mačve (sl. 2).⁸ Pojas neće biti analiziran, s obzirom na uslove nalaza, ali se mora napomenuti da se na ovom pojasu, sastavljenom isključivo od članaka tipa Srem, varijante Osijek, javlja i do sada nepoznata varijanta članka. Naime, poprečne prečage tipa Srem, varijante Osijek ukrašene su spojenim X motivima i samo jedan članak na pojasu iz Mačve ima ovakav ukras (T. 2: 63; sl. 2).

⁸ Pojas se trenutno nalazi u posedu nepoznatog kolekcionara iz Španije.

containing 56 astragal belts segments in total, all in various degrees of preservation (Pl. 1: 3–35; Pl. 2: 36–58). Out of 56, only four segments are completely preserved, two segments have three calottes preserved, 30 segments have two calottes preserved, and 20 segments have only one calotte preserved. The number of loops for sewing onto the belt depends on the degree of preservation of each segment. On the typological classification of this find, we come to the following: a total of 43 segments can be classified into the Syrmian type, Osijek variant. Out of those, all four completely preserved segments, both segments with three calottes preserved, 23 segments with two calottes preserved, and 14 segments with only one calotte preserved belong to the mentioned type. Further, a total of 8 segments can be classified into the Syrmian type, Belgrade variant, of which six segments have two preserved calottes, and two segments have only one preserved calotte. Only two segments, both with two preserved calottes, can be classified into the Dunaszekcső type. Three segments could not be subjected to typological classification, due to the poor condition of their preservation. When it comes to the decoration on the aforementioned segments, on the Osijek variant (Syrmian type), incised horizontal lines on horizontal bars represent the decoration, and so we find examples with one, two, three, and four incised horizontal lines. The decoration on the Belgrade variant (Syrmian type) is usually represented by three wider oblique incised lines on horizontal bars, although there are examples with two or four incised lines. The least developed decoration belongs to the Dunaszekcső type, of which there is also the least amount of segments classified. One segment of this type is completely undecorated, while on the other segment a modelled “cannelure” can be recognized. Out of those segments that could not be subjected to typological classification, one of the segments had horizontal bars decorated with incised horizontal lines. These incised lines differ widely from the horizontal lines that are characteristic for the Osijek variant, so they cannot be classified as such, as well as differing in the shape of the horizontal bar. The width of the incisions may be more suited for the characteristic decoration of the Belgrade variant, and it seems like the horizontal bar suits this variant more by the shape of the horizontal bar.

Also unpublished are three segments that come from Svrlljig (Pl. 2: 59–61). All segments are completely preserved and each consists of six calottes, five horizontal bars, and five loops for sewing onto the belt. By its construction, the segments of the astragal belt from Svrlljig are all identical, so it can be thought that they probably belong to the same belt. All the segments can be classified into the Dunaszekcső type.

From an unknown location in central Syrmia comes one completely preserved segment of astragal belt, classified into the Banoštor type. It consists of three calottes, with seven horizontal ribs between each calotte. On the backside of the segment, there is a rib shaped thickening with one loop for sewing onto the belt (Pl. 2: 62).

find is comprised of different types that chronologically do not correspond to each other, we publish this segment with a certain amount of caution, but we can claim that there is a high probability that the segments were discovered in the wider area of Lačarak village, or the vicinity of Sremska Mitrovica.

Sl. 2 Foto detalja pojasa iz Mačve
Fig. 2 Photo detail of astragal belt from Mačva

Do autora ovog rada dospela su i tri fragmentovana članka astragalnog pojasa/pojaseva koji potiču iz Ritopeka kod Beograda. Dva članka mogu se opredeliti u varijantu Beograd. Na jednom su očuvane dve cele i delimično treća kalota, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage ukrašene su kosim linijama. Isti je slučaj sa sledećim primerkom na kome je očuvana jedna kalota, dve poprečne prečage i jedna rupa za prišivanje pojasa. Treći primerak mogao bi se opredeliti u tip Srem, varijantu Osijek. Na njemu su očuvane dve kalote, jedna poprečna prečaga, i dve rupe za prišivanje pojasa (T. 2: 64–66).

Autori su upoznati i sa jednim fragmentovanim člankom koji dolazi iz Deča kod Pećinaca. Na njemu su očuvane dve kalote i jedna poprečna prečaga, dok su obe rupe za prišivanje pojasa samo delimično očuvane. Poprečna prečaga ukrašena je horizontalnom linijom, pa je na osnovu toga, kao i samog oblika kalota, ovaj primerak opredeljen u varijantu Osijek tipa Srem (T. 2: 67).

Od publikovanih primeraka, kao što je to gore pomenuto, prikazaćemo primerke objavljene nakon sinteza M. Jovanović i S. Arsenijević, ili primerke koje pomenuti autori nisu uzimali u razmatranje, a već su bili publikovani.

In the course of writing this paper, the authors came upon a photo of a belt that consists of more than 100 segments, allegedly discovered in the Mačva territory (Fig. 2).⁸ This belt will not be analyzed in this paper, considering the conditions of the find, but it should be noted that on this belt, which consists exclusively of segments classified into the Syrmian type, Osijek variant, we also find a previously unknown variant of segments. One segment of the belt from Mačva, classified into the Syrmian type, has horizontal bars decorated with combined X motifs (Pl. 2: 63; Fig. 2).

The authors obtained information about three fragmented astragal belt/belts segments from Ritopek, near Belgrade. Two segments can be classified into the Belgrade variant. On one of the segments, two completely and a third partially preserved calottes are present, as well as two horizontal bars, and two loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with oblique lines. The same decoration is noticeable on the next segment, on which one calotte, two horizontal bars, and one loop for sewing onto belt are preserved. The third example can be classified into the Syrmian type, Osijek variant. On this example, two calottes, one horizontal bar, and two loops for sewing onto the belt are preserved (Pl. 2: 64–66).

The authors are also familiar with one fragmented segment from Deč, near Pećinci. On that segment, two calottes and one horizontal bar are preserved, while both loops for sewing onto the belt are only partially preserved. The horizontal bar is decorated with a horizontal line. Based on that, as well as on the shape of the calottes, this example is classified into the Osijek variant of the Syrmian type (Pl. 2: 67).

Out of the published examples, as previously mentioned, we will present examples published after the papers of M. Jovanović and S. Arsenijević, or examples which were published, but were not taken into consideration by the mentioned authors.

From Gradina on the Bosut river near Vašica comes parts of several astragal belts. Based on the shape of the segments and belt buckle, it seems that at least two belts are presented, but nothing more can be said about their precise reconstruction (Popović 2003: 313). Eight segment examples from this site consist of four calottes, with horizontal bars decorated with one incised horizontal line between them (Popović 2003: 319, Pl. 4: 13) (Pl. 2: 68). Only one segment is different, and consists of three calottes and two horizontal bars, also decorated with one incised horizontal line (Popović 2003: 319, Pl. 4: 12) (Pl. 2: 69). On each of the segments, the number of loops for sewing onto the belt corresponds to the number of calottes. All the segments from this site can be classified into the Syrmian type, Osijek variant.

From the multi-layered Gradište site, in Davidovac near Vranje, comes one fragmented segment of an astragal belt classified into the Osijek variant (Bulatović 2007: 167, Pl. XLII: 3) (Pl. 2: 70). Only three calottes are completely preserved, although it is clearly visible that this segment had at least four calottes. The calottes are connected with horizontal bars, two in this case, and are decorated with incised horizontal lines. Three loops for sewing onto the belt are also preserved.

⁸ Belt is currently in possession of an unknown collector from Spain.

Sa Gradine na Bosutu kod Vašice potiču delovi nekoliko astragalnih pojaseva. Prema obliku otkrivenih članaka i jedne kopče, čini se da su u pitanju najmanje dva astragalna pojasa, ali se o preciznoj rekonstrukciji ne može ništa više reći (Popović 2003: 313). Osam primeraka članaka sa ovog lokaliteta sastoji se od četiri kalote između kojih su tri poprečne prečage ukrašene jednim horizontalnim urezom (Popović 2003: 319, T. 4: 13) (T. 2: 68). Razlikuje se samo jedan primerak, koji se sastoji od tri kalote i dve horizontalne prečage koje su takođe ukrašene jednim horizontalnim urezom (Popović 2003: 319, T. 4: 12) (T. 2: 69). Na svakom od primeraka broj rupa za prišivanje pojasa odgovara broju kalota. Svi primerci sa ovog lokaliteta mogu se opredeliti u varijantu Osijek.

Sa višeslojnog lokaliteta Gradište, u Davidovcu kod Vranja, potiče jedan fragmentovani članak astragalnog pojasa varijante Osijek (Bulatović 2007: 167, T. XLII: 3) (T. 2: 70). U potpunosti su očuvane samo tri kalote, iako se jasno vidi da ih je ovaj primerak imao najmanje četiri. Kalote su povezane poprečnim prečagama, a u ovom slučaju sa dve, koje su ukrašene horizontalnim urezima. Očuvane su i tri rupe za prišivanje pojasa.

Iz Čuruga potiče jedan članak astragalnog pojasa (Trifunović, Pašić 2003: 270, sl. 6: 3) (T. 2: 71). U pitanju potpuno očuvan je primerak koji se sastoji od pet kalota i četiri poprečne prečage. Sačuvano je i pet rupa za prišivanje pojasa. Ovaj primerak je opredeljen u tip Dunaszekcső.

Kao slučajne površinske nalaze sa antičke Lederate (Ram), D. Jacanović navodi i osam fragmentovanih članaka astragalnog pojasa/pojaseva (Jacanović 2015: 13–14). Primerci sa ovog lokaliteta različito su očuvani, pa tako ima primeraka sa jednom, dve ili tri očuvane kalote. Pet primeraka može se opredeliti u varijantu Osijek (T. 2: 72–76). Svi oni imaju sačuvane dve kalote, na tri primerka očuvane su dve poprečne prečage dok je na dva primerka po jedna. Poprečne prečage ukrašene su horizontalnim urezima. Varijanti Beograd mogao bi pripadati primerak na kome je očuvana jedna kalota i jedna poprečna prečaga koja nije ukrašena, mada bi svojom konstrukcijom mogla odgovarati ovome tipu (T. 2: 77). Preostala dva primerka opredeljena su u tip Dunaszekcső (T. 2: 78–79). Na jednom su očuvane tri kalote i tri poprečne prečage, a na drugom dve kalote i dve poprečne prečage (Jacanović 2015: 14, sl. 16: 2).

Sa nepoznate lokacije iz okoline Banovaca dolazi jedan kompletno očuvani članak astragalnog pojasa (T. 3: 119). Sastoji se iz četiri kalote, tri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene horizontalnim urezima. Primerak je opredeljen u varijantu Osijek tipa Srem.

Hrvatska

Na lokalitetu Blato kod Vinkovaca, kao površinski nalazi registrovana su dva fragmentovana članka astragalnih pojaseva (T. 2: 80–81), tipa Dunaszekcső (Dizdar 2015: 39, Fig. 11: 4–5), mada stepen očuvanosti primeraka nije najzahvalniji za određivanje tipa ili varijante.⁹

9 H. Potrebeca i M. Dizdar objavili su nedavno (Potrebeca, Dizdar 2002) tri članka astragalnih pojaseva iz Vinkovaca, a koji potiču sa istraživanja

From Čurug comes one segment of an astragal belt (Trifunović, Pašić 2003: 270, Fig. 6: 3) (Pl. 2: 71). It is a completely preserved segment that consists of five calottes and four horizontal bars. Five loops for sewing onto the belt are also preserved. This example can be classified into the Dunaszekcső type.

D. Jacanović presents chance finds from antique Lederata (Ram) consisting of eight fragmented segments of astragal belts, among others (Jacanović 2015: 13–14). Segments from this site are in various degrees of preservation, so there are examples with one, two, or three preserved calottes. Five examples can be classified into the Osijek variant (Pl. 2: 72–76). All of these segments have two preserved calottes; on three examples two horizontal bars are preserved, and on two segments one horizontal bar is preserved. Horizontal bars are decorated with incised horizontal lines. The segment on which one calotte and one undecorated horizontal bar is preserved could be classified into the Belgrade variant (Pl. 2: 77). The remaining two examples are classified into the Dunaszekcső type (Pl. 2: 78–79). On one of these segments three calottes and three horizontal bars are preserved, and on the other two calottes and two horizontal bars (Jacanović 2015: 14, Fig. 16: 2).

From an unknown location in the vicinity of Banovci, near Belgrade, comes one completely preserved segment of an astragal belt (Pl. 3: 119). It is comprised of four calottes, three horizontal bars, and four loops for sewing onto the belt. Horizontal bars are decorated with incised horizontal lines. This example is classified into the Syrmian type, Osijek variant.

Croatia

As surface finds at the Blato site, near Vinkovci, two fragmented segments of astragal belts are registered (Pl. 2: 80–81), belonging to the Dunaszekcső type (Dizdar 2015: 39, Fig. 11: 4–5), although the degree of preservation of these segments is not the most forgiving for typological classification.⁹

Among the chance finds from the vicinity of Sotin, several completely or partially preserved segments are found (Ilkić 1999: 43, Pl. XX: 5–13) (Pl. 3: 124–132). Out of these segments, four are classified into the Syrmian type, Osijek variant – one completely preserved example, with four calottes, three horizontal bars, and four loops for sewing onto the belt, as well as three examples with two calottes, one horizontal bar, and two loops for sewing onto the belt preserved. Horizontal bars on these segments are decorated with horizontal incisions. Two fragmented examples, one with two calottes and same number of horizontal bars and loops for sewing onto the belt preserved, and other with one calotte, and same number of horizontal bars and loops for sewing onto the belt, are classified into the Syrmian type, Belgrade variant. Horizontal bars are decorated with oblique incisions. The last three examples are classified into the Dunaszekcső type. Out of these, two examples have

9 Potrebeca and Dizdar recently published (Potrebeca, Dizdar 2002) three segments of astragal belts from Vinkovci, which originate from excavation carried out by Brunšmid at the beginning of XX century. Considering the fact that we could not reconstruct from which of Brunšmid's astragal belts segment belongs to, these three segments are not taken into consideration.

Među slučajnim nalazima iz okoline Sotina nalazi se i nekoliko kompletno ili delimično očuvanih članaka astragalnih pojaseva (Ilkić 1999: 43, T. XX: 5–13) (T. 3: 124–132). Od ovih članaka, četiri su opredeljena u varijantu Osijek tipa Srem, i to jedan kompletno očuvani primerak, sa četiri kalote, tri poprečne prečage i četiri rupe za prišivanje pojasa, kao i tri primerka sa po dve kalote, jednom poprečnom prečagom i dve rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su na svim primercima ukrašene horizontalnim urezima. Varijanti Beograd pripadala bi dva fragmentovana članka. Na jednom su očuvane dve kalote, i isti broj poprečnih prečagi i rupa za prišivanje pojasa, a na drugom samo jedna kalota, i isti broj poprečnih prečagi i rupa za prišivanje. Poprečne prečage su ukrašene kosim urezima. Poslednja tri primerka opredeljena su u tip Dunaszekcső. U pitanju su dva primerka sa po tri sačuvane kalote, i istim brojem poprečnih prečagi i rupa za prišivanje pojasa, kao i jedan primerak sa četiri sačuvane kalote, i istim brojem poprečnih prečagi i rupa za prišivanje pojasa.

Bosna i Hercegovina

Na obali reke Save, na potesu Prud u Orašju, prikupljena su četiri kompletna članka astragalnog pojasa/pojaseva (T. 3: 120–123). Svi primerci sastoje se od po četiri kalote, tri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa.¹⁰ Poprečne prečage ukrašene su horizontalnim urezima, na jednom primerku sa jednim, a na tri primerka sa po tri linije. Svi primerci opredeljeni su u varijantu Osijek tipa Srem.

Iz groba 1, tumula II sa lokaliteta Osovo, dolazi 15 članaka astragalnog pojasa (Fiala 1897: 596, sl. 22; Benac, Čović 1957: 15, T. XXVII/8–9; Lucentini 1981: 140, T. XI: 10) (T. 2: 82). Na njemu su očuvane dve poprečne prečage, jedna kalota i jedna rupa za prišivanje pojasa. Poprečne prečage ukrašene su sa po tri granulacije. Primerak je opredeljen u tip Glasinac.

Na lokalitetu Taline, u grobu 1, tumula II, pronađen je jedan, čini se, kompletno očuvan članak astragalnog pojasa (Truhelka 1889: 33, sl. 27; Lucentini 1981: 157, T. XVII: 17) (T. 2: 83). On se sastoji od dve kalote, jedne poprečne prečage i dve rupe za prišivanje pojasa, sa donje strane kalota, što je neuobičajeno za članke astragalnih pojaseva. Poprečna prečaga ukrašena je horizontalnom linijom. Kako na osnovu oblika kalota i prečage, tako i na osnovu ukrasa, ovaj primerak najviše podseća na članke tipa Srem, varijante Osijek.

Albanija

Iz groba 3, humke 2 nekropole Shtojit (Štoj) potiče jedan potpuno očuvani astragalni pojas (Jubani 1992: T. II: 1) (T. 2: 84). Pored dve pseudo-kopče, u potpunosti je očuvan i 31 članak pojasa, doduše, članci pojasa su nešto drugačije forme od uobičajenih članaka astragalnih pojaseva. Glavna razlika je u tome što članci pojasa iz Štoja nemaju poprečne prečage koje bi spajale kalote, već se kalote bez prekida

Brunšmida početkom XX veka. S obzirom na činjenicu da nismo mogli da rekonstruišemo kom Brunšmidovom pojasu pripadaju pomenuti primerci, ova tri članka nisu uzeta u dalje razmatranje.

10 Zahvaljujemo se kolegi MA A. Jašareviću, kustosu Regionalnog muzeja Doboj, na ustupljenim crtežima i podacima. Nalazi se čuvaju u Muzeju Samostana u Tolisi.

three calottes and the same number of horizontal bars and loops for sewing onto the belt preserved, and one example with four calottes and the same number of horizontal bars and loops for sewing onto belt preserved.

Bosnia and Herzegovina

On the shore of the Sava river, in Prud near Orašje, four completely preserved segments of astragal belts were collected (Pl. 3: 120–123). All examples consist of four calottes, three horizontal bars, and four loops for sewing onto the belt.¹⁰ Horizontal bars are decorated with horizontal incisions, one incision on one example, and three incisions on three examples. All examples are classified into the Sarmian type, Osijek variant.

From the Grave 1, Tumulus II from the Osovo site, there are 15 segments of the astragal belt (Fiala 1897: 596, Fig. 22; Benac, Čović 1957: 15, Pl. XXVII/8–9; Lucentini 1981: 140, Pl. XI: 10) (Pl. 2: 82). There are two horizontal bars, one calottes and one belt loop. Horizontal bars are decorated with three granulations. The belt is classified as a Glasinac type.

At site Taline, in Grave 1, Tumulus II, there was found one, apparently, a completely preserved segment of astragal belt (Truhelka 1889: 33, Fig. 27; Lucentini 1981: 157, Pl. XVII: 17) (Pl. 2: 83). It consists of two calottes, one horizontal bar and two loops, on the underside of the calotte, which is unusual for segments of astragal belts. The horizontal bar is decorated with a horizontal groove. As for the shape of the calotte and the horizontal bar, as well as the ornament, this example is most similar to segments of the Sarmian type, Osijek variant.

Albania

From Grave 3, in Tumulus 2 of the Shtojit necropolis in Albania comes one completely preserved astragal belt (Jubani 1992: Pl. II: 1) (Pl. 2: 84). Besides two pseudo-buckles, 31 segments of the belt are completely preserved, although segments of this belt are in a different form than the usual astragal belt segments. The main difference is that the segments of the belt from Shtojit do not have horizontal bars to connect the calottes, so the calottes simply continuously run next to each other. Each segment consists of nine identical calottes, while only those at the ends are different. The bottom calotte is not in the line with the other calottes, but is more ejected from the line, while the upper calotte has a modelled "horn-like" decoration on it. Another characteristic feature of these segments is loops for sewing onto the belt. These are now placed in small triangular bulges on the back of the segment, and by no means is their number in correspondence with the number of calottes. On the belt from Shtojit, each segment has three loops for sewing onto belt.

From the Klos site comes 44 segments of astragal belts (Islami 1983: 123, Pl. III: 31). These segments are comprised of three calottes and two horizontal bars each (Pl. 3: 86), which are decorated with three round bulges (granulation?). This design of segments is characteristic for the Glasinac type, and therefore this find is classified into the mentioned type.

10 We would like to thank colleague MA A. Jašarević, curator of Regional museum in Doboj, for providing us with illustrations and information. Find are currently kept in the Monastery museum in Tolisa.

„nižu“ jedna do druge. Svaki od članaka sastoji se od devet identičnih kalota, dok se samo one krajnje razlikuju. Donja kalota je izbačena iz linije ostalih kalota, dok gornja na sebi ima plastično izveden ukras u vidu „roga“. Još jedna specifična odlika ovih članaka jesu rupe za prišivanje pojasa. One se sada nalaze u malim trougaonim ispupčenjima na zadnjoj strani članka, i nikako se po svom broju ne vezuju za broj kalota. Na pojasu iz Štoja, svaki članak ima po tri rupe za prišivanje.

Sa lokaliteta Klos potiču 44 članaka astragalnog pojasa (Islami 1983: 123, T. III: 31). U pitanju su članci koji se sastoje od po tri kalote i dve poprečne prečage (T. 3: 86), koje su ukrašene sa po tri kružna ispupčenja (granulacije?). Ovakva konstrukcija članaka karakteristična je za tip Glasinac.

Rumunija

Tokom istraživanja 2006. godine, na lokalitetu Craiva, u okviru kružne konstrukcije otkriven je članak astragalnog pojasa (Plantos 2009: 48, nap. 30) (T. 3: 87). Ovaj u potpunosti sačuvan primerak sastoji se od pet kalota, četiri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa (Plantos 2009: 56, Pl. VI: 5), te je opredeljen u tip Dunaszekcső.

Na nekropoli sa spaljenim pokojnicima na lokalitetu Remetea Mare u rumunskom delu Banata (T. 3: 88), u inventaru jedinog groba sa inhumiranom pokojnicom, otkriven je jedan članak astragalnog pojasa (Rustoiu 2011: 166, Fig. 4: 4). Reč je o u potpunosti očuvanom članku, koji se sastoji od četiri kalote i tri poprečne prečage, koje su, čini se, ukrašene horizontalnim urezima (Rustoiu 2011: 167, Fig. 4: 4). Autor rada ovaj primerak opredeljuje u tip Srem, varijantu Osijek.

Sa lokaliteta Căpâlna u Rumuniji potiču dva kompletno očuvana članka astragalnog pojasa (Glodariu, Moga 1989: 108, Fig. 92: 10, 12). Oba članka sastoje se od po pet kalota (T. 3: 89–90), četiri poprečne prečage, i po pet rupa za prišivanje pojasa. Poprečne prečage ukrašene su urezanim kosim linijama. Iako se kod ovih primeraka zapaža izvesna razlika u obliku kalota i prečaga, oba članka mogu se opredeliti u varijantu Beograd.

Sa lokaliteta Pecica poznat nam je jedan kompletno očuvan članak astragalnog pojasa (Rustoiu 1996: Fig. 73: 12) (T. 3: 91). On se sastoji od pet kalota, četiri poprečne neukrašene prečage i pet rupa za prišivanje pojasa. Članak je opredeljen u tip Dunaszekcső.

I sa lokaliteta Sibiu-Gușterița potiče jedan članak astragalnog pojasa (Rustoiu 1996: Fig. 73: 13) (T. 3: 92). Ovaj primerak ima pet kalota i četiri poprečne prečage. Broj rupa za prišivanje pojasa ostaje nepoznat, s obzirom na to da na priloženoj ilustraciji nisu prikazane, a čini se da su poprečne prečage ovog članka ukrašene sa po jednim plastično izvedenim rebrom. I ovaj članak je opredeljen u tip Dunaszekcső.

Više članaka astragalnog pojasa, kao i kompletno očuvana kopča potiču sa lokaliteta Crișeni. U pitanju su dva kompletno i četiri delimično očuvana primerka članaka (Rustoiu 1996: Fig. 73: 15) (T. 3: 93). Primerki koji su kompletno očuvani sastoje se od po pet kalota, četiri poprečne prečage i pet rupa za prišivanje pojasa. Kao i na prethodnom primeru, čini se da su poprečne prečage ukrašene sa po jednim

Romania

In the course of the excavation in 2006, at the Craiva site in Romania, in the context of a circular structure, a segment of astragal belt was discovered (Plantos 2009: 48, ref. 30) (Pl. 3: 87). This completely preserved segment consists of five calottes, four horizontal bars, and four loops for sewing onto the belt (Plantos 2009: 56, Pl. VI: 5), and is therefore classified into the Dunaszekcső type.

Within the necropolis with incinerated individuals at the Remetea Mare site in the Romanian part of Banat (Pl. 3: 88), as the inventory of the only grave with an inhumed individual, a segment of an astragal belt was discovered (Rustoiu 2011: 166, Fig. 4: 4). This completely preserved segment consists of four calottes and three horizontal bars, which it seems, are decorated with incised horizontal lines (Rustoiu 2011: 167, Fig. 4: 4). The author of that paper classifies this segment into the Osijek variant of the Syrmian type.

From the Căpâlna site in Romania comes two completely preserved segments of an astragal belt (Glodariu, Moga 1989: 108, Fig. 92: 10, 12). Both segments consist of five calottes (Pl. 3: 89–90), four horizontal bars, and five loops for sewing onto the belt each. Horizontal bars are decorated with incised oblique lines. Although in these segments a certain difference in the form of calottes and bars is observed, both segments can be classified into the Syrmian type, Belgrade variant.

From Pecica site, one completely preserved segment of astragal belt is known (Rustoiu 1996: Fig. 73: 12) (Pl. 3: 91). It consists of five calottes, four horizontal bars, and five loops for sewing onto the belt. This segment is classified into the Dunaszekcső type.

One segment of astragal belt also comes from the site Sibiu-Gușterița (Rustoiu 1996: Fig. 73: 13) (Pl. 3: 92). This example consists of five calottes, and four horizontal bars. The number of loops for sewing onto the belt remains unknown, considering they are not presented in an illustration. It seems that horizontal bars of this example are decorated with one rib each. This example is also classified into the Dunaszekcső type.

Several segments of astragal belts, as well as completely preserved belt buckle, come from Crișeni site. Two examples are completely, and four only partially preserved (Rustoiu 1996: Fig. 73: 15) (Pl. 3: 93). Completely preserved examples consist of five calottes, four horizontal bars, and five loops for sewing onto the belt. As in the previous example, it seems like horizontal bars are decorated with one rib. Out of remaining four examples from this site, one has four calottes, and three examples have three calottes. All segments from this site can be classified into the Dunaszekcső type.

Hungary

Not far from Arnót, at the Iron Age necropolis, one segment of an astragal belt was recovered (Almássy 2014) with three calottes, and one horizontal bar preserved, while a second horizontal bar is damaged. The horizontal bar is decorated with horizontal incisions (Almássy 2014: 241, Fig. 3: 1) (Pl. 3: 94), and the segment is classified into the Syrmian type, Osijek variant.

Southeast from Pécs, at the Pécs-Hőerómű site, a Late

plastično izvedenim rebrom. Od preostala četiri primerka sa ovog lokaliteta, na jednom su očuvane četiri kalote, a na tri su očuvane po tri kalote. Svi članci sa ovog lokaliteta mogu se opredeliti u tip Dunaszekcső.

Mađarska

Nedaleko od Arnóta, na nekropoli mlađeg gvozdenog doba, otkriven je jedan članak astragalnog pojasa (Almásy 2014), sa očuvane tri kalote i jednom poprečnom prečagom, dok je druga poprečna prečaga oštećena. Prečaga je ukrašena horizontalnim urezima (Almásy 2014: 241, Fig. 3: 1) (T. 3: 94), a članak je opredeljen u varijantu Osijek.

Jugoistočno od Pečuja, na lokalitetu Pécs-Hőerómű, istražena je tokom 1980. i 1981. godine kasnolatenska (keltska) i ranoantička nekropola (Maráz 2008: 70). Tom prilikom, prema autoru, u grobu br. 3 otkrivena su dva kompletna članka astragalnog pojasa, kao i pet fragmenata članaka. Dva cela članka sastoje se od po pet kalota, četiri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa. Od fragmentovanih članaka imamo dva primerka sa po dve očuvane kalote i dve poprečne prečage, i tri primerka sa po jednom očuvanom kalotom i jednom poprečnom prečagom. Poprečne prečage na svim primercima su ukrašene urezanim kosim linijama (Maráz 2008: 81, Abb. 10: 3) (T. 3: 95–101). Čini se da se svi članci sa ovog lokaliteta mogu opredeliti u tip Dunaszekcső.

Sa lokaliteta Mözs-Tolna iz jednog ženskog groba potiče praktično kompletno očuvan astragalni pojas. Dvostruko obmotan oko struka pokojnice, pojas se sastoji od dve tropetljaste kopče između kojih se nalazi preko 100 kompletno očuvanih članaka. Pored ovoga, u grobu je otkriven veći broj staklenih perli, četiri fibule tipa Čertoza, i nekoliko ljuštura školjki (Gaál 2001: 27–30, T. 10–11).¹¹ Svi članci ovog pojasa su opredeljeni u tip Srem, varijantu Osijek.

Austrija

Sa naseobinskog lokaliteta Oberleiserberg poznata su nam dva fragmentovana i jedan kompetno očuvan članak astragalnog pojasa (Karwowski 2012: 73, Fig. 4). Kompletno očuvan članak sastoji se od šest kalota, pet poprečnih prečaga i šest rupa za prišivanje pojasa. Poprečne prečage ukrašene su urezanim kosim linijama. Kod dva fragmentovana primerka očuvane su po dve kalote i dve poprečne prečage. Na jednom primerku očuvane su i dve rupe za prišivanje pojasa, a na drugom jedna kompletno i jedna delimično očuvana rupa za prišivanje. Poprečne prečage na oba fragmentovana primerka ukrašene su urezanim kosim linijama (T. 3: 102–104). Sva tri primerka sa ovog lokaliteta opredeljena su u tip Dunaszekcső.

Govoreći o pojedinačnim nalazima opredeljenim u 2. i 1. vek pr. n. e., koji potiču sa lokaliteta Gracarca u austrijskom delu Koruške, P. Gleirscher (Gleirscher 1996: 229) pominje i nekoliko otkupljenih nalaza za Narodni muzej Koruške (Landesmuseum Kärnten), a za koje se veruje da potiču sa samog lokaliteta ili njegove šire okoline. U inven-

La Tène (Celtic) and Early Antique necropolis was excavated during the course of 1980 and 1981 (Maráz 2008: 70). According to the author, on that occasion, two completely preserved, as well as five fragmented, astragal belt segments were recovered in grave no. 3. Two completely preserved segments consist of five calottes, four horizontal bars, and four loops for sewing onto belt each. Out of the fragmented segments we have two examples with two preserved calottes and horizontal bars, and three examples with one calotte and horizontal bar preserved. Horizontal bars are decorated with incised oblique lines on all examples (Maráz 2008: 81, Fig. 10: 3) (Pl. 3: 95–101). It seems like all of the segments from this site can be classified into the Dunaszekcső type.

From the grave of a female individual at Mözs-Tolna comes a completely preserved astragal belt. Double wrapped around the waist of the deceased, it consists of two three-looped buckles, with more than 100 segments between them. Besides this, the grave inventory also included a larger number of glass beads, four Certosa type fibulae, and several shells (Gaál 2001: 27–30, Pl. 10–11).¹¹ All segments from this belt are classified into the Sarmian type, Osijek variant.

Austria

From a settlement site, Oberleiserberg, comes two fragmented and one completely preserved segments of astragal belts (Karwowski 2012: 73, Fig. 4). The completely preserved belt consists of six calottes, five horizontal bars, and six loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with incised oblique lines. On fragmented examples, two calottes and two horizontal bars are preserved. On one of the fragmented examples, two loops for sewing onto the belt are preserved, and on the other, one loop is completely preserved, and one partially preserved. The horizontal bars on both fragmented segments are decorated with incised oblique lines (Pl. 3: 102–104). All three examples from this site are classified into the Dunaszekcső type.

Speaking of single finds dated into the 2nd and 1st cent. BC that originate from the Gracarca site in the Austrian section of Carinthia, P. Gleirscher (Gleirscher 1996: 229) mentions several finds purchased by the National Museum of Carinthia (Landesmuseum Kärnten). These finds are believed to have originated from site itself, or its vicinity. In the inventory of one of the collections purchased in the vicinity of Stuttgart (Gleirscher 1996: 235, Fig. 5: 1), there are two segments of astragal belt/belts. Both are completely preserved, and consist of six calottes and five horizontal bars (Pl. 3: 105–106). Both examples can be classified into the Dunaszekcső type.

Slovakia

From Slovakia comes a fragmented segment of an astragal belt recovered at the Blatnica – Rovná site (Pieta 2014: 149–152). This example has one calotte, one horizontal bar, and one loop for sewing onto the belt preserved. The horizontal bar is decorated with incised horizontal lines (Pieta 2014: 150, Fig. 19: 1) (Pl. 3: 114). This example is classified into the Sarmian type, Osijek variant.

¹¹ Zahvaljujemo kolegi dr. M. Dizdaru koji nam je skrenuo pažnju na ovu grobnu celinu.

¹¹ We would like to thank colleague dr M. Dizdar for alerting us to this find.

taru jedne od otkupljenih kolekcija iz okoline Štutgarta (Gleirscher 1996: 235, Abb. 5: 1) nalaze se i dva članka astragalnog pojasa. U pitanju su dva kompletno očuvana primerka koja se sastoje od po šest kalota i pet poprečnih prečaga (T. 3: 105–106). Oba ova primerka se mogu opredeliti u tip Dunaszekcső.

Slovačka

Iz Slovačke dolazi fragmentovani članak pojasa otkriven na lokalitetu Blatnica, Rovná (Pieta 2014: 149–152). Reč je o primerku sa očuvanom jednom kalotom, jednom poprečnom prečagom i jednom rupom za prišivanje pojasa. Poprečna prečaga ukrašena je horizontalnim linijama (Pieta 2014: 150, Obr. 19: 1) (T. 3: 114). Primerak pripada tipu Srem, varijanti Osijek.

Arheološkim istraživanjima lokaliteta Mostná ulica u gradu Nitra, otkriven je bogat arheološki materijal koji je hronološki obuhvatao dugačko razdoblje od vremena neolita do poznog srednjeg veka. Od posebnog interesovanja za ovaj rad jesu nalazi iz mlađeg gvozdenog doba, koje su autori opredelili u period od 4. do kraja 1. veka pr. n. e. (Březinová, Samuel 2007: 29–31). Među ostalim nalazima otkriven je i jedan kompletno očuvan članak astragalnog pojasa, koji se sastoji od pet kalota, četiri poprečne prečage i pet rupa za prišivanje pojasa (Březinová, Samuel 2007: 30, Obr. 42) (T. 3: 107). Poprečne prečage na ovom primerku ukrašene su sa po jednim plastično izvedenim rebrom. Članak je opredeljen u tip Dunaszekcső.

U svome radu iz 2001. godine, K. Pijeta (Pieta 2001) je zajedno sa kasnolatenskim nalazima sa lokaliteta Liptovská Mara II na severu Slovačke, prikazao i dva fragmentovana članka astragalnog pojasa. Na oba članka očuvane su po dve kalote, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa (Pieta 2001: 324, Abb. 5: 3–4) (T. 3: 108–109). Oba članka svojom konstrukcijom podsećaju jedan na drugi, pa su tako i na oba članka sačuvane poprečne prečage ukrašene sa po jednim plastično izvedenim rebrom, te su shodno tome opredeljeni u tip Dunaszekcső.

Arheološkim istraživanjima lokaliteta Mudroňova ulica u Bratislavi 2008. godine, prilikom rada na objektu iz gvozdenog doba otkriven je jedan fragmentovani članak astragalnog pojasa (Bazovský, Gregor 2009: 132, 137, Obr. 5: 1) (T. 3: 110). Na članku su u potpunosti očuvane tri, delimično četvrta kalota, i tri poprečne prečage. Od rupa za prišivanje pojasa dve su u potpunosti očuvane, a dve samo delimično. Interesantno je da su poprečne prečage ovog članka ukrašene užim rebroma nego što je to uobičajeno za članke Dunaszekcső tipa, u koji je ovaj članak i opredeljen. Pored ovoga, rebra na poprečnim prečagama ukrašena su sa po tri kose linije.

U jednom naseobinskom objektu (koliba?) u Devínu (Bratislava), otkrivena su dva članka astragalnog pojasa (Placha 1997: 150). U pitanju je jedan kompletno i jedan delimično očuvan primerak. Kompletno očuvan primerak sastoji se od pet kalota i četiri poprečne prečage, dok se drugi sastoji od dve očuvane kalote i dve poprečne prečage. O rupama za prišivanje pojasa se može govoriti samo približno na osnovu sumarnog crteža koji je prikazan. Ovako posma-

Rich archaeological material, chronologically covering a long period of time from the Neolithic to Late Middle Ages, was discovered during the course of archaeological excavations at the Mostná Ulica site in Nitra. Of particular interest for the purposes of this paper are finds from the Late Iron Age, which the authors have dated to a period from the 4th cent. BC to the end of the 1st cent. BC (Březinová, Samuel 2007: 29–31). Among other finds, a completely preserved segment of an astragal belt that consists of five calottes, four horizontal bars, and five loops for sewing onto belt was recovered (Březinová, Samuel 2007: 30, Fig. 42) (Pl. 3: 107). Horizontal bars on this example are decorated with one rib. This segment is classified into the Dunaszekcső type.

In his paper from 2001, together with Late La Tène period finds from the Liptovská Mara II site in northern Slovakia, K. Pieta represents two fragmented segments of astragal belts. Both segments consist of two calottes, two horizontal bars, and two loops for sewing onto the belt (Pieta 2001: 324, Fig. 5: 3–4) (Pl. 3: 108–109). Both segments resemble each other on the basis of construction, and so horizontal bars on both segments are decorated with one rib, and according to that classified into the Dunaszekcső type.

During the course of archaeological excavations at the Mudroňova Ulica site in Bratislava in 2008, while working on an Iron Age object, one fragmented segment of an astragal belt was recovered (Bazovský, Gregor 2009: 132, 137, Fig. 5: 1) (Pl. 3: 110). This segment has three completely, and one partially, preserved calottes, and three horizontal bars. Two loops for sewing onto the belt are completely preserved, and one loop is partially preserved. We find it interesting that the horizontal bars of this segment are decorated with narrower ribs than is typical of segments of the Dunaszekcső type, in which this segment is classified. Besides this, the ribs on the horizontal bars are decorated with three oblique lines each.

In one settlement feature (pit-dwelling?) in Devín (Bratislava), two segments of an astragal belt were recovered (Placha 1997: 150). One segment is completely preserved and the other partially preserved. The completely preserved segment consists of five calottes and four horizontal bars, while the other consists of two preserved calottes and two horizontal bars. It is only possible to discuss the loops for sewing onto the belt based on the summary drawing that is provided. Based on that drawing, the number of loops for sewing onto the belt would correspond to the number of preserved calottes – five on the first segment, and two on second segment. It is the same case when we speak about the decoration of these segments, although it seems that the horizontal bars are not decorated (Placha 1997: 275, Fig. 122: 3–4) (Pl. 3: 112–113). Both examples are classified into the Dunaszekcső type. From this site comes another completely preserved segment that can be classified into the same type. It consists of six calottes and five horizontal bars. The horizontal bars are decorated with one rib each (Harmadyová 2012: 193, Fig. 310) (Pl. 3: 111).

Czech Republic

From the Staré Hradisko site in Moravia comes two segments of an astragal belt/belts, classified into the Du-

trano, rupe za prišivanje pojasa bi odgovarale broju očuvanih kalota, odnosno pet na prvom i dve na drugom članku. Isti je slučaj i kada se govori o dekoraciji poprečnih prečaga ovih članaka, mada se čini da poprečne prečage nisu dekorisane (Placha 1997: 275, Obr. 122: 3–4) (T. 3: 112–113). Oba primerka opredeljena su u tip Dunaszekcső. Sa ovog lokaliteta poznat nam je još jedan kompletno očuvan članak koji se može opredeliti u isti tip. Članak se sastoji od šest kalota i pet poprečnih prečaga. Poprečne prečage ukrašane su sa po jednim plastično izvedenim rebrom (Harmadyová 2012: 193, sl. 310) (T. 3: 111).

Češka

Sa lokaliteta Staré Hradisko u Moravskoj potiču dva članka astragalnog pojasa, koja su opredeljena u tip Dunaszekcső (Čižmář 2005). Jedan od članaka je kompletno, dok je drugi samo delimično očuvan. Kompletno očuvan članak sastoji se od pet kalota, četiri poprečne prečage i pet rupa za prišivanje pojasa. Na delimično očuvanom članku imamo dve cele i jednu polovičnu kalotu, dve poprečne prečage i dve rupe za prišivanje pojasa. Na oba primerka su poprečne prečage ukrašene urezanim kosim linijama (Čižmář 2005: 132, Fig. 1: 2–3) (T. 3: 115–116).

Ukrajina

Najistočniji nalaz članaka astragalnog pojasa dolaze sa lokaliteta Malaya Kopanya u zapadnoj Ukrajini (Kotigoroško 1991: 115). U pitanju su dva članka, od kojih je jedan kompletno, a drugi samo delimično očuvan. Kompletno očuvan članak sastoji se od pet kalota, četiri poprečne prečage i pet rupa za prišivanje pojasa, dok su na drugom članku očuvane svega tri kalote, dve poprečne prečage i tri rupe za prišivanje pojasa (Kotigoroško 1991: 128, Fig. 7: 53–54) (T. 3: 117–118). Oba primerka se mogu opredeliti u tip Dunaszekcső.

KLASIFIKACIJA I HRONOLOGIJA

Najstariji predstavnici astragalnih pojaseva, javljaju se tokom 7. veka pr. n. e. na teritorijama Posavine (Tasić 1973: 107), Pomoravlja (Vasić 1977: Pl. 21: 16) i Povardarja (Mitrevski 1991: T. I: 2, T. IV: 4, T. IX: 2; Videski, Temov 2005: 15/60), a reč je o dvojnim ili trojnim međusobno povezanim bronzanim dugmadima, ali je u ovom slučaju pre reč o *prototipovima* članaka astragala (Vasić 1989: 106), nego o razvijenim varijantama pojaseva. Iz tog razloga, njihova hronologija i distribucija neće biti predmet ovog rada.

Prvi, da tako kažemo „pravi“ članci astragalnih pojaseva javljaju se početkom 6. veka pr. n. e. na širem prostoru Posavine, preko Glasinačke visoravni i oblasti zapadne Srbije, do doline reke Mati u današnjoj Albaniji (karta 1). Reč je o barem tri konceptijski različita tipa članaka astragala – *Glasinac*, *Banoštor* i *Štoj*, mada se njihov ukupan broj ne može porediti sa brojem poznijih primeraka. Ovo bi ujedno bila i jasno izdvojena starija faza astragalnih članaka, koja bi obuhvatala vreme od samog početka 6. i verovatno prvu polovinu 5. veka pr. n. e. Ukupno je registrovano 352 članaka astragala, od kojih je 294 moglo biti pripisano određenom

naszekcső type (Čižmář 2005). One of the segments is completely preserved, and the other is fragmented. The completely preserved segment consists of five calottes, four horizontal bars, and five loops for sewing onto belt. On the fragmented segment are two completely preserved and one partially preserved calotte, two horizontal bars, and two loops for sewing onto the belt. Horizontal bars on both segments are decorated with incised oblique lines (Čižmář 2005: 132, Fig. 1: 2–3) (Pl. 3: 115–116).

Ukraine

The easternmost finds of astragal belt segments come from the Malaya Kopanya site in western Ukraine (Kotigoroško 1991: 115). These are two segments, of which one is completely preserved, and other is partially preserved. The completely preserved segment consists of five calottes, four horizontal bars, and five loops for sewing onto the belt, while the other segment has only three calottes, two horizontal bars, and three loops for sewing onto the belt that are preserved (Kotigoroško 1991: 128, Fig. 7: 53–54) (Pl. 3: 117–118). Both segments can be classified into the Dunaszekcső type.

CLASSIFICATION AND CHRONOLOGY

The earliest examples of astragal belts occur during the 7th cent. BC, in the territories of the Sava (Tasić 1973: 107), Morava (Vasić 1977: Pl. 21: 16) and Vardar river regions (Mitrevski 1991: Pl. I: 2, Pl. IV: 4, Pl. IX: 2; Videski, Temov 2005: 15/60), and they are represented by double or triple interconnected bronze studs, but in those cases it is more likely that those are prototypes of astragal belt segments (Vasić 1989: 106), rather than developed variants of astragal belts. For that reason, their chronology and distribution will not be taken under consideration in this paper.

First so-called “real” segments of astragal belts appear at the beginning of the 6th cent. BC, on a wider territory of the Sava river region, via the Glasinac highlands and the area of western Serbia, to the valley of the Mat river in present day Albania (Map 1). Here we find at least three conceptually diverse types of astragal belt segments – *Glasinac*, *Banoštor* and *Shtojit*, although their total number cannot be compared with the number of later examples. All together, these examples would represent a clearly defined earlier phase of astragal belt segments that cover a period from the very beginning of the 6th cent. BC and probably the first half of the 5th cent. BC. A total of 352 astragal belt segments have been registered for this phase, of which 294 could be classified into a certain type, while 58 segments remain unclassified for now (Tab. 1). Finds from Graves 9 and 24 from the Burrel necropolis in the Mat river valley (Kurti 1977/78: Pl. II: 18, Pl. V: 5) could not be typologically classified, even though they represent certain basic elements of the Shtojit type, although the example from Grave 9 is attached by studs, and not with sewing loops, so it remains open whether the segments that do not have one of the basic characteristics of an astragal belt segment should be taken into consideration in this paper. A similar situation exists with the fragmented segment from Kličevo near Nikšić (Žižić 1979: 215, Fig. 12), which displays elements of types Glasinac, Shtojit

tipu, dok je 58 primeraka za sada ostalo neopredeljeno (tab. 1). Nalazi iz grobova 9 i 24 sa nekropole Burrel u dolini reke Mati (Kurti 1977/78: T. II: 18, T. V: 5) nisu mogli biti tipološki opredeljeni, iako pokazuju osnovne elemente tipa Štoj, mada se primerak iz groba 9 učvršćava nitnama, a ne rupama za prišivanje pojasa, pa ostaje otvoreno pitanje da li komade koji nemaju osnovnu karakteristiku astragalnog članka, iako na njih liče, treba tretirati u ovom radu. Sličan je primer sa fragmentovanim komadom iz Kličeva kod Nikšića (Žižić 1979: 215, sl. 12), koji pokazuje elemente tipova Glasinac, Štoj i Srem, mada su ga prethodni istraživači obično vezivali za tip Glasinac (Vasić 1989: 106, fn. 11; Arsenijević 1998: 9), ili ukazivali na izvesne sličnosti sa primercima iz Albanije (Jovanović 1998: 44, 63).

Glasinački tip astragala, često nazivan i tip Arareva gromila, odlikuje se primercima članaka sastavljenih iz tri ili četiri kružne kalote povezanih prečagama, često ukrašenih pseudogranulacijom. Ponekad su i kalote ukrašene sa po jednom pseudogranulacijom, mada to nije uobičajena karakteristika ovog tipa. Kalote po pravilu imaju rupu za prišivanje pojasa. Primerci ovoga tipa registrovani su na lokalitetima Donja Dolina, Pod kod Bugojna, Arareva gromila, Osovo, Pilatovići, Gotovuša (*Pljevlja*) i Klos u dolini reke Mati u Albaniji,¹² a čini se da bi se ovom tipu mogla pripisati i dva fragmentovana primerka sa lokaliteta Podgrađe kod Vinkovaca u Hrvatskoj (Dizdar 2017: Fig. 4: 10–11), koji doduše umesto rupa na kalotama imaju sa zadnje strane zadebljanje u vidu rebra sa jednom rupom za prišivanje pojasa. Najveći broj primeraka dokumentovan je na teritoriji koju je zauzimao tzv. kompleks Glasinac-Mati (Garašanin 1988: 9, sa kompletnom starijom literaturom), pa se za ovaj tip astragalnih pojaseva kao centar proizvodnje može pretpostaviti pomenuti geografski region i pripadajuće populacije.

Primerci iz Donje Doline (Jovanović 1998: 78) verovatno ukazuju pre na trgovačke i kulturne veze u tom periodu, nego na izrazito korišćenje ovog tipa pojasa u regionu srednje Posavine. Od zatvorenih celina koje jasno ukazuju na hronologiju ovog tipa treba svakako izdvojiti grob 15, humke I na nekropoli Klos u dolini reke Mati, grob 2 iz kneževske humke u Pilatovićima i grob 1 Arareve gromile. Grob 2 iz Pilatovića je prvenstveno na osnovu pratećih fibula sa nogom u obliku beotskog štita opredeljen u sredinu 6. veka pr. n. e. (Vasić 1999: 69), grob 1 Arareve gromile na osnovu brojnih hronološki osetljivih nalaza u treću četvrtinu istog stoleća, dok bi grob 15 iz Klosa, na osnovu kalotastih bronzanih kopči, bronzanih privezaka u obliku prosečenih lopti (kavez), bronzanih privezaka cilindričnog oblika sa tanjirastim proširenjima na krajevima i lukova fibula sa pravougaonom nogom mogao da se opredeli takođe u sredinu 6. veka pr. n. e., najviše deceniju do dve ranije.

Stoga se glasinački tip astragalnih pojaseva može opredeliti u period od sredine 6. do prve trećine 5. veka pr. n. e. Jedini specifikum koji se javlja kod ovog tipa, jeste taj, što

12 Donja Dolina (Jovanović 1998: T. II: 9), Pod (Jovanović 1998: T. III: 8), Arareva gromila (Benac, Čović 1957: T. XXXX/4), Osovo (Fiala 1897: 596, sl. 22; Benac, Čović 1957: 15, T. XXVII/8–9; Lucentini 1981: 140, T. XI: 10), Pilatovići (Zotović 1985: T. XXXII: 10), Gotovuša (Jovanović 1998: T. III: 10) i Klos (Islami 1983: 123, Pl. 3: 31).

and Syrmian, although the previous authors were usually connecting it to the Glasinac type (Vasić 1989: 106, fn. 11; Arsenijević 1998: 9), or pointed to certain similarities with examples from Albania (Jovanović 1998: 44, 63).

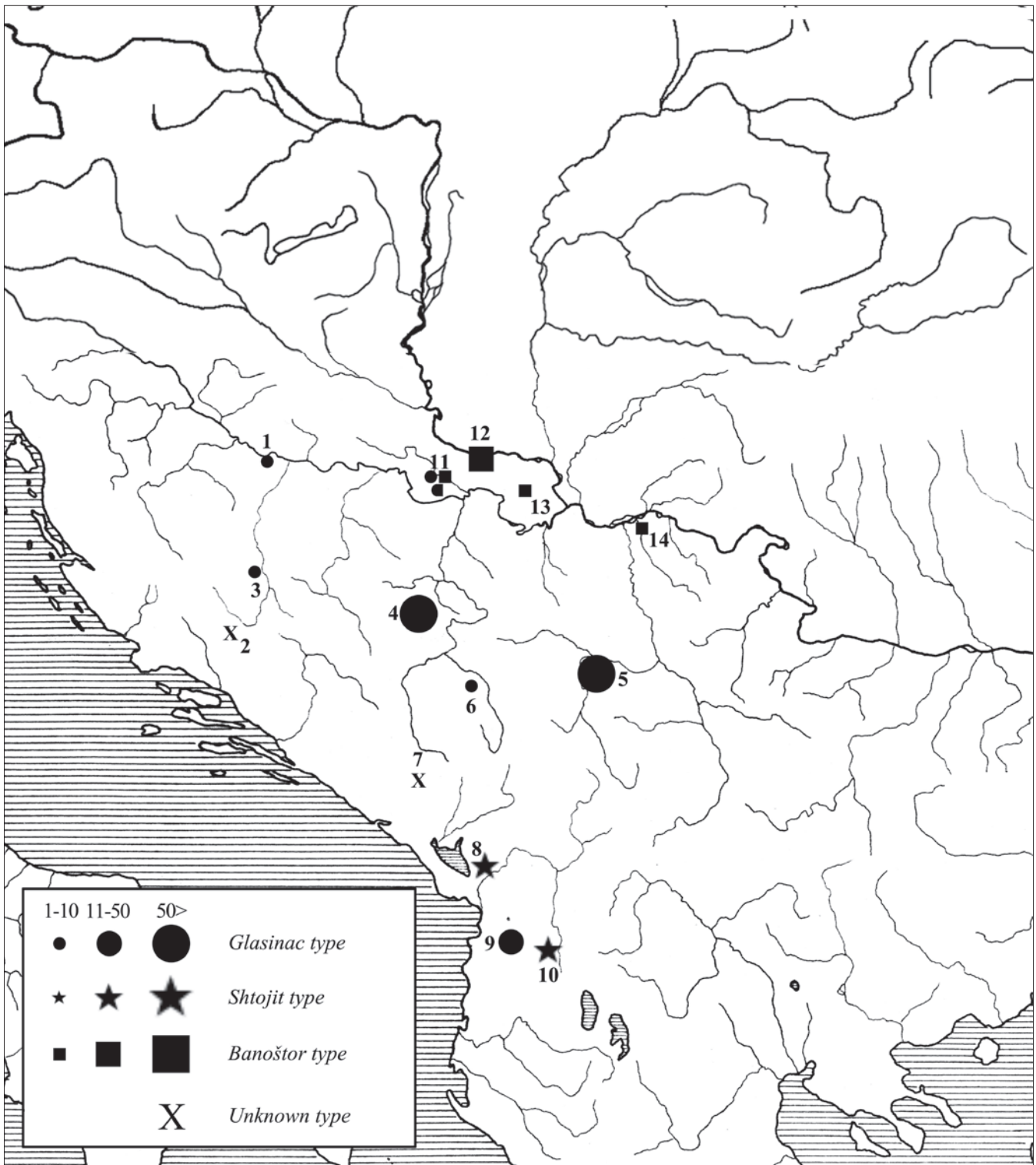
The **Glasinac** type of astragal belt segments, often referred to as the Arareva gromila type, is characterized by examples of segments consisting of three or four calottes that are connected with horizontal bars, often decorated with pseudo-granulation. In some cases, even the calottes are decorated with one pseudo-granulation, although that is not a common characteristic of this type. Calottes always have a loop for sewing onto the belt. Examples of this type are registered in sites Donja Dolina, Pod near Bugojno, Arareva gromila, Osovo, Pilatovići, Gotovuša (*Pljevlja*) and Klos in the Mat river valley in present day Albania,¹² and it seems as though two fragmented segments from sites Podgrađe, near Vinkovci in Croatia (Dizdar 2017: Fig. 4: 10–11), could also be ascribed to this type, although instead of loops on the calottes, they have a rib-like thickening on the back side, with one loop for sewing onto the belt. The largest number of examples is registered in the territory that was occupied by the so-called Glasinac-Mati cultural complex (Garašanin 1988: 9 with complete earlier literature), so for this type of astragal belt segment we can assume the mentioned geographical region as the center of production, together with the related populations.

Examples from Donja Dolina (Jovanović 1998: 78) probably point to certain trade and cultural connections in that period, rather than a specified use of this astragal belt segment type in the Middle Sava river region. From the enclosed contexts that clearly point out the chronology of this type, we must highlight Grave 15 from Mound I on Klos necropolis in the Mat river valley, Grave 2 from princely mound in Pilatovići, and Grave 1 of the Arareva gromila. Grave 2 from Pilatovići is based on the accompanying fibulae with the foot in the shape of a Boeotian shield dated to the mid of 6th cent. BC (Vasić 1999: 69). Grave 1 of the Arareva gromila is based on numerous chronologically sensitive finds dated to the third quarter of the same century, while Grave 15 from Klos can also be dated to the mid of 6th cent. BC, or decade or two later, based on calotted bronze buckles, bronze pendants in the shape of a cage, bronze cylindrical pendants with plate-like extensions on ends, and arched body fibulae with a rectangular foot.

Therefore, the Glasinac type of astragal belt segments can be dated to the period between the mid of 6th cent. BC to the beginning of the 5th cent. BC. The only particularity that occurs in this type are those examples from Pilatovići (Zotović 1985: 91, Pl. XXXII: 10) which represent the only pieces of any known type of astragal belt segments that end with horizontal bars, and not calottes (Fig. 1/type Glasinac/a).¹³

12 Donja Dolina (Jovanović 1998: Pl. II: 9), Pod (Jovanović 1998: Pl. III: 8), Arareva gromila (Benac, Čović 1957: Pl. XXXX/4), Osovo (Fiala 1897: 596, Fig. 22; Benac, Čović 1957: 15, Pl. XXVII/8–9; Lucentini 1981: 140, Pl. XI: 10), Pilatovići (Zotović 1985: Pl. XXXII: 10), Gotovuša (Jovanović 1998: Pl. III: 10) and Klos (Islami 1983: 123, Pl. 3: 31).

13 These are 50 segments of this sub-type of the Glasinac type from the peripheral female grave, so there is little to no possibility the segments have sustained any damage.

Karta 1 Primerci članaka astragalnih pojaseva starije faze: 1 Donja Dolina; 2 Vašarovine; 3 Pod; 4 Araveva gromila; 5 Pilatovići; 6 Gotovuša; 7 Kličevo; 8 Štoj; 9 Mati, Klos; 10 Mati, Burrel; 11 Podgrađe; 12 Banoštor; 13 Srem (?); 14 Vitežev

Map 1 Astragal belt segments from earlier phase: 1 Donja Dolina; 2 Vašarovine; 3 Pod; 4 Araveva gromila; 5 Pilatovići; 6 Gotovuša; 7 Kličevo; 8 Shtojit; 9 Mati, Klos; 10 Mati, Burrel; 11 Podgrađe; 12 Banoštor; 13 Syrmia (?); 14 Vitežev

primerak iz Pilatovića (Zotović 1985: 91, T. XXXII: 10) predstavlja jedini komad bilo koga tipa do sada poznatog astragalnog članka koji se ne završava kalotom, već poprečnom prečagom (sl. 1/tip Glasinac/a).¹³

¹³ Reč je o preko 50 članaka ovog podtipa glasinackog astragala iz perifer-nog ženskog groba, pa se ne može pomišljati na potencijalno oštećenje članka.

The **Banoštor** type is characterized by two similar examples of segments, comprised of calottes with small clearly defined horizontal ribs between them, or sometimes one bigger rib. Calottes can sometimes be even slightly faceted. The main difference in comparison with the usual astragal belt segments are clearly separated loops on the backside that are used for connecting with the belt.

Tip **Banoštor** odlikuju dva slična primerka članaka, postavljena od kalota između kojih su sitna jasno definisana horizontalna rebra, ili pak jedno veće rebro. Kalote ponekad mogu biti i blago fasetirane. Glavna razlika u odnosu na uobičajene članke astragala jesu jasno izdvojene alke sa zadnje strane koje služe za povezivanje sa osnovom. Primerci tipa Banoštor za sada su registrovani u Banoštoru, Viteževu i Podgrađu (Vasić 1989; Jovanović 1998: 57–58, T. VIII: 1; Dizdar 2017: Fig. 4: 13), kao i sa nepoznatog mesta u centralnom Sremu,¹⁴ ali se na osnovu koncepcije izrade i sistema za kačenje oni svakako izdvajaju od vremenski bliskih primeraka drugih tipova. Primerak iz Vašarovina (Jovanović 1998: T. III: 4), iako donekle podseća na tip Banoštor, za sada je ostao nedefinisan. Na osnovu dosadašnjeg broja nalaza i lokaliteta sa kojih potiču, grubo se može reći da je njihova rasprostranjenost vezana za oblast Srema. Hronološki posmatrano, na osnovu glasinacijskih fibula sa trougaonom ili četvorougonoformnom nogom i igala sa glavama u obliku disko-va sa kojima su članci iz Banoštora otkriveni, ovaj tip jasno je postavljen u vreme prelaza iz 6. u 5. vek pr. n. e. (Vasić 1989: 108). Posebno zanimljivim čini se jedan komad sa lokaliteta Podgrađe kod Vinkovaca (Dizdar 2017: Fig. 4: 12), koji u jednom delu ima odlike tipa Banoštor, a u drugom tipa Glasinac, s obzirom na to da između dve kalote ima nešto šira horizontalna rebra, dok su na suprotnoj strani tri jake granulacije, pa bi on možda mogao predstavljati hibridni, možda i prelazni tip od glasinacijskog ka banoštorskom. Princip kačenja ovog članka je isti kao na tipu Banoštor.

Tip **Štoj** nije do sada izdvojen kao zaseban tip astragala. Uopšte uzev, glavna bi karakteristika ovih primeraka bila u tome što članci nemaju poprečne prečage na spoju kalota, već se one nastavljaju jedna na drugu, kao kod protoastragala. Još jedna njihova karakteristika jeste to, što se i donja i gornja kalota završavaju sa nekom vrstom zadebljanja ili trna. Pored toga, jedan primerak pojasa ima uobičajene rupe za prišivanje (T. 2: 85), dok drugi, slično tipu Banoštor, ima trougaono modelovane alke na zadnjoj strani (T. 2: 84). Primerci ovog tipa registrovani su na nekropolama Štoj (Jubani 1992: T. II: 1) i Burrel (Kurti 1977/78: T. III: 6),¹⁵ pa bi se moglo reći da je njihova distribucija vezana za dolinu Drima u današnjoj Albaniji i da je reč o lokalnom tipu pojasa. U hronološkom pogledu, iako oba nalaza potiču iz grobova, samo primerak iz groba 11 na nekropoli Burrel pruža više osnova za datovanje, mada grobna celina nije objavljena u potpunosti (Kurti 1977/78: 163, T. III: 6). Naime, istraživač navodi da je u grobu registrovano sedam glasinacijskih fibula, iako na nedetaljnim crtežima prikazuje samo tri oštećena primerka, a koji bi se možda i mogli opredeliti kao tip Glasinac, ali isto tako i kao neki od podtipova fibula sa pravougonoformnom nogom po R. Vasiću (Vasić 1999: 71). Pored fibula, u grobu je registrovana i kompozitna ogrlica sastavljena od saltaleona, bronzanih privezaka cilindričnog oblika sa tanjirastim proširenjima na krajevima i završnog bronzanog privezka sa tri viseća ukrasa. Svi cilindrični primerci imaju zrnca na truhu i po formi pripadaju horizontu tzv. makedonske bronzne (o tome v. Vasić 2003, sa kompletnom starijom literaturom). Slič-

Examples of this type are registered in Banoštor, Viteževu and Podgrađe (Vasić 1989; Jovanović 1998: 57–58, Pl. VIII: 1; Dizdar 2017: Fig. 4: 13), as well as an unknown site in central Sirmia,¹⁴ but based on the conception of the construction and hanging system they can certainly be distinguished from other period-related types. Although the example from Vašarovine (Jovanović 1998: Pl. III: 4) to some extent resembles the Banoštor type, it remains unclassified for now. Based on the present number of finds and sites from which they originate, it can roughly be said that their distribution is related to the area of Sirmia. Chronologically, based on the Glasinac type fibulae with a triangular or rectangular foot and pins with disc shaped heads, with which Banoštor type astragal belt segments are found, this type can be dated to a period of transition from the 6th in the 5th cent. BC (Vasić 1989: 108). One piece from Podgrađe site near Vinkovci (Dizdar 2017: Fig. 4: 12) is especially interesting, since in one part it displays elements of a Banoštor type and in other elements a Glasinac type. It has two wider horizontal ribs between two calottes, while on the other side it has three strong granulations, so it could represent a hybrid, or even a transitional type from a Glasinac to Banoštor type. The manner of hanging on this segment is the one characteristic for the Banoštor type.

The **Shtojit** type has not been defined as a separate type of astragal belt segment until now. Generally, the main characteristic of this type is that segments do not have horizontal bars between the calottes, but the calottes continuously run next to each other, similar to proto-astragals. Another characteristic is that end calottes (upper and bottom) end with some sort of thickening or thorn. Besides that, one astragal belt segment has typical loops for sewing onto the belt (Pl. 2: 85), while the other, similar to the Banoštor type, has triangular modelled hoops on backside (Pl. 2: 84). Examples of this type are registered at necropolises Shtojit (Jubani 1992: Pl. II: 1) and Burrel (Kurti 1977/78: Pl. III: 6),¹⁵ so it can be assumed that their distribution is connected to the Drim river valley in present day Albania, and that they represent a local type of belt. Speaking of chronology, while both finds originate from graves, only the example from Grave 11 at the Burrel necropolis provides a basis for precise dating, although the grave is not completely published (Kurti 1977/78: 163, Pl. III: 6). Namely, the researcher claims that grave contained seven Glasinac type fibulae, although not-so-detailed drawings present only three damaged examples, which could maybe be defined as Glasinac type, but also as some of the sub-types of R. Vasić's fibulae with a rectangular foot (Vasić 1999: 71). Beside the fibulae, the grave contained a composite necklace composed of *saltaleoni*, bronze cylindrical pendants with plate-like extensions on ends, and finishing bronze pendant with three hanging ornaments. All cylindrical bronze pendants have granules on their body, and by its form they belong to the horizon of the so-called Macedonian bronzes (on the subject refer to Vasić 2003, with complete earlier literature). Similar examples come from the Burrel necropolis (Kurti 1977/78: graves:

¹⁴ Autorima je ustupljena ilustracija nalaza, kao i dozvola da ga publikujemo.

¹⁵ Još jednu posebnost pojasa iz Štoja predstavlja i njegova kopča, koja konceptijski odgovara člancima astragala, ali ne i uobičajenim kopčama iz ovog perioda.

¹⁴ The authors were provided with an illustration of the find, and given publishing permission.

¹⁵ Another distinctive element of the belt from Shtojit also represents a buckle, which conceptually corresponds to the segments of astragals, but not the usual buckles from this period.

ni primerci potiču takođe iz nekropole Burrel (Kurti 1977/78: grobovi: 2, 24, 60, 76), dok najindikativniji nalaz zasigurno predstavlja onaj iz groba 15 humke I nekropole Klos u dolini reke Mati (Islami 1983: 123, Pl. 3), istog groba gde je otkriven prethodno pomenuti primerak glasinakog tipa. Stoga bi se tip Štoj type mogao hronološki opredeliti u vreme od druge trećine 6., pa najverovatnije do prve trećine 5. veka pr. n. e. Na kraju, možemo reći i da se ova dva tipa astragala verovatno koriste istovremeno tokom određenog perioda na prostoru Albanije.

Tip **Srem** predstavlja najpoznatiji i najzastupljeniji tip članaka astragalnih pojaseva, zahvaljujući činjenici da više od 70% svih astragala pripada upravo ovome tipu, tj. varijanti *Osijek*. Naziv tip Srem preuzet je od R. Vasića (Vasić 1989: 108), dok je Božičev tip pojasa *Osijek* (Božič 1981: 52) prebačen u varijantu kada je reč o člancima. Oni se sastoje od tri do pet kalota, između kojih su jasno izdvojene pravougaone poprečne prečage ukrašene horizontalnim paralelnim urezima. Najčešće, mada to nije uvek pravilo, svaka kalota ima rupu za prišivanje pojasa. S obzirom na činjenicu da do danas, i pored velikog broja nalaza, samo nekolicina primeraka dolazi iz pouzdano zatvorenih celina,¹⁶ mišljenja smo da nije moguće precizno odvajanje starijeg i mlađeg tipa članka, barem ne prema njihovim konstruktivnim elementima. Na početku treba napomenuti da se čini da članci iz Krive Reke mogu predstavljati prelaznu varijantu iz glasinakog u sremski tip članka, mada smo ih statistički i kartografski pridodali ovom potonjem. Na člancima sa lokaliteta Višovina u Krivoj Reci (Garašanin 1967: sl. 16), prelaz iz kalote u prečagu ima elemente glasinakog tipa, dok je prečaga izrađena skoro u maniru sremskih primeraka. Pride, na sredini prečaga nalazi se i jedna, jedva primetna pseudo-granulacija koja je već u sledećoj razvojnoj fazi ovoga tipa potpuno nestala. Slično zapažanje može se predložiti i za primerak iz groba 1 tumula 2 na Talinama (Lucentini 1981: 157, T. XVII: 17), čiji prelaz iz kalote u prečagu koja odgovara varijanti *Osijek* ali je donekle šira i tanja od osiječkih prečaga, ima elemente kao i primerak iz Krive Reke, dok sa druge strane, rupe za prišivanje podsećaju čak na neke primerke protoastragala. Ovaj članak otkriven je zajedno sa fibulama sa nogom u obliku beotskog štita koje dobre paralele imaju u Prijedoru (Vasić 1999: kat. 483), Užićima (Vasić 1999: kat. 495), Zabrnjici (Vasić 1999: kat. 503, 517) i mogu se hronološki opredeliti u period od sredine 6. veka pr. n. e. (Vasić 1999: 68–69). Ipak, s obzirom na to da za sada poznajemo samo ovaj jedan primerak, ništa se konkretnije ne može zaključiti o ovom obliku članaka. Sa druge strane, dva primerka sa lokaliteta Podgrađe (Dizdar 2017) konstruktivno odgovaraju varijanti Srem, s tim što su prečage kraće i zdepastije, a princip kačenja članaka odgovara tipu Banoštor, tj. sa zadnje strane vidljivo je zadebljanje u vidu rebra sa jednom rupom za prišivanje pojasa.

Čini se da varijanta *Osijek* pokazuje dug i neprekinut kontinuitet u svome izgledu, te bi odvajanje na osnovu pripadajuće kopče moglo uneti potencijalnu razliku, kakvu za sada realno nije moguće predložiti na osnovu izgleda samih članaka. Na ovome mestu treba dodati još jednu napomenu

2, 24, 60, 76), while the most indicating find is the one from Grave 15 from Mound I of the Klos necropolis in the Mat river basin (Islami 1983: 123, Pl. 3); the same grave where the previously mentioned segment of the Glasinac type is found. Judging by that, Shtojit type could be chronologically dated to the period between the second third of 6th cent. BC and probably until the first third of the 5th cent. BC. At the end, we could say that these two types of astragal belt segments were used simultaneously during this certain period in the territory of Albania.

The **Syrmanian** type represents the most common and most frequent type of astragal belt segments, considering the fact that more than 70% of all astragal belt segments are attributed to this type, namely the *Osijek* variant. The term Syrmanian type is taken from R. Vasić (Vasić 1989: 108), while D. Božič's *Osijek* type of belt (Božič 1981: 52) has been reclassified as a variant, when speaking of astragal belt segments. They are comprised of three to five calottes, with clearly separated rectangular horizontal bars decorated with parallel horizontal incisions between them. Usually, although there are exceptions, each calotte has a loop for sewing onto the belt. Considering the fact that till present day, even with such a large number of finds, only few originate from reliable enclosed contexts,¹⁶ we believe that it is not possible to precisely differentiate earlier and later types of segments, at least not based on their constructive elements. It seems necessary to mention here that segments from Kriva Reka could represent a transitional variant from Glasinac to Syrmanian type, although we have both statistically and cartographically attributed them to the second one. On astragal belt segments from Višovina site in Kriva Reka (Garašanin 1967: Fig. 16), the transition from calotte to horizontal bar bears elements of the Glasinac type, while the bar itself is made almost in the manner of the Syrmanian type examples. Besides that, on the center of the horizontal bars there is one barely noticeable pseudo-granulation, which is completely lost in the next development phase of this type. A similar observation can be suggested for the example from Grave 1 of Mound 2 at the Talina site (Lucentini 1981: 157, Pl. XVII: 17), on which the transition from calottes to the horizontal bar suits the *Osijek* variant, but is somewhat wider and thinner than the *Osijek* type horizontal bars, and possesses certain elements similar to the example from Kriva Reka, while on the other hand, loops for sewing onto belt on some examples even resemble protoastragals. This segment of astragal belt was found together with fibulae with the foot in the shape of a Boeotian shield, for which we find adequate parallels in Prijedor (Vasić 1999: cat. 483), Užići (Vasić 1999: cat. 495), and Zabrnjica (Vasić 1999: cat. 503, 517), and can be chronologically positioned to a period from the mid of 6th cent. BC (Vasić 1999: 68–69). However, considering that this is the only known example of this kind, nothing more significant can be concluded about this shape of segment. On the other hand, two examples from the Podgrađe site (Dizdar 2017) can, based on their constructive elements, be classified into the Syrmanian type, although the horizontal bars are shorter and more square,

¹⁶ Grob sa nekropole Paulje, kao i grobovi 1 iz Beremenda, 7 iz Kosda i grob iz Mözs-Tolna i *Osijek*, grob 26, dok se i dalje sa velikom rezervom moraju tretirati nalazi iz grobova iz Adaševaca, Šapca, Sremske Mitrovice, *Osijeka*, Vučedola itd.

¹⁶ Grave from the Paulje necropolis, as well as Grave 1 from Beremend, Grave 7 from Kosd, Grave from Mözs-Tolna and Grave 26 from *Osijek*, while finds from graves in Adaševci, Šabac, Sremska Mitrovica, *Osijek*, Vučedol etc. still have to be treated with a certain amount of caution.

vezanu za terminologiju tipa Srem, o čemu će više reći biti u zaključnim razmatranjima. Naime, na osnovu konstruktivnih sličnosti, ali i geografskog rasprostiranja članaka varijante Beograd, čini se da oni predstavljaju dalju evolutivnu fazu varijante Osijek, te bi u tom slučaju tip Srem obuhvatao varijante Osijek i Beograd, kao i novopredloženu Mačvu. Ipak, s obzirom na relativno mali broj primeraka varijante Beograd koji potiču iz zatvorenih celina, ovaj predlog ostavljamo samo kao otvorenu mogućnost koja će se budućim nalazima potvrditi ili opovrgnuti, te će varijanta Beograd biti obrađena u ovom tekstu kao zaseban tip. U prilog direktnom evolutivnom razvoju išla bi osnovna konstrukcija članaka obe varijante. Karakterističan broj kalota na obe varijante je četiri, što se ogleda i u broju rupa za prišivanje pojasa, koje kod obe varijante u većini slučajeva odgovaraju broju kalota. Sa druge strane, neke razlike su očigledne. Oblik kalota se menja, pa tako kod varijante Osijek imamo kalote koje su pravilnijeg kružnog oblika u odnosu na kalote varijante Beograd, koje imaju zaobljene uglove, pošto se njihov oblik može pre opisati kao pravougaon sa zaobljenim uglovima, nego kružan. Još jedna razlika se primećuje u samom prelazu iz kalote u poprečnu prečagu. Kod varijante Osijek ovaj prelaz jasno je definisan, dok se kod varijante Beograd ponekad stiže utisak da poprečna prečaga proizilazi direktno iz kalote. Kod poprečnih prečaga ove dve varijante zapažamo dve razlike. Prva je njihov oblik, te su poprečne prečage varijante Beograd zdepastije i oblije od prečagi varijante Osijek, koje su duže i oblikom jasnije definisane u odnosu na kalote. Druga razlika tiče se njihovog ukrašavanja. Poprečne prečage varijante Osijek ukrašene su horizontalnim linijama (od jedne do četiri), dok je karakteristična dekoracija varijante Beograd predstavljena kosim linijama, koje su šire od horizontalnih linija varijante Osijek.

Članci astragalnih pojaseva varijante Osijek registrovani su u Donjoj Dolini, Orašcu, lokalitet Prud, Vinkovcima, lokalitet Silos, Vukovaru, lokalitet Vučedol, Osijeku, lokalitet Donji grad, Beremendu, Batini, Lengyelu, Mözs-Tolna, Szárazdu, lokalitet Gerenyápuszta, lokalitetu Regöly, Kosdu, Arnótu, Blatnici, lokalitet Rovná, Vinkovcima, lokalitet Dren, Podgrađu, Sotinu, Sremskoj Rači,¹⁷ Bosutu, lokalitet Gradina, potesu Adaševci–Gibarac–Bačinci,¹⁸ Sremskoj Mitrovici, Adaševcima, Lačarku, Kuzminu, Vognju, lokalitet Bare, Nikincima, Gomolavi, Mačvi, lokalitet Uzveće, Šapcu, lokalitet Donjošorsko groblje, Čalmi, nepoznatom lokalitetu u Mačvi, Brezjaku, lokalitet Paulje, Deču kod Pećinaca, Banovcima, Zemunu, na Obali Dunava, Ritopeku, Dubravici, lokalitet Orašje, Starom Kostolcu, lokalitet Čair, Ramu, lokalitet Lederata, Salakovcu, Viteževu, lokalitet Konjušnica, Remetea Mare, Krivoj Reci, lokalitet Višovine i Vranju, lokalitet Davidovac.¹⁹

¹⁷ Usmeno saopštenje.

¹⁸ Usmeno saopštenje.

¹⁹ Donja Dolina (Jovanović 1998: 40–42, T. II: 4–8, 10), Vinkovci, lokalitet Silos (Jovanović 1998: 48), Vukovar, lokalitet Vučedol (Jovanović 1998: 47, T. V: 10), Osijek, lokalitet Donji grad (Jovanović 1998: 46–47, T. IV: 4–8), Beremend (Jovanović 1998: 59, T. X: 40), Batina (Maráz 1983: 107–108, T. III: 1, 4), Lengyel (Jovanović 1998: 59, T. X: 41–42), Mözs-Tolna (Gaál 2001: 27–30, T. 10–11), Szárazd, lokalitet Gerenyápuszta (Jovanović 1998: 59, T. X: 43), lokalitet Regöly (Jovanović 1998: 59, T. X: 44; T. XI: 6), Kosd (Jovanović 1998: 60, T. XI: 3), Arnót (Almássy 2014: 242, Fig. 3: 1), Blatnica, lokalitet Rovná (Pieta 2014: 149, Obr. 19: 1), Vinkovci, lokalitet Dren (Dizdar 2017), Podgrađe (Dizdar 2017), Bosut, lokalitet Gradina (Radosavljević, Sremac 2013: sl. 18; Popović 2003: T. 4: 12–13), Sremska Mitrovica (Vasić 1977: Pl. 54: 7), Adaševci

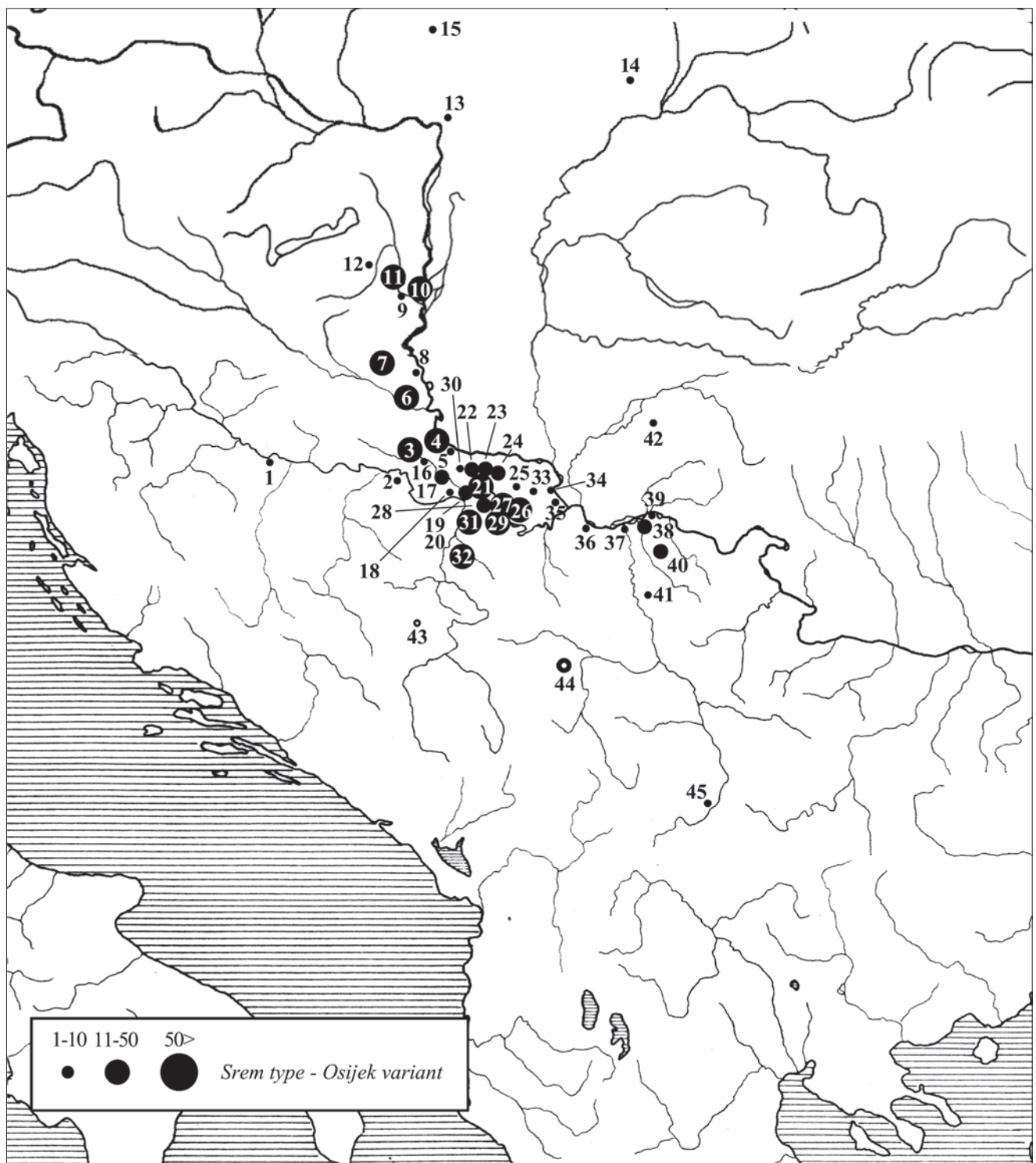
and the method of hanging suits the Banoštor type – rib-like thickening with one loop for sewing onto the belt on the backside.

It seems that the Osijek variant displays long and uninterrupted continuity in its appearance, and that separation, based on the accompanying belt buckle, could provide a potential difference, which cannot be observed based on the look of the segments. Here we should add another comment related to the terminology of the Syrmian type, which shall be discussed further in the concluding remarks. Namely, based on constructive similarities, but also the geographical distribution of the Belgrade variant segments, it seems that they represent a further evolutionary phase of the Osijek variant, and in that case the Syrmian type would include variants Osijek and Belgrade, as well as the newly proposed Mačva variant. However, considering a relatively small number of Belgrade variant examples that originate from enclosed contexts, we leave the previous suggestion as an open possibility that may be confirmed or refuted by future finds. With that said, the Belgrade variant will be treated as a separate type in this paper. The basic construction of both types of segments works in favour of the idea of direct evolutionary development. The characteristic number of calottes for both variants is four, which is also reflected in number of loops for sewing onto belt that correspond to the number of calottes in both variants. On the other hand, some differences are noticeable. The shape of the calotte changes, so in the Osijek variant we find calottes with a more regular round shape, compared to the Belgrade variant calottes, which have rounded edges, since this shape can rather be described more as rectangular with rounded edges than round. Another difference can be noticed on the transition from calotte to horizontal bar. In the Osijek variant, this transition is distinctly defined, while in the Belgrade variant we sometimes get the impression that the horizontal bar starts directly from the calotte. On the horizontal bars of these two variants we notice two differences. The first difference concerns their shape, so we find that the horizontal bars of the Belgrade variant are shorter and more rounds than the Osijek variant horizontal bars, which are longer and by shape more defined in relation to calottes. The second difference concerns the decoration on the horizontal bars. The horizontal bars of the Osijek variant are decorated with horizontal lines (one to four), while the characteristic decoration of the Belgrade variant is represented by oblique lines that are wider than the horizontal lines of the Osijek variant.

Segments of astragal belts of the Osijek variant are registered in Donja Dolina, Orašac, site Prud, Vinkovci, site Silos, Vukovar, site Vučedol, Osijek, site Donji Grad, Beremend, Batina, Lengyel, Mözs-Tolna, Szárazd, site Gerenyápuszta, site Regöly, Kosd, Arnót, Blatnica, site Rovná, Vinkovci, site Dren, Podgrađe, Sotin, Sremska Rača,¹⁷ Bosut, site Gradina, route Adaševci–Gibarac–Bačinci,¹⁸ Sremska Mitrovica, Adaševci, Lačarak, Kuzmin, Voganj, site Bare, Nikinci, Gomolava, Mačva, site Uzveće, Šabac, site Donjošorsko groblje, Čalma, unknown site in Mačva, Brezjak, site Paulje, Deč near Pećinci, Banovci, Zemun, site Bank of the Danube, Ritopek, Dubravica, site Orašje, Stari Kostolac, site Čair, Ram, site Lederata,

¹⁷ Based on oral accounts.

¹⁸ Based on oral accounts.

Karta 2 Primerci članaka astragalnih pojaseva tipa Srem, varijante Osijek: 1 Donja Dolina; 2 Orašac; Prud; 3 Vinkovci, Silos; 4 Vukovar, Vučedol; 5 Sotin; 6 Osijek, Donji grad; 7 Beremend; 8 Batina; 9 Lengyel; 10 Mözs-Tolna; 11 Szárazd, Gerenyápuszta; 12 Regöly; 13 Kosd; 14 Arnót; 15 Blatnica, Rovná; 16 Vinkovci, Dren; 17 Podgrađe; 18 Sremska Rača; 19 Bosut, Gradina; 20 Adaševci–Gibarac–Bačinci; 21 Sremska Mitrovica; 22 Adaševci; 23 Lačarak; 24 Kuzmin; 25 Voganj, Bare; 26 Nikinci; 27 Gomolava; 28 Mačva, Uzveće; 29 Šabac, Donjošorsko groblje; 30 Čalma; 31 Mačva, nepoznato; 32 Brezjak, Paulje; 33 Deč; 34 Novi Banovci; 35 Zemun, Bank of the Danube; 36 Ritopek; 37 Dubravica, Orašje; 38 Stari Kostolac, Čair; 39 Ram (Lederata); 40 Salakovac; 41 Viteževo, Konjušnica; 42 Remetea Mare, Rumunija; 43 Taline; 44 Užice, Kriva reka; 45 Vranje, Davidovac

Map 2 Astragal belt segments of the Syrmian type, Osijek variant: 1 Donja Dolina; 2 Orašac, Prud; 3 Vinkovci, Silos; 4 Vukovar, Vučedol; 5 Sotin; 6 Osijek, Donji grad; 7 Beremend; 8 Batina; 9 Lengyel; 10 Mözs-Tolna; 11 Szárazd, Gerenyápuszta; 12 Regöly; 13 Kosd; 14 Arnót; 15 Blatnica, Rovná; 16 Vinkovci, Dren; 17 Podgrađe; 18 Sremska Rača; 19 Bosut, Gradina; 20 Adaševci–Gibarac–Bačinci; 21 Sremska Mitrovica; 22 Adaševci; 23 Lačarak; 24 Kuzmin; 25 Voganj, Bare; 26 Nikinci; 27 Gomolava; 28 Mačva, Uzveće; 29 Šabac, Donjošorsko groblje; 30 Čalma; 31 Mačva, unknown; 32 Brezjak, Paulje; 33 Deč; 34 Novi Banovci; 35 Zemun, Bank of the Danube; 36 Ritopek; 37 Dubravica, Orašje; 38 Stari Kostolac, Čair; 39 Ram (Lederata); 40 Salakovac; 41 Viteževo, Konjušnica; 42 Remetea Mare, Romania; 43 Taline; 44 Užice, Kriva reka; 45 Vranje, Davidovac

U hronološkom pogledu pojasevi varijante Osijek dobro su hronološki pozicionirani, posebno nakon detaljnog rada M. Dizdara i A. Tonc (2017), od sredine 6. veka pr. n. e. do perioda Lt C1, tj. kraja 3. veka pr. n. e. Gornju granicu po autorima predstavljaju grobovi iz Novih Jankovaca, Vinkovci-Silos, Beremenda, Százrad-Gerenyápuszte, Mözs-Tolne i Kosda, u kojima se javljaju astragalni pojasevi zajedno sa Certosa fibulama tipa Ib, V i XIII, a koji svakako nisu stariji od polovine 6. veka pr. n. e. (Dizdar, Tonc 2017). U ovu sliku uklapa se i nalaz iz groba 1 humke XV na nekropoli Paulje, gde se javljaju i dve bronzane narukvice sa prebačenim i blago stanjenim krajevima, okruglog preseka i sa kompleksnom ornamentikom rađenom u tehnici urezivanja i punktiranja. One bi hronološki mogle biti i nešto starije, s obzirom na to da se slični primerci nalaze u Vrtištu kod Niša (Vasić 1977: Pl. 21: 17–18) i koje mogu pripadati i kraju 7. veka pr. n. e., dok sa druge strane imamo i slične primerke u grobu 1 iz Arareve gromile (Benac, Čović 1957: 50, T. XXXI: 1, 3) koji po svojoj hronologiji odgovara poslednjoj trećini 6. veka pr. n. e., kao i u grobu 5 tumula I u Čitluku (Lucentini 1981: T. IV: 2) koji bi odgovarao sredini 6. veka pr. n. e. Primerak ovog tipa otkriven u grobu iz Remeta Mare u Rumuniji je sekundarno upotrebljen, a grob je sadržao i dve keramičke posude (ručno izrađena zdela i manji lonac izrađen na vitlu), gvozdenu pincetu, ali i jednu tračku fibulu (Rustoiu 2011: 166–167, Fig. 4). Ovaj oblik fibule poznat je u najvećem broju sa teritorije Bugarske i južne Rumunije, dok je određeni broj primeraka otkriven i na prostoru Srbije, Crne Gore, Makedonije i Grčke (Vasić 2000: 14, Fig. 1). Primerku iz Remeta Mare tipološki najbliže analogije nalazimo u jednom primerku (grob C2M16) sa lokaliteta Zimnicea u Rumuniji (Spanu 2016: 403, Pl. 2: 4), kao i u jednoj od dve tračke fibule iz Banatske Palanke (Vasić 2000: 15, Fig. 2: 4). Oba primerka opredeljena su u tip II (sa svojim varijantama) prema tipologiji V. V. Zirre (Zirra 2000), odnosno u period kraja 4. i 3. vek pr. n. e. (Lt B–C) (Vasić 2000: 17), a sličnu hronologiju predlaže i A. Rustoiu za primerak iz Remetea Mare, koji ga opredeljuje u tip IIb, odnosno prvu polovinu III veka pr. n. e. (Lt C) (Rustoiu 2011: 167). Ovako posmatrano, gornja granica pojave ovih članaka na teritoriji istočno od srednjeg toka Dunava može se postaviti u prvu polovinu 3. veka pr. n. e., sa time da se ova granica možda može pomeriti i u kraj 4. veka pr. n. e., ukoliko se računa na istovremeno pojavljivanje sa tračkim fibulama, no ovo trenutno ostaje otvoreno pitanje. Donja

(Vasić 1977: Pl. 53: 6), Kuzmin (Brunšmid 1902: 71), Voganj, lokalitet Bare (Jovanović 1998: 49, T. VII: 13), Nikinci (Jovanović 1998: T. V: 4), Gomolava (Jovanović 1998: 40), Mačva, lokalitet Uzveče (Vasić 1989: sl. 2: 1), Šabac, lokalitet Donjošorsko groblje (Vasić 1977: Pl. 52: 10), Brezjak, lokalitet Paulje (Bulatović et al. 2017), Zemun, Obala Dunava (Vasić 1977: Pl. 51: 19–26), Dubravica, lokalitet Orašje (Jovanović 1998: 57, T. X: 2–6), Stari Kostolac, lokalitet Čair (Jovanović 1998: 56–57, T. IX), Ram, lokalitet Lederata (Jacanović 2015: 13–14, sl. 16: 2), Salakovac (Jovanović 1998: 58, T. VIII: 13–20, 22–24, 31–33), Viteževo, lokalitet Konjušnica (Jovanović 1998: 57–58, T. VIII: 2–3, 6–7), Remetea Mare (Rustoiu 2011: Fig. 4: 4), Kriva Reka, lokalitet Višovine (Garašanin 1967: sl. 16) i Vranje, lokalitet Davidovac (Bulatović 2007: 167, T. XLII: 3).

Salakovac, Viteževo, site Konjušnica, Remetea Mare, Kriva Reka, site Višovine, and Vranje, site Davidovac.¹⁹

In terms of chronology, astragal belt segments of the Osijek variant are very well positioned, thanks to the detailed paper by M. Dizdar and A. Tonc (2017), from the mid of 6th cent. BC to the Lt C1 period, i.e. the 3rd cent. BC. The upper chronological border is, according to the aforementioned authors, defined by graves in Novi Jankovci, Vinkovci-Silos, Beremend, Százrad-Gerenyápuszta, Mözs-Tolna and Kosd, in which astragal belts occur together with Certosa fibulae of types Ib, V, and XIII, and these graves are certainly not older than the mid of 6th cent. BC (Dizdar, Tonc 2017). Astragal belt segments from Grave 1 of Mound XV on the Paulje necropolis fit into the previously mentioned dating system, where we also find two bracelets with crossed and slightly thinned ends, round in cross section and with complex ornamentation performed using incising and puncturing techniques. Those bracelets could chronologically be even slightly older, considering that similar examples are found in Vrtište near Niš (Vasić 1977: Pl. 21: 17–18), and can be dated even to the end of the 7th cent. BC, while on the other hand similar examples from Grave 1 from Arareva gromila (Benac, Čović 1957: 50, Pl. XXXI: 1, 3), which is chronologically positioned to the last third of the 6th cent. BC, as well as in Grave 5 of Mound I at Čitluk (Lucentini 1981: Pl. IV: 2), which can be positioned in the mid of 6th cent. BC. An example of a segment of this type discovered at grave from Remetea Mare in Romania had a secondary function as a necklace pendant, and the grave also contained two ceramic vessels (handmade bowl and smaller cooking pot made on the potter's wheel) and iron tweezers, but also a Thracian fibula (Rustoiu 2011: 166–167, Fig. 4). This type of fibula is mostly known from sites in the territory of Bulgaria and southern Romania, but a certain number of examples were discovered in the territory of Serbia, Montenegro, Macedonia and Greece (Vasić 2000: 14, Fig. 1). The most typologically similar examples for the fibula from Remetea Mare we find in one example (Grave C2M16) from the Zimnicea site in Romania (Spanu 2016: 403, Pl. 2: 4), as well as in one of two Thracian fibulae from Banatska Palanka (Vasić 2000: 15, Fig. 2: 4). Both examples are classified into type II (with

19 Donja Dolina (Jovanović 1998: 40–42, Pl. II: 4–8, 10), Vinkovci, site Silos (Jovanović 1998: 48), Vukovar, site Vučedol (Jovanović 1998: 47, Pl. V: 10), Osijek, site Donji grad (Jovanović 1998: 46–47, Pl. IV: 4–8), Beremend (Jovanović 1998: 59, Pl. X: 40), Batina (Maráz 1983: 107–108, Pl. III: 1, 4), Lengyel (Jovanović 1998: 59, Pl. X: 41–42), Mözs-Tolna (Gaál 2001: 27–30, Pl. 10–11), Százrad, site Gerenyápuszta (Jovanović 1998: 59, Pl. X: 43), site Regöly (Jovanović 1998: 59, Pl. X: 44; Pl. XI: 6), Kosd (Jovanović 1998: 60, Pl. XI: 3), Arnót (Almássy 2014: 242, Fig. 3: 1), Blatnica, site Rovná (Pieta 2014: 149, Fig. 19: 1), Vinkovci, site Dren (Dizdar 2017), Podgrađe (Dizdar 2017), Bosut, site Gradina (Radosavljević, Sremac 2013: Fig. 18; Popović 2003: Pl. 4: 12–13), Sremska Mitrovica (Vasić 1977: Pl. 54: 7), Adaševci (Vasić 1977: Pl. 53: 6), Kuzmin (Brunšmid 1902: 71), Voganj, site Bare (Jovanović 1998: 49, Pl. VII: 13), Nikinci (Jovanović 1998: Pl. V: 4), Gomolava (Jovanović 1998: 40), Mačva, site Uzveče (Vasić 1989: Fig. 2: 1), Šabac, site Donjošorsko groblje (Vasić 1977: Pl. 52: 10), Brezjak, site Paulje (Bulatović et al. 2017), Zemun, Bank of the Danube (Vasić 1977: Pl. 51: 19–26), Dubravica, site Orašje (Jovanović 1998: 57, Pl. X: 2–6), Stari Kostolac, site Čair (Jovanović 1998: 56–57, Pl. IX), Ram, site Lederata (Jacanović 2015: 13–14, Fig. 16: 2), Salakovac (Jovanović 1998: 58, Pl. VIII: 13–20, 22–24, 31–33), Viteževo, site Konjušnica (Jovanović 1998: 57–58, Pl. VIII: 2–3, 6–7), Remetea Mare (Rustoiu 2011: Fig. 4: 4), Kriva Reka, site Višovine (Garašanin 1967: Fig. 16) and Vranje, site Davidovac (Bulatović 2007: 167, Pl. XLII: 3).

granica za sada je jasno definisana samo grobom 26 iz Osijeka, koji isti autori datuju u period Lt C1 (Dizdar, Tonc 2017), tj. sam kraj 3. i eventualno početak 2. veka pr. n. e.

Varijanta Mačva izdvojena je samo na osnovu jednog primerka koji se nalazio na pojasu sa preko 130 članaka varijante Srem, a jedina razlika je u tome što su poprečne prečage ukrašene spojenim X motivima, umesto horizontalnim urezima. Hronologija ove varijante može se, za sada, vezati isključivo za varijantu Osijek.

U pogledu distribucije varijante Osijek (karta 2), možemo uočiti da je najveći broj i pojaseva, i članaka registrovan na potesu između jezera Balaton u današnjoj Mađarskoj i oblasti Mačve, a region između Dunava i Save i mali deo Mačve uz Savu nameće se kao logični centar proizvodnje i distribucije. Značajno manji broj primeraka registrovan je na području severne Mađarske, dok iz centralne Slovačke, za sada, dolazi samo jedan fragmentovani primerak članka. Nešto veća zastupljenost očituje se u oblasti oko ušća Velike Morave u Dunav, što imajući u vidu druge nalaze iz ovog perioda ne predstavlja posebno iznenađenje. Pojava usamljenog primerka iz okoline Vranja, u dolini Južne Morave, za sada nema moguće objašnjenje, posebno što je reč o samo jednom, delimično očuvanom primerku. Primerak iz Rumunije, sa lokaliteta Remeta Mare takođe predstavlja usamljeni nalaz, ali se na njemu možda primećuje tendencija prelaza iz varijante Srem u članke tipa Dunaszekcső.

Tip **Beograd** izdvojen je prema obliku i ukrašavanju članaka, ali i na osnovu određenih hronoloških i geografskih granica. Poprečne prečage članaka ovog tipa su jasno odvojene od kalota, međutim neretko se svojim oblikom razlikuju od članaka varijante Osijek. Ova razlika se ogleda u tome da su poprečne prečage ovog tipa u nekim slučajevima zdepastije, čime donekle podsećaju na poprečne prečage tipa Dunaszekcső. Sličan je slučaj i sa kalotama, koje na određenim primercima pokazuju izvesnu promenu oblika prema pravougaonom sa zaobljenim uglovima (karakteristika tipa Dunaszekcső), pa se time udaljavaju od ranije koncepcije kružnih kalota kakve su karakteristične na člancima koji pripadaju tipu Glasinac ili varijanti Osijek. Članci astragalnih pojaseva ovog tipa registrovani su u Lačarku, Krušedolu (potes Gradina), Prhovu (potes Pustara), Surduku, Novim Banovcima, Surčinu, Zemunu, Beogradu (Karaburma i Rospri Čuprija), zatim Kostolcu, Starom Kostolcu (lokalitet Čair), Salakovcu, Viteževu (lokalitet Konjušnica) i Ljigu (lokalitet Marjanovača), te Dalju i Sotinu u Hrvatskoj i lokalitetu Căpâlna u Rumuniji.²⁰ Na osnovu ovoga primeću-

its variants) according to typology by V. V. Zirra (Zirra 2000), which is dated to the end of the 4th and 3rd cent. BC (Lt B–C) (Vasić 2000: 17), and similar chronology is suggested by A. Rustiou for example from Remetea Mare, which he classifies into his type IIb, i.e. the first half of the 3rd cent. BC (Lt C) (Rustoiu 2011: 167). With these observations in mind, the upper chronological border for the appearance of this type of astragal belt segment in the territory east from the Middle Danube region can be positioned in first half of the 3rd cent. BC, with the possibility to move this border to the end of the 4th cent. BC. That is if we count on the simultaneous appearance with Thracian fibulae, but this currently remains open. The lower chronological border is for now clearly defined only by Grave 26 from Osijek, which the same authors date to period Lt C1 (Dizdar, Tonc 2017), i.e. the end of the 3rd and possibly the beginning of the 2nd cent. BC.

The Mačva variant is defined based on only one segment from a belt consisting of more than 130 segments of the Osijek variant, and only difference is that the horizontal bars are decorated with merged X motifs instead of horizontal lines. The chronology of this variant can for now only be connected to the Osijek variant.

In terms of distribution of the Osijek variant (Map 2), it can be noticed that most belts, and segments of belts are registered between the Balaton lake in present day Hungary and the Mačva region (Serbia), as well as the region between the Danube and Sava rivers, and a small part of the Mačva region next to the Sava river, positioning this region as the logical center of production and distribution. A significantly smaller number of examples are registered in the area of northern Hungary, while only one fragmented segment comes from central Slovakia. A slightly larger presence is registered in the area around the confluence of the Morava and Danube rivers, which is not surprising, bearing in mind other finds from this period. The appearance of a solitary example from the vicinity of Vranje, in the South Morava river valley, has no possible explanation for now, especially since it is only one fragmented example. An example from Romania, from the Remetea Mare site, also represents a solitary find, but it possibly represents the beginning of the transition from the Osijek variant to segments of the Dunaszekcső type.

The **Belgrade** type is defined based on the shape and decoration of segments, but also based on certain chronological and geographic borders. The horizontal bars on segments of this type are clearly separated from calottes, but they often differ in shape from segments of the Osijek variant. This difference is also reflected in the fact that horizontal bars of this type are sometimes more square, whereby in a certain degree they resemble the horizontal bars of the Dunaszekcső type. It is a similar case with calottes, which on certain examples display certain change in shape toward rectangular with rounded corners (characteristic of Dunaszekcső type), and by that feature they distance themselves from the earlier concept of round calottes, characteristic of segments of the Glasinac type or the Osijek variant. Segments of this type of astragal belts are registered in Lačarak, Krušedol (Gradina), Prhovo (Pustara), Surduk, Novi Banovci, Surčin, Zemun, Belgrade (Karaburma

²⁰Lačarak, Krušedol (potes Gradina) (Jovanović 1998: 52–53, T. VI: 7), Prhovo (potes Pustara) (Jovanović 1998: 51, T. VI: 5–6), Surduk (Božić 1982: 47–48, sl. 3: 6), Novi Banovci (Jovanović 1998: 52, T. VII: 9–12), Surčin (Jovanović 1998: 53, T. VI: 8), Zemun (Vasić 1977: Pl. 51: 20–23), Beograd (Karaburma i Rospri Čuprija) (Božić 1981: sl. 6: 1; Todorović 1956: 36, sl. 7: 12), Kostolac (Jovanović 1998: 56, T. VII: 19), Stari Kostolac (lokalitet Čair) (Jovanović 1998: 56–57, T. IX: 27–29, 32–34), Salakovac (Jovanović 1998: 58, T. VI: 11–12, 19–22, 25–27), Viteževo (lokalitet Konjušnica) (Jovanović 1998: 57–58, T. VI: 4–5), Ljig (lokalitet

je se da se najveći broj članaka javlja na teritoriji Podunavlja i Posavine, a naročito na teritoriji istočnog Srema,²¹ koji se može smatrati centrom proizvodnje i distribucije ovog tipa članaka. Kada govorimo o hronologiji, moramo pre svega da se osvrnemo na čini se tačno hronološko opredeljenje koje je predložio D. Božić. Na osnovu detaljne analize inventara grobova sa Karaburme (grob 15), Rospri Ćuprije (grob 2) i groba iz humke kod Kostolca, on je opredelio ovaj tip pojaseva u fazu Beograd 3A (Lt D1 prema Reinecke), odnosno u 2. i 1. vek pr. n. e. (Božić 1981: 48–49). U pomenutim grobovima sa Karaburme (Todorović 1972: 15, T. VI: 2) i Rospri Ćuprije (Todorović 1956: 33–37, sl. 8), otkrivene su i pojasne kopče koje bi u određenom smislu mogle da nam potvrde ovakvo datovanje. S. Arsenijević obe ove kopče opredeljuje u svoj tip II, varijantu 2, odnosno u vreme 1. veka pr. n. e. (Arsenijević 2013: 57, tab. 2, 12). U prilog ovakvom datovanju ovog tipa kopči ide i fibula sa posuvraćenom stopom koja je otkrivena u Pećincima (objekat/zemunica 6) zajedno sa kopčom ovog tipa (Brukner 1995: 99, 177, T. XVII: 169, 174). Tipološki isto opredeljene pojasne kopče potiču i iz Surčina, Prhova i humke kod Kostolca (Arsenijević 2013: 56–57), sa lokaliteta na kojima su otkriveni i članci tipa (varijante) Beograd, no njihovo hronološko opredeljenje treba uzimati sa rezervom usled uslova nalaza.²² Sa druge strane, i na Karaburmi (grobovi 14, 37, 110), i na Rospri Ćupriji (grob 33) otkrivene su pojasne kopče tipa Laminci koje S. Arsenijević prema tipologiji M. Babeša svrstava u tip I (Arsenijević 2013: 70–71), odnosno tip 6a prema A. Rustoiu, koje on opredeljuje u 1. vek pr. n. e. (Lt D) (Rustoiu 1996: 120–121).²³ Interesantno je da se tipološki slična pojasna kopča tipa Laminci javlja i u Dalju, na kome je otkriven i članak astragalnog pojasa varijante Beograd (Drnić 2009: 305–307).²⁴ Ovako posmatrano, na najveću zastupljenost primeraka članaka astragalnog pojasa varijante Beograd možemo okvirno da računamo u periodu 2. i 1. veka pr. n. e. (Lt C–D).

Tip **Dunaszekcső** definisan je na osnovu određenih karakteristika vezanih za oblik i dekoraciju samih članaka. Kao različit tip prepoznaje ga još J. Brunšmid 1902. godine (Bru-

Marjanovača) (Vasić 1981: sl. 8: 10), Dalj (Jovanović 1998: 47, T. IV: 10), Čapalna (Glodariu, Moga 1989: T. XII: 10, 12).

21 Izuzev izolovanog primerka iz Ljiga.

22 Na grobove iz Prhova se naišlo prilikom kopanja zemlje, te su publikovani nalazi oni koji su dospeli u Vojvođanski muzej u Novom Sadu (Jovanović 1993: 41). U slučaju humke kod Kostolca koja je razorena 1942. godine, ne postoje precizne informacije o njenom položaju, kao ni o položaju skeleta pokojnika, niti o eventualnom postojanju dodatnih grobnih priloga osim onih koji su do sada publikovani (Kosorić 1960: 197).

23 A. Rustoiu prilikom hronološkog opredeljenja svog tipa 6a pojasnih kopči tipa Laminci pominje nalaz iz Čapalna, koji je opredeljen čak u 1. vek n. e. (Rustoiu 1996: 121). Sa istog lokaliteta potiču i članci astragalnog pojasa opredeljeni u tip Beograd (Glodariu, Moga 1989: 108, Fig. 92: 10, 12).

24 Autori ovde ne ukazuju na direktne stratigrafske/hronološke veze članka astragalnog pojasa varijante Beograd sa nalazima pojasne kopče tipa Laminci iz Dalja, već za cilj imaju da upute na neke hronološke odrednice koje bi mogle u budućnosti da pomognu za konačno uspostavljanje hronologije ove vrste nalaza.

and Rospri Ćuprija), Kostolac, Stari Kostolac (site Ćair), Salakovac, Vitezevo (site Konjušnica) and Ljig (site Marjanovača), and further in Dalj and Sotin in Croatia, and the site Čapalna in Romania.²⁰ Based on all of this, it can be noticed that the largest number of segments occur in the territory of the Danube and Sava river regions, and especially in the territory of eastern Sylvania,²¹ which can be considered the center of production and distribution for this type of segment. Speaking of chronology, we must first pay attention to, as it seems, the correct chronological positioning suggested by D. Božić. Based on detailed analysis of grave inventory from the Karaburma (Grave 15), Rospri Ćuprija (Grave 2), and a grave from a mound near Kostolac, he positioned this type of belt into phase Belgrade 3A (Lt D1, according to Reinecke), i.e. the 2nd and 1st cent. BC (Božić 1981: 48–49). In the aforementioned graves from Karaburma (Todorović 1972: 15, Pl. VI: 2) and Rospri Ćuprija (Todorović 1956: 33–37, Fig. 8), we also find belt buckles, which could in a certain sense confirm such dating. S. Arsenijević classified both of these buckles into her type II, variant 2, i.e. the 1st cent. BC (Arsenijević 2013: 57, Tabs. 2, 12). In favor of such dating of this type of buckle comes a fibula with a bent stem from Pećinci (feature 6) found together with a belt buckle of the mentioned type (Brukner 1995: 99, 177, Pl. XVII: 169, 174). Typologically similar belt buckles come from Surčin, Prhovo and a mound near Kostolac (Arsenijević 2013: 56–57), all sites in which segments of the Belgrade variant are also found, although their chronological positioning has to be considered with a certain amount of caution, due to the circumstances of the finds.²² On the other hand, both at Karaburma (graves 14, 37, 110) and Rospri Ćuprija (grave 33), Laminci type belt buckles were found, which S. Arsenijević classifies as type I based on M. Babeš chronology (Arsenijević 2013: 70–71), or type 6a according to A. Rustoiu, which he dates to the 1st cent. BC (Lt D) (Rustoiu 1996: 120–121).²³ It is interesting that a similar Laminci type belt buckle was also found in Dalj, where a Belgrade type astragal belt segment was recovered (Drnić 2009: 305–307).²⁴ With all the previously mentioned

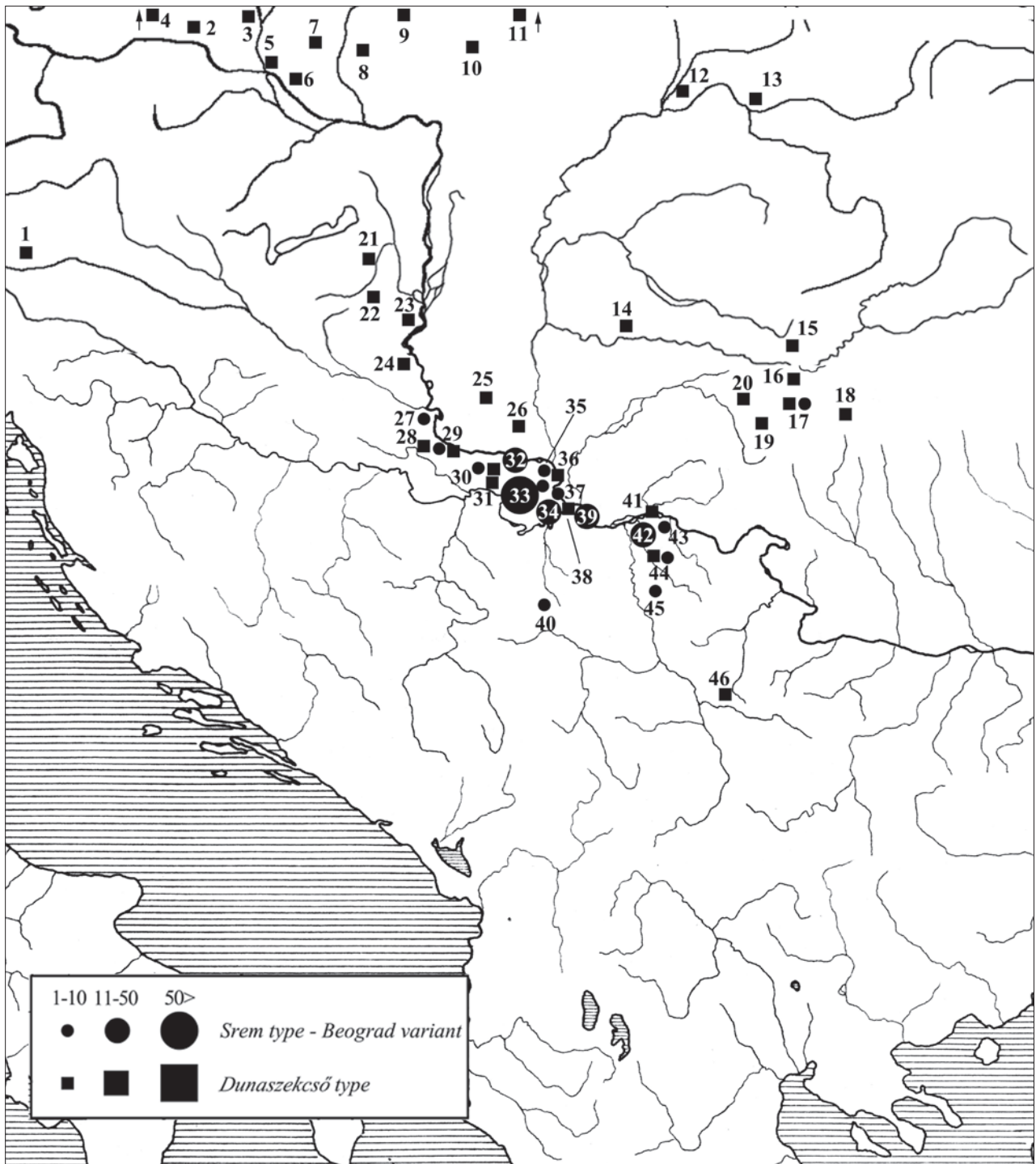
20 Laćarak, Krušedol (Gradina) (Jovanović 1998: 52–53, Pl. VI: 7), Prhovo (Pustara) (Jovanović 1998: 51, Pl. VI: 5–6), Surduk (Božić 1982: 47–48, Fig. 3: 6), Novi Banovci (Jovanović 1998: 52, Pl. VII: 9–12), Surčin (Jovanović 1998: 53, Pl. VI: 8), Zemun (Vasić 1977: Pl. 51: 20–23), Belgrade (Karaburma and Rospri Ćuprija) (Božić 1981: Fig. 6: 1; Todorović 1956: 36, Fig. 7: 12), Kostolac (Jovanović 1998: 56, Pl. VII: 19), Stari Kostolac (site Ćair) (Jovanović 1998: 56–57, Pl. IX: 27–29, 32–34), Salakovac (Jovanović 1998: 58, Pl. VI: 11–12, 19–22, 25–27), Vitezevo (site Konjušnica) (Jovanović 1998: 57–58, Pl. VI: 4–5), Ljig (site Marjanovača) (Vasić 1981: Fig. 8: 10), Dalj (Jovanović 1998: 47, Pl. IV: 10), Čapalna (Glodariu, Moga 1989: Pl. XII: 10, 12).

21 Except of an isolated example from Ljig.

22 Graves from Prhovo were discovered in the course of land works, so only the finds that made it to Vojvodina Museum in Novi Sad are published (Jovanović 1993: 41). In the case of the mound near Kostolac, which was devastated in 1942, there is no precise information on its position, as well as the position of the skeleton of the deceased, or the eventual existence of additional grave goods, save for those published by now (Kosorić 1960: 197).

23 While chronologically positioning his type 6a of the Laminci type belt buckles, A. Rustoiu mentions a find from Čapalna site, which is dated to the 1st cent. AD (Rustoiu 1996: 121). From the same site come segments of astragal belt classified into the Belgrade type (Glodariu, Moga 1989: 108, Fig. 92: 10, 12).

24 The authors are not trying to point to any direct stratigraphic or chrono-

Karta 3 Primerci članaka astragalnih pojaseva tipa Beograd i Dunaszekcső: 1 Gracarca, Austrija; 2 Oberleiserberg, Austrija; 3 Ringelsdorf, Austrija; 4 Staré Hradisko, Češka; 5 Devín, Slovačka; 6 Bratislava, Slovačka; 7 Slovensky Grob, Slovačka; 8 Boldog, Slovačka; 9 Pobedim, Slovačka; 10 Nitra, Slovačka; 11 Liptovská Mara II, Slovačka; 12 Zemplín, Slovačka; 13 Malaya Kopanya, Ukrajina; 14 Pecica, Rumunija; 15 Craiva, Rumunija; 16 Sebeş, Rumunija; 17 Căpâlna, Rumunija; 18 Sibiu-Gușterița, Rumunija; 19 Costești, Rumunija; 20 Crișeni, Rumunija; 21 Regöly, Mađarska; 22 Lengyel, Mađarska; 23 Dunaszekcső, Mađarska; 24 Batina; 25 Vrbas; 26 Čurug; 27 Dalj; 28 Blato, Vinkovci; 29 Sotin; 30 Lačarak; 31 Sremska Mitrovica; 32 Krušedol; 33 Prhovo; 34 Surčin; 35 Surduk; 36 Novi Banovci; 37 Zemun; 38 Zemun; 39 Karaburma-Rospi Čuprija; 40 Ljig; 41 Ram (Lederata); 42 Kostolac; 43 Čair, Stari Kostolac; 44 Salakovac; 45 Viteževo, Konjušnica, 46 Svrlijig grad

Map 3 Astragal belt segments of the Belgrade and Dunaszekcső types: 1 Gracarca, Austria; 2 Oberleiserberg, Austria; 3 Ringelsdorf, Austria; 4 Staré Hradisko, Czech Republic; 5 Devín, Slovakia; 6 Bratislava, Slovakia; 7 Slovensky Grob, Slovakia; 8 Boldog, Slovakia; 9 Pobedim, Slovakia; 10 Nitra, Slovakia; 11 Liptovská Mara II, Slovakia; 12 Zemplín, Slovakia; 13 Malaya Kopanya, Ukraine; 14 Pecica, Romania; 15 Craiva, Romania; 16 Sebeş, Romania; 17 Căpâlna, Romania; 18 Sibiu-Gușterița, Romania; 19 Costești, Romania; 20 Crișeni, Romania; 21 Regöly, Hungary; 22 Lengyel, Hungary; 23 Dunaszekcső, Hungary; 24 Batina; 25 Vrbas; 26 Čurug; 27 Dalj; 28 Blato, Vinkovci; 29 Sotin; 30 Lačarak; 31 Sremska Mitrovica; 32 Krušedol; 33 Prhovo; 34 Surčin; 35 Surduk; 36 Novi Banovci; 37 Zemun; 38 Zemun; 39 Karaburma-Rospi Čuprija; 40 Ljig; 41 Ram (Lederata); 42 Kostolac; 43 Čair, Stari Kostolac; 44 Salakovac; 45 Viteževo, Konjušnica, 46 Svrlijig grad

nšmid 1902: 72–73). Primerci članaka ovog tipa sastavljeni su od nekoliko kalota (najčešće pet ili šest), čiji se oblik može pre opisati kao pravougaon sa zaobljenim uglovima nego kružni. Kalote su kod ovoga tipa takođe povezane prečagama, međutim, prelaz iz kalote u prečagu nije toliko jasno naglašen kao što je to slučaj kod ranijih primeraka (posebno Glasinac ili Srem). Takođe, ovaj tip članaka pokazuje najveću raznovrsnost po pitanju izgleda prečaga, koja se ogleda kako u obliku, tako i u dimenzijama prečage i položaju njene dekoracije. Ukrašavanje prečaga članaka prilično je raznolika, pa tako imamo primerke na kojima su poprečne prečage ukrašene urezanim horizontalnim ili kosim linijama, kao i komade čije su poprečne prečage narebrne ili ukrašene plastično modelovano „kanelurom“. Ovako modelovana „kanelura“, odnosno narebrni motiv na prečagama ovog tipa donekle može da podseća na stilizovane horizontalne linije koje se ranije javljaju kao karakterističan ukras na varijanti Osijek tipa Srem. Postoje i primerci bez ukrasa na poprečnim prečagama. Članci astragalnih pojaseva ovog tipa poznati su nam iz Sremske Mitrovice (lokalitet Livade), Novih Banovaca, Zemuna, Vrbasa (lokaliteti Čarnok i Ciglana Polet), Čuruga, Laćarka, Salakovca, Svrlijiga, te Batine, Sotina i Vinkovaca (lokalitet Blato) u Hrvatskoj.²⁵ Sa teritorije Mađarske poznati su nam primerci sa lokaliteta Dunaszekcső, Lengyel i Regöly (Jovanović 1998: 59–60, T. X: 42, T. XI: 4–8), dok sa teritorije Rumunije imamo primerke opredeljene u ovaj tip na lokalitetima Craiva (Plantos 2009: 56, Pl. 6: 5), Căpâlna, Pecica, Sibiu-Gușterița, i Crișeni (Rustiou 1996: Fig. 73). Jedan primerak članka takođe sa teritorije Rumunije potiče sa lokaliteta Cioreni, mada on zbog deformisanosti koja je nastala usled izlaganja vatri na pogrebnoj lomači nije mogao biti opredeljen u određeni tip (Rustoiu 2012: 360, Pl. 3: 5–6).²⁶ Primerke članaka tipa Dunaszekcső nalazimo i na lokalitetima u Slovačkoj, kao što su oni iz Nitre, Bratislave (lokalitet Mudroňova ulica) i lokaliteta Liptovská Mara II.²⁷ Tri primerka članaka koji se mogu opredeli u ovaj tip potiču i sa lokaliteta Oberleiserberg (Karwowski 2012: 73, Fig. 4) i Gracara u Austriji (Gleirscher 1996: 235, Abb. 5: 1). Ovom tipu pripadaju i najistočniji do sada zabeleženi članci sa lokaliteta Malaya Kopanya u Ukrajini (Kotigoroško 1991: 128, Fig. 7: 53–54).²⁸ Kada govorimo o distribuciji članaka tipa Du-

taken into account, we can most likely say that the largest distribution of Belgrade variant astragal belt segments occur in the period of the 2nd and 1st cent. BC (Lt C–D).

The **Dunaszekcső** type is defined based on certain characteristics related to shape and decoration of the segments. It was recognized as a specific type by J. Brunšmid, back in 1902 (Brunšmid 1902: 72–73). Examples of segments of this type are comprised of several calottes (usually five or six), whose shape can be described rather as rectangular with rounded corners than round. Calottes on this type are also connected with horizontal bars, but, the transition from calotte to bar is not as much emphasized here as it is in some previous examples (especially Glasinac and Syrmian types). Also, this type displays the greatest variety concerning the appearance of the horizontal bars that is reflected both in the shape and dimensions of the horizontal bar, as well as the positioning of its decoration. The decoration of the horizontal bars of segments of this type is widely diverse, and so we have examples on which horizontal bars are decorated with incised horizontal or oblique lines, as well as examples on which horizontal bars are ribbed or decorated with “cannelures”. Such “cannelures”, or ribbed motifs, on the horizontal bars of this type can to some extent represent stylized horizontal lines which appear earlier as a characteristic decoration on the Osijek variant of the Syrmian type. There are also examples without decoration on horizontal bars. Segments of this type of astragal belt are registered in Sremska Mitrovica (site Livade), Novi Banovci, Zemun, Vrbas (sites Čarnok and Ciglana Polet), Čurug, Laćarak, Salakovac, Svrlijig, and Batina, Sotin and Vinkovci (site Blato) in Croatia.²⁵ In the territory of Hungary, we have examples from sites Dunaszekcső, Lengyel, and Regöly (Jovanović 1998: 59–60, Pl. X: 42, Pl. XI: 4–8), while from the territory of Romania we have examples classified into this type at sites Craiva (Plantos 2009: 56, Pl. 6: 5), Căpâlna, Pecica, Sibiu-Gușterița, and Crișeni (Rustiou 1996: Fig. 73). One example of a segment also from the territory of Romania comes from the Cioreni site, although because of deformation as a result of exposing the segment to a fire from a pyre, it could not be classified into any certain type (Rustoiu 2012: 360, Pl. 3: 5–6).²⁶ We also find examples of the Dunaszekcső type astragal belt segments at sites in Slovakia, like those from Nitra, Bratislava (site Mudroňova ulica) and the Liptovská Mara II site.²⁷ Three astragal belt

25 Sremska Mitrovica (lokalitet Livade) (Jovanović 1998: 49, T. VII: 3), Novi Banovci (Jovanović 1998: 52, T. VII: 20–21), Zemun (Jovanović 1998: 53–54, T. X: 15), Vrbas (lokaliteti Čarnok i Ciglana Polet) (Jovanović 1998: 54, T. 14–15), Čurug (Trifunović, Pašić 2003: sl. 6: 3), Salakovac (Jovanović 1998: 58, T. VIII: 29), Batina, Sotin i Vinkovci (lokalitet Blato) u Hrvatskoj (Dizdar 2015, Fig. 11: 4–5).

26 Treba pomenuti da se radi o grobu koji je A. Rustoiu na osnovu ostalih nalaza opredelio u 4. vek pr. n. e. (Lt B), pa bi ukoliko se ustanovi da se zaista radi o članku Dunaszekcső tipa, ovaj nalaz predstavljao do sada najraniji poznati primerak ovog tipa.

27 Nitra (Březinová, Samuel 2007: 30, Obr. 42), Bratislava (lokalitet Mudroňova ulica) (Bazovský, Gregor 2009: 132, Obr. 5: 1) i lokalitet Liptovská Mara II (Pieta 2001: 323, Abb. 5: 3–4).

28 Autori rada su upoznati sa postojanjem određenog broja članaka astragalnih pojaseva sa teritorije Rumunije (Costești, Sebeș), Slovačke (Pobedim, Boldog, Zemplin-Kretalja) i Austrije (Ringelsdorf), ali usled

logical relationship of the segments of astragal belts of the Belgrade variant with the find of the Laminci type belt buckle from Dalj, yet having as goal to point to certain chronological markers that could provide help in the future for establishing a definitive chronology of these kind of finds.

25 Sremska Mitrovica (site Livade) (Jovanović 1998: 49, Pl. VII: 3), Novi Banovci (Jovanović 1998: 52, Pl. VII: 20–21), Zemun (Jovanović 1998: 53–54, Pl. X: 15), Vrbas (sites Čarnok and Ciglana Polet) (Jovanović 1998: 54, Pl. 14–15), Čurug (Trifunović, Pašić 2003: Fig. 6: 3), Salakovac (Jovanović 1998: 58, Pl. VIII: 29), Batina, Sotin and Vinkovci (site Blato) in Croatia (Dizdar 2015, Fig. 11: 4–5).

26 It should be noted that A. Rustoiu, based on finds, dates this grave to the 4th cent. BC (Lt B), so if it is to be established that it is in fact a Dunaszekcső type of the astragal belts, it would represent the earliest known example of this type.

27 Nitra (Březinová, Samuel 2007: 30, Fig. 42), Bratislava (site Mudroňova ulica) (Bazovský, Gregor 2009: 132, Fig. 5: 1) and Liptovská Mara II site (Pieta 2001: 323, Fig. 5: 3–4).

naszekcső, moramo napomenuti da je uzorak koji je autorima dostupan brojčano skroman, pa se ne može sa većom sigurnošću govoriti o potencijalnim centrima proizvodnje ili pravcima distribucije. Najveći broj autorima poznatih članaka ovog tipa zastupljen je na široj teritoriji Podunavlja, ali i na teritorijama Posavine, Potisja i Pomorišja. Pojava ovog tipa na prostoru gornjeg toka Timoka, kod Svrljiga, ne predstavlja posebno iznenađenje, s obzirom na brojni pokretni materijal koji se može vezati za prisustvo Skordiska tokom 2. i 1. veka pr. n. e. (Petrović et al. 2012: 67). Hronološko opredeljenje ovog tipa predstavlja svojevrstan problem, stoga što isuviše mali broj primeraka članaka potiče iz zatvorenih i hronološki jasno definisanih celina. Razmatrajući hronološki odnos različitih tipova astragalnih pojaseva, D. Božič na osnovu nalaza iz Regölya, Lengyela, Starég Hradiska, Dunaszekcsőa, Novih Banovaca i Dalja ovaj tip članaka postavlja istovremeno sa njegovim pojasevima tipa Beograd, u fazu Beograd 3A (Lt D1), odnosno u 2. i 1. vek pr. n. e. (Božič 1981: 47–52). Pomenuti grobni nalaz²⁹ sa rasturene nekropole iz Dalja je pored članka astragalnog pojasa sadržao i jednu pojasnu kopču, koja je prema tipološkoj podeli S. Arsenijević, a na osnovu analognih primeraka iz Donje Doline i Osijeka (grobni 26 i 4) opredeljena u tip II, varijantu 1, odnosno u 3. vek pr. n. e. (Lt C) (Arsenijević 2013: 58, tab. 2, 12). Tip Dunaszekcső dalje možemo hronološki pratiti i preko nalaza iz Sremske Mitrovice (lokalitet Livade). Na ovom lokalitetu otkrivena je jedna kopljasta fibula (Popović 1994: 60, Abb. 5: 3), koju P. Popović opredeljuje u grupu III (kopljaste fibule srednjolatske sheme), i na osnovu tipološki sličnih primeraka sa teritorije istočne Srbije (Ritopek, Veliko ostrovo, obala Dunava na potesu Kladovo-Prahovo) kao i nedostatka nalaza fibula ovog tipa na nekropolama poznog 1. veka pr. n. e. na pomenutoj teritoriji, opredeljuje ih u kraj 2. i prvu polovinu 1. veka pr. n. e. (Lt C–D) (Popović 1994: 57–63). S. Arsenijević pominje dve neobjavljene, delimično sačuvane pojasne kopče tipa Laminci sa višeslojnog lokaliteta Stari vinogradi u Čurugu, gde je otkriven i jedan članak Dunaszekcső tipa (Trifunović, Pašić 2003: 270, sl. 6: 3). Tom prilikom ona jednu od kopči opredeljuje u tip I (sa svojim varijantama) prema M. Babešu (Arsenijević 2013: 74), što bi odgovaralo tipu 6a prema A. Rustoiu (Rustoiu 1996: 120). Pojasne kopče opredeljene u tip 6a prema A. Rustoiu pronađene su i na lokalitetu Craiva u Rumuniji (Plantos 2009: 44–46, Pl. II: 1–3), na kome je takođe otkriven jedan članak Dunaszekcső tipa (Plantos 2009: 56, Pl. 6: 5). Na osnovu nalaza iz zatvorenih celina sa nekoliko lokaliteta na teritoriji Rumunije (Chirnogi, Cărlomănești, Ocnîța i Grădișteea), A. Rustou najveću zastupljenost ovog tipa kopči opredeljuje u 1. vek pr. n. e. (Lt D) (Rustoiu 1996: 121). Na osnovu ovo-

nemogućnosti da se dođe do određenih ilustracija, ovi nalazi neće biti u okvirima ovog rada, makar što se tipološkog opredeljenja tiče.

²⁹Ovaj se grobni nalaz mora tretirati sa izvesnom dozom rezerve, kako podaci o iskapanim grobnim celinama nisu sačuvani, a isto tako je došlo i do mešanja grobnih inventara prilikom selidbe u novu zgradu muzeja nakon Drugog svetskog rata (Majnarić-Pandžić 1970: 105–106, nap. 44).

segments classified into this type come from sites Oberleiserberg (Karwowski 2012: 73, Fig. 4) and Gracarca in Austria (Gleirscher 1996: 235, Fig. 5: 1). The easternmost recorded two segments from the site Malaya Kopanya in Ukraine can also be classified into this type (Kotigoroško 1991: 128, Fig. 7: 53–54).²⁸ Speaking of the distribution of Dunaszekcső type astragal belt segments, we must mention that the number of samples accessible to the authors was modest, so it is not possible to speak about potential centers of production or distribution directions. The largest number of segments of this type known to the authors comes from the wider territory of the Danube river region, but also from the territories of the Sava, Tisza and Mureș river regions. The appearance of this type of segment in the area of upper course of the Timok river, near Svrljig, does not come as a surprise, considering the numerous finds that can be associated with the presence of the Scordisci tribe during the 2nd and 1st cent. BC (Petrović et al. 2012: 67). The chronological positioning of this type of astragal belt segment represents a problem for itself, since too few examples of segments originate from enclosed and clearly defined chronological contexts. Considering the chronological relation of different types of astragal belts, based on finds from Regöly, Lengyel, Staré Hradisko, Dunaszekcső, Novi Banovci, and Dalj, D. Božič positions this type of astragal belt, in the same period as his astragal belts of the Belgrade type, into phase Belgrade 3A (Lt D1), i.e. the 2nd and 1st cent. BC (Božič 1981: 47–52). A mentioned grave find²⁹ from a devastated necropolis in Dalj, besides the segment of the astragal belt, contains one belt buckle, which S. Arsenijević, based on similar finds from Donja Dolina and Osijek (graves 26 and 4), classified into her Type II, variant 1, i.e. the 3rd cent. BC (Lt C) (Arsenijević 2013: 58, Tabs. 2, 12). It is possible to further chronologically follow the Dunaszekcső type according to finds from Sremska Mitrovica (site Livade). At this site a spear-shaped fibula was recovered (Popović 1994: 60, Fig. 5: 3), which P. Popović classified to group III (spear-shaped fibulae of Middle La Tène scheme), and based on typologically similar examples from the territory of eastern Serbia (Ritopek, Veliko ostrovo, bank of the Danube river between Kladovo and Prahovo), as well as the absence of this type of fibulae at necropolises of the late 1st cent. BC in the mentioned territory, dates them into the end of the 2nd and first half of 1st century BC (Lt C–D) (Popović 1994: 57–63). S. Arsenijević also mentions two unpublished, partially preserved Laminci type belt buckles from the multi layered site Stari Vinogradi in Čurug, where a Dunaszekcső type astragal belt segment was recovered (Trifunović, Pašić 2003: 270, Fig. 6: 3). She classified one of the buckles into Type I (with variations), according to M. Babeș typology (Arsenijević 2013: 74), which would correspond to type 6a according to A. Rustoiu (Rustoiu: 1996: 120). Belt buckles of type 6a according to A. Rustoiu were also found at the

²⁸Authors are familiar with the existence of a certain number of astragal belt segments from territories of Romania (Costești, Sebeș), Slovakia (Pobedim, Boldog, Zemplin-Kretalja), and Austria (Ringelsdorf), but due to the inability to obtain illustrations, this find will not be taken under consideration in this paper, at least not for the typological classification.

²⁹This grave find has to be treated with certain caution, as information about excavated grave positions and inventory were not preserved, and the grave inventory was mixed during the move to a new museum building after WWII (Majnarić-Pandžić 1970: 105–106, ref. 44).

BROJ DO SADA POZNATIH ČLANAKA ASTRAGALNIH POJASEVA/ NUMBER OF KNOWN ASTRAGAL BELT SEGMENTS		
Tip/Type	Varijanta/Variant	Broj segmenata/Number of segments
Glasinac	-	184
Shtojit	-	67
Banoštor	-	41
Nepoznat/Unknown	-	58
Srem/Syrmian	Osijek	1417
Srem/Syrmian	Mačva	1
Srem/Syrmian	Belgrade	179
Dunaszekcső	-	50

Tab. 1 Zastupljenost tipova astragalnih pojasa
Tab. 1 Representation of astragal belt types

ga, čini se da na članke astragalnih pojaseva Dunaszekcső tipa možemo sigurno da računamo od sredine 2. do kraja 1. veka pr. n. e. (Lt D), ali treba imati na umu da na osnovu do sada dostupnih informacija, ovakvo datovanje mora da se prihvatiti sa izvesnom dozom rezerve.

Kao što je to već navedeno, pitanje astragalnih pojaseva je u stručnoj literaturi prisutno preko jednog stoleća, iako je ono ponekad bilo samo uzgredno pominjano, ili su delovi astragalnih pojaseva objavljeni u sklopu radova koji se nisu direktno bavili ovom problematikom. Nakon obimnijih radova D. Božića (1981) i M. Jovanović (1998) nije bilo novog pokušaja sistematizacije članaka ili samih pojaseva. Pojava najranijih astragala vezuje se za 7. vek pr. n. e. i reč je o pretečama, tj. protoastragalima. Prvim astragalnim pojasevima pripisuju se primerci tipa Glasinac, nastali na tradiciji protoastragala, a koji su obeležili period od početka 6. pa skoro do sredine 5. veka pr. n. e. On se razvija na teritoriji Glasinca, zapadne Srbije i doline reke Mati u Albaniji, pa bi se njegova proizvodnja i distribucija mogli dovesti u vezu sa nosiocima kompleksa kultura Glasinac i Mati. Istovremeno se na teritoriji današnje Albanije razvija i tip Štoj, koji je geografski veoma ograničen, a konstruktivno veoma specifičan, što sa jedne strane može da bude posledica slabije istraženosti, dok sa druge strane govori i o različitoj tendenciji razvoja ovih najranijih tipova astragala. Poreklo ovog tipa i dalje je nejasno, pa se ne može sa sigurnošću reći gde je nađen uzor za ovu vrstu članaka i pojaseva. Interesantno je da se sredinom ili krajem 6. veka pr. n. e., u vreme kada tip Glasinac biva sve manje zastupljen, ali na njegovim uzorima, o čemu svedoči primerak iz Podgrađa (Dizdar 2017), javlja jedan novi tip razvoja astragalnih pojaseva, tip Banoštor, koji se brzo ugasio i čini se da u njemu nisu nađeni elementi za dalji razvoj zasnovani na konceptu nezavisnih alki za kačenje koje se nalaze sa donje strane pločice. Iako je broj poznatih primeraka ovog tipa za sada relativno mali (Banoštor, Vitežev, Srem, Podgrađe), zanimljiva je činjenica da se u vreme kada astragalni članci tipa Glasinac šire delom teritorije zapadnog i

Craiva site in Romania (Plantos 2009: 44–46, Pl. II: 1–3), at which a Dunaszekcső type astragal belt segment was also recovered (Plantos 2009: 56, Pl. 6: 5). Based on finds from enclosed contexts from several sites in Romania (Chirnogi, Cărlomănești, Ocnița and Grădiște), A. Rustou dates the biggest occurrence of this type of belt buckle to the 1st cent. BC (Lt D) (Rustoiu 1996: 121). With all of this in mind, it seems almost certain that the Dunaszekcső type astragal belt segment can be dated to the period from the mid of the 2nd to the end of the 1st cent. BC (Lt D), bearing in mind that based on the currently available information, such dating has to be approached with certain caution.

As previously stated, the issue of astragal belts has been present in professional literature for more than a century, although it has only been briefly mentioned, or parts of astragal belts were published in papers that did not deal with the issue itself. Aside from extensive papers by D. Božić (1981) and M. Jovanović (1998), there has not been a new attempt at the systemization of the belts or segments. The appearance of the earliest astragals has been associated with the 7th cent. BC, and those are considered to be proto-astragals. Examples of the Glasinac type, developed from proto-astragal traditions, are considered to be examples of the first astragal belts. They mark the period from the beginning of the 6th cent. BC and extending almost to the mid of 5th cent. BC. This type developed in the territory of the Glasinac highland, western Serbia, and the Mat river valley in Albania, so its production and distribution could be associated with the bearers of the Glasinac-Mati cultural complex. At the same time, the Shtojit type developed in the territory of present day Albania, which is geographically very limited, and very specific in its construction, which on the one hand may be due to a limited amount of research, and on the other hand it could tell us about the different tendencies of development of the earliest types of astragals. The origin of this type is still unclear, so it cannot be known for certain where the role model for this type of segment and belt is found. It is interesting that in the mid or late 6th cent. BC, when the Glasinac type begins to disappear, a new type of development of astragal belt occurs based on the example from Podgrađe (Dizdar 2017), the Banoštor

centralnog Balkana, već javljaju prvi primerci tipa Banoštor u Sremu, teritoriji koja u kasnijim vekovima preuzima primat u razvoju i proizvodnji astragalnih pojaseva.

Dalji hronološki razvoj astragalnih pojaseva dovodi nas do tipa Srem i njegovih varijanti Osijek i Mačva. Ovaj tip se tipološki razlikuje od ranijeg tipa Glasinac, ali pokazuje neke sličnosti u osnovnoj formi članaka, koje se od ovog trenutka manje ili više zadržavaju sve do prestanka upotrebe ove vrste predmeta. U periodu od sredine 6. do sredine 3. veka pr. n. e., ovaj tip pojaseva zahvata veliku teritoriju Podunavlja, Posavine i u manjoj meri Pomoravlja, s time da se na osnovu broja nalaza centar njegove proizvodnje svakako može postaviti na teritorije današnjeg Srema i Slavonije. Čini se da se upravo iz ovog jezgra dolinama velikih reka varijanta Srem polako proširila ka severu i jugu. Kako između tipova Glasinac i Srem ne postoji hronološki hijatus, postavlja se pitanje usled čega su nastale izvesne tipološke promene, kao i izmeštanje centra proizvodnje? Poseban problem po pitanju hronologije i distribucije astragalnih pojaseva javlja se u vezi tipa Dunaszekcső. Tipološki neznatno odstupa od varijanti Osijek i Beograd, a u dekorativnom i koncepcijskom smislu prati neke osnovne principe. Od sredine 2. veka pr. n. e., ovaj tip članaka zahvatio je veliku teritoriju Podunavlja, Posavine, Potisja, Pomoršja i Pomoravlja, a primećuju se i tri koncentracije nalaza. Jedna je severno od velike dunavske krivine kod Budimpešte, druga je na južnom prostoru Podunavlja, a treća na lokalitetima u dolini reke Moriš u Rumuniji. Primerici iz Rumunije, sudeći prema do sada dostupnim hronološkim okvirima, stariji su od primeraka iz Podunavlja. Ovako posmatrano, moguća teritorija začetka proizvodnje i dalja distribucija ovog tipa članaka bila bi upravo na obroncima Karpata, u dolini reke Moriš, odakle su se u 2. i 1. veku proširili Dunavom prema centralnoj Evropi, ali i severno, prema ukrajinskom ogranku Karpata (lokaliteti Zemplín i Malaya Kopanya). Ukoliko se ovakvo stanje prihvati, može se pretpostaviti dva odvojena razvoja varijanti Osijek i Beograd, u odnosu na tip Dunaszekcső, koji iako donekle hronološki koegzistiraju, pokazuju izvesne razlike u geografskom rasprostiranju. Naime, ove razlike se ogledaju u tome da je tip Dunaszekcső konstatovan na svega četiri lokaliteta na teritoriji Srema, koja je pružila najveću količinu nalaza varijanti Osijek i Beograd, ali i u tome da Dunav predstavlja istočnu granicu rasprostiranja ovih varijanti (Osijek, Beograd), s obzirom na to da je do sada poznat samo po jedan članak varijanti Osijek i Beograd na teritoriji Rumunije. Inače, čini se da se varijanta Beograd razvija tokom 2. i 1. veka pr. n. e. i u izvesnom smislu ona predstavlja dalji tipološki razvoj tipa Osijek, posebno imajući u vidu činjenicu da, kada varijanta Osijek prestaje sa proizvodnjom, započinje njen razvoj. Isto tako, geografski posmatrano, varijanta Beograd nastavlja svoj razvoj na teritoriji Podunavlja, Posavine i Pomoravlja, kao i varijanta Osijek pre njega. Na osnovu broja nalaza moguće je da se i ovom tipu centar proizvodnje može odrediti na prostoru današnjeg Srema.

type, which soon also disappears. It seems as though this type did not continue any of the elements for further development, based on the concept of individual loops for attaching on the backside of the plate. Even though the number of known examples of this type is relatively small (Banoštor, Viteževo, Syrmian, Podgrađe), what is interesting is the fact that during the time the Glasinac type segment spread across some areas of the territory of the western and central Balkans, the first Banoštor type segment occurred in Syrmia, the territory that, in the coming centuries, would overtake the primary role in development and production of astragal belts. Further chronological development of astragal belts leads us to the Syrmian type and its variants Osijek and Mačva. This type typologically differs from the previous Glasinac type, but also displays certain similarities in the basic form of the segments, which from this moment remained more or less unchanged until the discontinuation of these kinds of objects. In the period from the mid of 6th to the mid of 3rd cent. BC, this type of belt encompasses a vast territory of the Danube, Sava, and to a lesser degree, Morava river region. Based on the number of finds, the center of production can certainly be placed in the territory of present day Syrmia and Slavonia. It seems that from this center, and through the valleys of great rivers, the Syrmian type slowly spread towards the north and south. As there is no chronological interruption between types Glasinac and Syrmian, the question remains as to what caused certain typological changes, and the relocation of the production center. In terms of the chronology and distribution of astragal belts, a certain problem emerges for the Dunaszekcső type. It slightly differs from variants Osijek and Belgrade, however it follows some of the same basic principles when it comes to decorative and conceptual matters. From the mid of 2nd cent. BC, this type of segment encompasses the vast territory of the Danube, Sava, Tisza, Mureş and Morava river regions, where it is possible to notice three concentrations of finds. One is north from the great Danube curve near Budapest, the second is located in the territory of the southern Danube region, and the third is located at sites in the Mureş river valley in Romania. Based on the available chronological framework, the examples from Romania predate the examples from the Danube river region. Based on that, the possible territory of the beginning of production, and further distribution, of this type of segment would have been on the slopes of the Carpathian Mountains, in the Mureş river valley, from which they spread via the Danube river towards Central Europe, and also to the north, towards the Ukrainian branch of the Carpathians (sites Zemplín and Malaya Kopanya) in the 2nd and 1st cent. BC. If this is accepted as fact, we can assume two separate developments: the Osijek and Belgrade variants on one side, and the Dunaszekcső type on the other. Although they somewhat chronologically coexist, they display some differences in geographical distribution. Namely, these differences reflect the fact that not only has the Dunaszekcső type been registered at only four sites in the territory of Syrmia, which alternatively provided the most finds of the Osijek and Belgrade variants, but also in the fact that the Danube river acted as the eastern border for the distribution of those variants (Osijek, Belgrade), considering that only one segment of each variant – Osijek

KATALOG NALAZA

1. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota, četiri poprečne prečage i tri rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 8,5 cm, širina 1 cm. Lokalitet Paulje, Loznica, Srbija (T. 1: 1).
2. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od četiri kalote, tri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 5,8 cm, širina 1 cm. Lokalitet Kablarovac, Gradina na Bosutu, Šid, Srbija (T. 1: 2).
3. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od četiri kalote, tri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 6 cm, širina 1,2 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 3).
4. Isto kao kat. br. 3 (T. 1: 4).
5. Isto kao kat. br. 3 (T. 1: 5).
6. Isto kao kat. br. 3 (T. 1: 6).
7. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane tri kalote, dve poprečne prečage, i tri rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 4,35 cm, širina 1,2 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 7).
8. Isto kao kat. br. 7. Bronza, livenje; dužina 4 cm, širina 1 cm (T. 1: 8).
9. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 3,8 cm, širina 1,1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 9).
10. Isto kao kat. br. 9. Bronza, livenje; dužina 3,4 cm, širina 1,1 cm (T. 1: 10).
11. Isto kao kat. br. 9. Bronza, livenje; dužina 3,1 cm, širina 1 cm (T. 1: 11).
12. Isto kao kat. br. 9. Bronza, livenje; dužina 3,5 cm, širina 1,1 cm (T. 1: 12).
13. Isto kao kat. br. 9. Bronza, livenje; dužina 3,5 cm, širina 1,2 cm (T. 1: 13).
14. Isto kao kat. br. 9. Bronza, livenje; dužina 3,2 cm, širina 1,1 cm (T. 1: 14).
15. Isto kao kat. br. 9. Bronza, livenje; dužina 3,4 cm, širina 1,1 cm (T. 1: 15).
16. Isto kao kat. br. 9. Bronza, livenje; dužina 3,4 cm, širina 1,2 cm (T. 1: 16).
17. Isto kao kat. br. 9. Bronza, livenje; dužina 3,4 cm, širina 1 cm (T. 1: 17).
18. Isto kao kat. br. 9. Bronza, livenje; dužina 3,1 cm, širina 1,1 cm (T. 1: 18).
19. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, jedna poprečna prečaga, i dve rupe za prišivanje pojasa. Prečaga je ukrašena horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,7 cm, širina 1,3 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 19).
20. Isto kao kat. br. 9. Bronza, livenje; dužina 2,9 cm, širina 1,1 cm (T. 1: 20).
21. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane tri kalote, dve poprečne prečage, i dve rupe za pri-

and Belgrade – is known in Romania. Also, it seems that the Belgrade variant developed during the 2nd and 1st cent. BC, and in a certain sense represented further typological development of the Syrmian type, especially bearing in mind the fact that when the Osijek variant ceased production, the development of the Belgrade variant begins. Likewise, geographically observed, the Belgrade variant continues its development in the territory of the Danube, Sava and Morava river regions, as the Osijek variant had previously. Based on number of finds, it is possible to position the center of production in the territory of present day Syrmia.

CATALOGUE OF FINDS

1. Segment of astragal belt that consists of five calottes, four horizontal bars and three loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 8.5 cm, width 1 cm. Site Paulje, Loznica, Serbia (Pl. 1: 1).
2. Segment of astragal belt that consists of four calottes, three horizontal bars and four loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 5.8 cm, width 1 cm. Site Kablarovac, Gradina on Bosut river, Šid, Serbia (Pl. 1: 2).
3. Segment of astragal belt that consists of four calottes, three horizontal bars and four loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 6 cm, width 1.2 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 3).
4. Refer to Cat. No. 3 (Pl. 1: 4).
5. Refer to Cat. No. 3 (Pl. 1: 5).
6. Refer to Cat. No. 3 (Pl. 1: 6).
7. Preserved fragment of astragal belt segment with three calottes, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 4.35 cm, width 1.2 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 7).
8. Refer to Cat. No. 7. Bronze, casting; length 4 cm, width 1 cm (Pl. 1: 8).
9. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 3.8 cm, width 1.1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (T. 1: 9).
10. Refer to Cat. No. 9. Bronze, casting; length 3.4 cm, width 1.1 cm (Pl. 1: 10).
11. Refer to Cat. No. 9. Bronze, casting; length 3.1 cm, width 1.1 cm (Pl. 1: 11).
12. Refer to Cat. No. 9. Bronze, casting; length 3.5 cm, width 1.1 cm (Pl. 1: 12).
13. Refer to Cat. No. 9. Bronze, casting; length 3.5 cm, width 1.2 cm (Pl. 1: 13).
14. Refer to Cat. No. 9. Bronze, casting; length 3.2 cm, width 1.1 cm (Pl. 1: 14).
15. Refer to Cat. No. 9. Bronze, casting; length 3.4 cm, width 1.1 cm (Pl. 1: 15).
16. Refer to Cat. No. 9. Bronze, casting; length 3.4 cm, width 1.2 cm (Pl. 1: 16).
17. Refer to Cat. No. 9. Bronze, casting; length 3.4 cm, width

- šivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 3,2 cm, širina 0,7 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 21).
22. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, jedna poprečna prečaga, i dve rupe za prišivanje pojasa. Prečaga je ukrašena horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 3 cm, širina 1,2 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 22).
 23. Isto kao kat. br. 22. Bronza, livenje; dužina 2,7 cm, širina 1,2 cm (T. 1: 23).
 24. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 3,2 cm, širina 1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 24).
 25. Isto kao kat. br. 22. Bronza, livenje; dužina 2,7 cm, širina 1,2 cm (T. 1: 25).
 26. Isto kao kat. br. 22. Bronza, livenje; dužina 2,7 cm, širina 1,2 cm (T. 1: 26).
 27. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, poprečna prečaga, i dve rupe za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 2,4 cm, širina 1,1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 27).
 28. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, jedna poprečna prečaga, i jedna rupa za prišivanje pojasa. Prečaga je ukrašena horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,6 cm, širina 1,1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 28).
 29. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, jedna poprečna prečaga, i dve rupe za prišivanje pojasa. Prečaga nije ukrašena. Bronza, livenje; dužina 2,4 cm, širina 1,1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 29).
 30. Isto kao kat. br. 22. Bronza, livenje; dužina 2,8 cm, širina 1,2 cm (T. 1: 30).
 31. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvana jedna kalota, dve poprečne prečage, i jedna rupa za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,4 cm, širina 0,8 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 31).
 32. Fragment članka astragalnog pojasa na kome je kompletno očuvana samo jedna kalota, dok je druga samo delimično očuvana. Između kalota se nalazi poprečna prečaga, a sačuvana je i jedna rupa za prišivanje pojasa. Prečaga je ukrašena kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,2 cm, širina 1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 32).
 33. Isto kao kat. br. 22. Bronza, livenje; dužina 2,2 cm, širina 1,2 cm (T. 1: 33).
 34. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,7 cm, širina 0,9 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 34).
 35. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, poprečna prečaga, i rupa za prišivanje pojasa. Prečaga je ukrašena kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,5 cm, širina 1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 35).
 36. Isto kao kat. br. 22. Bronza, livenje; dužina 2,4 cm, širina 1 cm (Pl. 1: 17).
 18. Refer to Cat. No. 9. Bronze, casting; length 3.1 cm, width 1.1 cm (Pl. 1: 18).
 19. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, one horizontal bar and two loops for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.7 cm, width 1.3 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 19).
 20. Refer to Cat. No. 9. Bronze, casting; length 2.9 cm, width 1.1 cm (Pl. 1: 20).
 21. Preserved fragment of astragal belt segment with three calottes, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 3.2 cm, width 0.7 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 21).
 22. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, one horizontal bar and two loops for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 3 cm, width 1.2 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 22).
 23. Refer to Cat. No. 22. Bronze, casting; length 2.7 cm, width 1.2 cm (Pl. 1: 23).
 24. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 3.2 cm, width 1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 24).
 25. Refer to Cat. No. 22. Bronze, casting; length 2.7 cm, width 1.2 cm (Pl. 1: 25).
 26. Refer to Cat. No. 22. Bronze, casting; length 2.7 cm, width 1.2 cm (Pl. 1: 26).
 27. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, one horizontal bar and two loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 2.4 cm, width 1.1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 27).
 28. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, one horizontal bar and one loop for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.6 cm, width 1.1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 28).
 29. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, one horizontal bar and two loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 2.4 cm, width 1.1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 29).
 30. Refer to Cat. No. 22. Bronze, casting; length 2.8 cm, width 1.2 cm (Pl. 1: 30).
 31. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, two horizontal bars and one loop for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 2.4 cm, width 0.8 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 31).
 32. Preserved fragment of astragal belt segment with one complete and one partially complete calotte, one horizontal bar and one loops for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 2.2 cm, width 1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 32).
 33. Refer to Cat. No. 22. Bronze, casting; length 2.2 cm, width 1.2 cm (Pl. 1: 33).
 34. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, two horizontal bars and two loops for sewing

- 1,1 cm (T. 1: 36).
37. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, i jedna poprečna prečaga. Rupe za prišivanje nisu očuvane. Prečaga je ukrašena horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,5 cm, širina 1,2 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 37).
38. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, poprečna prečaga, i dve rupe za prišivanje pojasa. Prečaga je ukrašena kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,6 cm, širina 1,1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 38).
39. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve i delimično treća kalota, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Jedna prečaga ukrašena je horizontalnim linijama, druga je bez ukrasa. Bronza, livenje; dužina 2,7 cm, širina 1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 39).
40. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene širim horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,8 cm, širina 1,1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 40).
41. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane jedna kalota, dve poprečne prečage, i jedna rupa za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,5 cm, širina 1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 41).
42. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvani jedna kalota, jedna poprečna prečaga, i jedna rupa za prišivanje pojasa. Prečaga je ukrašena urezanim horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 1,6 cm, širina 1,1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 1: 42).
43. Isto kao kat. br. 42. Bronza, livenje; dužina 1,5 cm, širina 1 cm (T. 2: 43).
44. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvani jedna kalota, jedna poprečna prečaga, i delimično jedna rupa za prišivanje pojasa. Prečaga je ukrašena horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 1,5 cm, širina 1,1 cm. Nepoznat lokalitet, Laćarak, Srbija (T. 2: 44).
45. Isto kao kat. br. 42. Bronza, livenje; dužina 1,4 cm, širina 1,2 cm (T. 2: 45).
46. Isto kao kat. br. 42. Bronza, livenje; dužina 1,7 cm, širina 1,1 cm (T. 2: 46).
47. Isto kao kat. br. 42. Bronza, livenje; dužina 1,4 cm, širina 1 cm (T. 2: 47).
48. Isto kao kat. br. 42. Bronza, livenje; dužina 1,6 cm, širina 1,2 cm (T. 2: 48).
49. Isto kao kat. br. 42. Bronza, livenje; dužina 1,6 cm, širina 1,2 cm (T. 2: 49).
50. Isto kao kat. br. 42. Bronza, livenje; dužina 2 cm, širina 1,1 cm (T. 2: 50).
51. Isto kao kat. br. 42. Bronza, livenje; dužina 1,7 cm, širina 1,1 cm (T. 2: 51).
52. Isto kao kat. br. 42. Bronza, livenje; dužina 1,7 cm, širina 1,1 cm (T. 2: 52).
53. Isto kao kat. br. 42. Bronza, livenje; dužina 1,8 cm, širina 1 cm (T. 2: 53).
54. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvani jedna kalota, jedna poprečna prečaga, i jedna rupa onto belt. Horizontal bars are decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 2.7 cm, width 0.9 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 34).
35. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, one horizontal bar and one loop for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 2.5 cm, width 1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 35).
36. Refer to Cat. No. 22. Bronze, casting; length 2.4 cm, width 1.1 cm (Pl. 1: 36).
37. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, and one horizontal bar. Horizontal bar is decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.5 cm, width 1.2 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 37).
38. Preserved fragment of astragal belt segment with three calottes, one horizontal bar and two loops for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 2.6 cm, width 1.1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 38).
39. Preserved fragment of astragal belt segment with two and partially third calottes, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. One horizontal bar is decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.7 cm, width 1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 39).
40. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.8 cm, width 1.1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 40).
41. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, two horizontal bars and one loop for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.5 cm, width 1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 41).
42. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, one horizontal bar and one loop for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 1.6 cm, width 1.1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 1: 42).
43. Refer to Cat. No. 42. Bronze, casting; length 1.5 cm, width 1 cm (Pl. 2: 43).
44. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, one horizontal bar and partially one loop for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 1.5 cm, width 1.1 cm. Unknown site, Laćarak, Serbia (Pl. 2: 44).
45. Refer to Cat. No. 42. Bronze, casting; length 1.4 cm, width 1.2 cm (Pl. 2: 45).
46. Refer to Cat. No. 42. Bronze, casting; length 1.7 cm, width 1.1 cm (Pl. 2: 46).
47. Refer to Cat. No. 42. Bronze, casting; length 1.4 cm, width 1 cm (Pl. 2: 47).
48. Refer to Cat. No. 42. Bronze, casting; length 1.6 cm, width 1.2 cm (Pl. 2: 48).
49. Refer to Cat. No. 42. Bronze, casting; length 1.6 cm, width 1.2 cm (Pl. 2: 49).
50. Refer to Cat. No. 42. Bronze, casting; length 2 cm, width 1.1 cm (Pl. 2: 50).
51. Refer to Cat. No. 42. Bronze, casting; length 1.7 cm,

- za prišivanje pojasa. Prečaga je ukrašena kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 1,8 cm, širina 1,3 cm. Nepoznat lokalitet, Lačarak, Srbija (T. 2: 54).
55. Fragment članka astragalnog pojasa. Očuvana je samo jedna kalota i rupa za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 1,2 cm, širina 1,1 cm. Nepoznat lokalitet, Lačarak, Srbija (T. 2: 55).
56. Isto kao kat. br. 55. Bronza, livenje; dužina 1,4 cm, širina 0,9 cm (T. 2: 56).
57. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvani jedna kalota, dve poprečne prečage, i jedna rupa za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,2 cm, širina 1,1 cm. Nepoznat lokalitet, Lačarak, Srbija (T. 2: 57).
58. Isto kao kat. br. 42. Bronza, livenje; dužina 1,8 cm, širina 1,3 cm (T. 2: 58).
59. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od šest kalota, pet poprečnih prečagi, pet kompletno i jedne delimično očuvane rupe za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 5,2 cm, širina 0,7 cm. Lokalitet Svrlijig grad, Svrlijig, Srbija (T. 2: 59).
60. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od šest kalota, pet poprečnih prečagi, četiri kompletno i dve delimično očuvane rupe za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 5,2 cm, širina 0,7 cm. Lokalitet Svrlijig grad, Svrlijig, Srbija (T. 2: 60).
61. Isto kao kat. br. 60. Bronza, livenje; dužina 5,2 cm, širina 0,7 cm. Lokalitet Svrlijig grad, Svrlijig, Srbija (T. 2: 61).
62. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od tri kalote između kojih je četrnaest sitnih rebra. Bronza, livenje; dužina 5,5 cm, širina 1 cm. Dimenzije nepoznate. Nepoznat lokalitet, Srem, Srbija (T. 2: 62).
63. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od četiri kalote, tri poprečne prečage, i tri rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene spojenim X motivima. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Nepoznat lokalitet, Mačva, Srbija (T. 2: 63).
64. Fragmentovani članak astragalnog pojasa na kome su očuvane dve cele i delimično treća kalota, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,9 cm, širina 0,9 cm. Nepoznat lokalitet, Ritopek, Srbija (T. 2: 64).
65. Fragmentovani članak astragalnog pojasa na kome su očuvane jedna kalota, dve poprečne prečage, i jedna rupa za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 1,7 cm, širina 1 cm. Nepoznat lokalitet, Ritopek, Srbija (T. 2: 65).
66. Fragmentovani članak astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, jedna poprečna prečaga, i dve rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,2 cm, širina 0,8 cm. Nepoznat lokalitet, Ritopek, Srbija (T. 2: 66).
67. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, dve poprečne prečage, i delimično dve rupe za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 2,5 cm, širina 1,1 cm. Nepoznat lokalitet, Deč, Srbija (T. 2: 67).
68. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od četiri kalote, width 1.1 cm (Pl. 2: 51).
52. Refer to Cat. No. 42. Bronze, casting; length 1.7 cm, width 1.1 cm (Pl. 2: 52).
53. Refer to Cat. No. 42. Bronze, casting; length 1.8 cm, width 1 cm (Pl. 2: 53).
54. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, one horizontal bar and one loop for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 1.8 cm, width 1.3 cm. Unknown site, Lačarak, Serbia (Pl. 2: 54).
55. Preserved fragment of astragal belt segment one three calottes and one loop for sewing onto belt. Bronze, casting; length 1.2 cm, width 1.1 cm. Unknown site, Lačarak, Serbia (Pl. 2: 55).
56. Refer to Cat. No. 55. Bronze, casting; length 1.4 cm, width 0.9 cm (Pl. 2: 56).
57. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.2 cm, width 1.1 cm. Unknown site, Lačarak, Serbia (Pl. 2: 57).
58. Refer to Cat. No. 42. Bronze, casting; length 1.8 cm, width 1.3 cm (Pl. 2: 58).
59. Segment of astragal belt that consists of six calottes, five horizontal bars and five completely and one partial loop for sewing onto belt. Bronze, casting; length 5.2 cm, width 0.7 cm. Site Svrlijig grad, Svrlijig, Serbia (Pl. 2: 59).
60. Segment of astragal belt that consists of six calottes, five horizontal bars and four completely and two partial loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 5.2 cm, width 0.7 cm. Site Svrlijig grad, Svrlijig, Serbia (Pl. 2: 60).
61. Refer to Cat. No. 60. Bronze, casting; length 5.2 cm, width 0.7 cm. Site Svrlijig grad, Svrlijig, Serbia (Pl. 2: 61).
62. Segment of astragal belt that consists of three with 14 small ribs between them. Bronze, casting; length 5.5 cm, width 1 cm. Unknown site, Sirmia, Serbia (Pl. 2: 62).
63. Segment of astragal belt that consists of four calottes, three horizontal bars and three loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with merged X motifs. Bronze, casting. Dimensions unknown. Unknown site, Mačva, Serbia (Pl. 2: 63).
64. Preserved fragment of astragal belt segment with two complete and partially third calotte, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 2.9 cm, width 0.9 cm. Unknown site, Ritopek, Serbia (Pl. 2: 64).
65. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, two horizontal bars and one loop for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 1.7 cm, width 1 cm. Unknown site, Ritopek, Serbia (Pl. 2: 65).
66. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, one horizontal bar and two loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.2 cm, width 0.8 cm. Unknown site, Ritopek, Serbia (Pl. 2: 66).
67. Preserved fragment of astragal belt segment with three

- tri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Kablarovac, Gradina na Bosutu, Šid, Srbija (Popović 2003: 319, T. IV: 13) (T. 2: 68).
69. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od tri kalote, dve poprečne prečage, i tri rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Kablarovac, Gradina na Bosutu, Šid, Srbija (Popović 2003: 319, T. IV: 13) (T. 2: 69).
 70. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane tri kalote, dve poprečne prečage, i tri rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 4,5 cm, širina 0,6 cm. Lokalitet Gradište, Davidovac, Vranje, Srbija (Bulatović 2007: 168, T. XLII: 3) (T. 2: 70).
 71. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota, četiri poprečne prečage, i pet rupa za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina \approx 3,5 cm, širina \approx 0,5 cm. Lokalitet Stari vinogradi, Čurug, Srbija (Trifunović, Pašić 2003: 270, sl. 6: 3) (T. 2: 71).
 72. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote i dve poprečne prečage. Poprečne prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje. Lokalitet Ram (Lederata), Srbija (Jacanović 2015: 14, sl. 16: 2) (T. 2: 72).
 73. Isto kao kat. br. 72 (T. 2: 73).
 74. Isto kao kat. br. 72 (T. 2: 74).
 75. Isto kao kat. br. 72 (T. 2: 75).
 76. Isto kao kat. br. 72 (T. 2: 76).
 77. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane jedna kalota i jedna poprečna prečaga. Bronza, livenje. Lokalitet Ram (Lederata), Srbija (Jacanović 2015: 14, sl. 16: 2) (T. 2: 77).
 78. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane tri kalote i tri poprečne prečage. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Ram (Lederata), Srbija (Jacanović 2015: 14, sl. 16: 2) (T. 2: 78).
 79. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote i dve poprečne prečage. Bronza, livenje. Lokalitet Ram (Lederata), Srbija (Jacanović 2015: 14, sl. 16: 2) (T. 2: 79).
 80. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvani jedna kalota, deo poprečne prečage, i jedna rupa za prišivanje pojasa. Prečaga je ukrašena horizontalnom linijom. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Blato kod Vinkovaca, Hrvatska (Dizdar 2015: 39, Fig. 11: 4) (T. 2: 80).
 81. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvani jedna kalota, deo poprečne prečage, i jedna rupa za prišivanje pojasa. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Blato kod Vinkovaca, Hrvatska (Dizdar 2015: 39, Fig. 11: 4) (T. 2: 81).
 82. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvani jedna kalota, dve poprečne prečage, i jedna rupa za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene sa po tri pseudogranulacije. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Osovo, Bosna i Hercegovina (Lucenti-
calottes, two horizontal bars and partially two loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 2.5 cm, width 1.1 cm. Unknown site, Deč, Serbia (Pl. 2: 67).
 68. Segment of astragal belt that consists of four calottes, three horizontal bars and four loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Kablarovac, Gradina on Bosut river, Šid, Serbia (Popović 2003: 319, Pl. IV: 13) (Pl. 2: 68).
 69. Segment of astragal belt that consists of three calottes, two horizontal bars and three loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Kablarovac, Gradina on Bosut river, Šid, Serbia (Popović 2003: 319, Pl. IV: 13) (Pl. 2: 69).
 70. Preserved fragment of astragal belt segment with three calottes, two horizontal bars and three loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 4.5 cm, width 0.6 cm. Site Gradište, Davidovac, Vranje, Serbia (Bulatović 2007: 167, Pl. XLII: 3) (Pl. 2: 70).
 71. Segment of astragal belt that consists of five calottes, four horizontal bars and five loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length \approx 3.5 cm, width \approx 0.5 cm. Site Stari vinogradi, Čurug, Serbia (Trifunović, Pašić 2003: 270, Fig. 6: 3) (Pl. 2: 71).
 72. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes and two horizontal bars. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Ram (Lederata), Serbia (Jacanović 2015: 14, Fig. 16: 2) (Pl. 2: 72).
 73. Refer to Cat. No. 72 (Pl. 2: 73).
 74. Refer to Cat. No. 72 (Pl. 2: 74).
 75. Refer to Cat. No. 72 (Pl. 2: 75).
 76. Refer to Cat. No. 72 (Pl. 2: 76).
 77. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte and one horizontal bar. Bronze, casting. Unknown dimensions. Site Ram (Lederata), Serbia (Jacanović 2015: 14, Fig. 16: 2) (Pl. 2: 77).
 78. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes and three horizontal bars. Bronze, casting. Unknown dimensions. Site Ram (Lederata), Serbia (Jacanović 2015: 14, Fig. 16: 2) (Pl. 2: 78).
 79. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes and two horizontal bars. Bronze, casting. Unknown dimensions. Site Ram (Lederata), Serbia (Jacanović 2015: 14, Fig. 16: 2) (Pl. 2: 79).
 80. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, a part of horizontal bar and one loop for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with horizontal line. Bronze, casting. Unknown dimensions. Site Blato near Vinkovci, Croatia (Dizdar 2015: 39, Fig. 11: 4) (Pl. 2: 80).
 81. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, a part of horizontal bar and one loop for sewing onto belt. Bronze, casting. Unknown dimensions. Site Blato near Vinkovci, Croatia (Dizdar 2015: 39, Fig. 11: 4) (Pl. 2: 81).
 82. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, two horizontal bars and one loop for sewing

- ni 1981: 140, T. XI: 10) (T. 2: 82).
83. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od dve kalote, jedne poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Poprečna prečaga je ukrašena horizontalnom linijom. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Taline, Bosna i Hercegovina (Lucentini 1981: 157, T. XVII: 17) (T. 2: 83).
 84. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od jedanaest kalota, i tri rupe za prišivanje pojasa. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Shtojit, Albanija (Jubani 1992: 49, T. II: 1) (T. 2: 84).
 85. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od sedam kalota, između kojih se nalaze poprečne prečage koje nisu jasno definisane. Na krajevima članka nalaze se zadržavanja. Članak ima četiri rupe za prišivanje pojasa. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Burrel, Albanija (Kurti 1977/78: T. III: 6) (T. 2: 85).
 86. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od tri kalote i dve poprečne prečage. Poprečne prečage su ukrašene pseudogranulacijom. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Klos, Albanija (Islami 1983: 123, Pl. III: 31) (T. 3: 86).
 87. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota, četiri poprečne prečage, i pet rupa za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 5,5 cm, širina 1 cm. Lokalitet Craiva, Piatra Craivii, Rumunija (Plantos 2009: 56, Pl. VI: 5) (T. 3: 87).
 88. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od četiri kalote, tri poprečne prečage, i tri rupe za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina ≈ 5,5 cm, širina ≈ 1 cm. Lokalitet Remetea Mare, Rumunija (Rustoiu 2011: 167, Fig. 4: 4) (T. 3: 88).
 89. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota, četiri poprečne prečage i pet rupa za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 5,7 cm, širina 0,7 cm. Lokalitet Căpâlna, Rumunija (Glodariu 1989: Fig. 92: 10) (T. 3: 89).
 90. Isto kao kat br. 89. Bronza, livenje; dužina 5,7 cm, širina 0,8 cm (T. 3: 90).
 91. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota, četiri poprečne prečage i pet rupa za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 4,7 cm, širina 0,7 cm. Lokalitet Pecica, Rumunija (Rustoiu 1996: Fig. 73: 12) (T. 3: 91).
 92. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota i četiri poprečne prečage. Poprečne prečage su ukrašene sa po jednim plastično izvedenim rebrom. Bronza, livenje; dužina 5 cm, širina 0,7 cm. Lokalitet Sibiu, Gușterița, Rumunija (Rustoiu 1996: Fig. 73: 13) (T. 3: 92).
 93. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota, četiri poprečne prečage, i pet rupa za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene sa po jednim plastično izvedenim rebrom. Bronza, livenje; dužina 4,2 cm, širina 0,5 cm. Lokalitet Crișeni, Rumunija (Rustoiu 1996: Fig. 73: 15) (T. 3: 93).
 94. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane tri kalote i dve poprečne prečage. Poprečne prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 4,5 cm, širina 1,3 cm. Lokalitet Arnót, Mađarska (Almássy 2014: 241, Fig. 3: 1) (T. 3: 94).
- Segment of astragal belt that consists of three pseudo-granulations. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Osovo, Bosnia and Herzegovina (Lucentini 1981: 140, Pl. XI: 10) (Pl. 2: 82).
 83. Segment of astragal belt that consists of two calottes, one horizontal bar and two loops for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with horizontal line. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Talina, Bosnia and Herzegovina (Lucentini 1981: 157, Pl. XVII: 17) (Pl. 2: 83).
 84. Segment of astragal belt that consists of eleven calottes and three loops for sewing onto belt. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Shtojit, Albania (Jubani 1992: 49, Pl. II: 1) (Pl. 2: 84).
 85. Segment of astragal belt that consists of seven calottes, and no clearly defined horizontal bars between them. At the end of the segment, there are different thickenings. Segment has four loops for sewing onto belt. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Burrel, Albania (Kurti 1977/78: Pl. III: 6) (Pl. 2: 85).
 86. Segment of astragal belt that consists of three calottes and two horizontal bars. Horizontal bars are decorated with pseudo-granulation. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Klos, Albania (Islami 1983: 123, Pl. III: 31) (Pl. 3: 86).
 87. Segment of astragal belt that consists of five calottes, four horizontal bars and five loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 5.5 cm, width 1 cm. Site Craiva, Piatra Craivii, Romania (Plantos 2009: 56, Pl. VI: 5) (Pl. 3: 87).
 88. Segment of astragal belt that consists of four calottes, three horizontal bars and three loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length ≈ 5.5 cm, width ≈ 1 cm. Site Remetea Mare, Romania (Rustoiu 2011: 167, Fig. 4: 4) (Pl. 3: 88).
 89. Segment of astragal belt that consists of five calottes, four horizontal bars and five loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 5.7 cm, width 0.7 cm. Site Căpâlna, (Glodariu 1989: Fig. 92: 10) (Pl. 3: 89).
 90. Refer to Cat. No. 89. Bronze, casting; length 5.7 cm, width 0.8 cm (Pl. 3: 90).
 91. Segment of astragal belt that consists of five calottes, four horizontal bars and five loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 4.7 cm, width 0.7 cm. Site Pecica, Romania (Rustoiu 1996: Fig. 73: 12) (Pl. 3: 91).
 92. Segment of astragal belt that consists of five calottes and four horizontal bars. Horizontal bars are decorated with one rib each. Bronze, casting; length 5 cm, width 0.7 cm. Site Sibiu, Gușterița, Romania (Rustoiu 1996: Fig. 73: 13) (Pl. 3: 92).
 93. Segment of astragal belt that consists of five calottes, four horizontal bars and five loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with one rib each. Bronze, casting; length 4.2 cm, width 0.5 cm. Site Crișeni, Rumunija (Rustoiu 1996: Fig. 73: 15) (Pl. 3: 93).
 94. Preserved fragment of astragal belt segment with three calottes and two horizontal bars. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 4.5 cm, width 1.3 cm. Site Arnót, Hungary (Almássy 2014: 241, Fig. 3: 1) (Pl. 3: 94).

95. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od četiri kalote, tri poprečne prečage, i tri rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene kosim linijama. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Pécs-Hőerómű, Mađarska (Maráz 2008: 81, Abb. 10: 3) (T. 3: 95).
96. Isto kao kat. br. 95 (T. 3: 96).
97. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote i dve poprečne prečage. Poprečne prečage su ukrašene kosim linijama. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Pécs-Hőerómű, Mađarska (Maráz 2008: 81, Abb. 10: 3) (T. 3: 97).
98. Isto kao kat. br. 97 (T. 3: 98).
99. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane jedna kalota i jedna poprečna prečaga. Poprečna prečaga je ukrašena kosim linijama. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Pécs-Hőerómű, Mađarska (Maráz 2008: 81, Abb. 10: 3) (T. 3: 99).
100. Isto kao kat. br. 99 (T. 3: 100).
101. Isto kao kat. br. 99 (T. 3: 101).
102. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od šest kalota, pet poprečnih prečagi, i šest rupa za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 5,5 cm, širina 0,6 cm. Lokalitet Oberleiserberg, Austrija (Karwowski 2012: 73, Fig. 4) (T. 3: 102).
103. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, poprečna prečaga, i jedna cela i druga delimična rupa za prišivanje pojasa. Poprečna prečaga je ukrašena kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 2 cm, širina 0,7 cm. Lokalitet Oberleiserberg, Austrija (Karwowski 2012: 73, Fig. 4) (T. 3: 103).
104. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 2,3 cm, širina 0,7 cm. Lokalitet Oberleiserberg, Austrija (Karwowski 2012: 73, Fig. 4) (T. 3: 104).
105. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota i četiri poprečne prečage. Bronza, livenje; dužina 4,4 cm, širina 0,8 cm. Lokalitet Gracanca, Austrija (Gleirscher 1996: 235, Abb. 5: 1) (T. 3: 105).
106. Isto kao kat. br. 105. Bronza, livenje; dužina 4,5 cm, širina 0,8 cm (T. 3: 106).
107. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota, četiri poprečne prečage i pet rupa za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene sa po jednim plastično izvedenim rebrom. Bronza, livenje; dužina 5 cm, širina 0,5 cm. Lokalitet Mostná ulica, Nitra, Slovačka (Březinová, Samuel 2007: 30, Obr. 42) (T. 3: 107).
108. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene sa po jednim plastično izvedenim rebrom. Bronza, livenje; dužina 2,4 cm, širina 0,7 cm. Lokalitet Liptovská Mara, Slovačka (Pieta 2001: 324, Abb. 5: 3–4) (T. 3: 108).
109. Isto kao kat. br. 108 (T. 3: 109).
110. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su kompletno očuvane tri i delimično četvrta kalota, i tri poprečne prečage. Sačuvane su i dve kompletne i dve delimično oštećene rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene sa po jednim užim plastično izvedenim rebrom na kome se nalaze po tri kose linije. Bronza, livenje; dužina 5,3 cm, širina 1 cm. Lokalitet Mu-
95. Segment of astragal belt that consists of four calottes, three horizontal bars and three loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with oblique lines. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Pécs-Hőerómű, Hungary (Maráz 2008: 81, Fig. 10: 3) (Pl. 3: 95).
96. Refer to Cat. No. 95 (Pl. 3: 96).
97. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes and two horizontal bars. Horizontal bars are decorated with oblique lines. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Pécs-Hőerómű, Hungary (Maráz 2008: 81, Fig. 10: 3) (Pl. 3: 97).
98. Refer to Cat. No. 97 (Pl. 3: 98).
99. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, and one horizontal bar. Horizontal bar is decorated with oblique lines. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Pécs-Hőerómű, Hungary (Maráz 2008: 81, Fig. 10: 3) (Pl. 3: 99).
100. Refer to Cat. No. 99 (Pl. 3: 100).
101. Refer to Cat. No. 99 (Pl. 3: 101).
102. Segment of astragal belt that consists of six calottes, five horizontal bars and six loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 5.5 cm, width 0.6 cm. Site Oberleiserberg, Austria (Karwowski 2012: 73, Fig. 4) (Pl. 3: 102).
103. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, one horizontal bar and one complete and other partial loop for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 2 cm, width 0.7 cm. Site Oberleiserberg, Austria (Karwowski 2012: 73, Fig. 4) (Pl. 3: 103).
104. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 2.3 cm, width 0.7 cm. Site Oberleiserberg, Austria (Karwowski 2012: 73, Fig. 4) (Pl. 3: 104).
105. Segment of astragal belt that consists of five calottes and four horizontal bars. Bronze, casting; length 4.4 cm, width 0.8 cm. Site Gracanca, Austria (Gleirscher 1996: 235, Fig. 5: 1) (Pl. 3: 105).
106. Refer to Cat. No. 105. Bronze, casting; length 4.5 cm, width 0.8 cm (Pl. 3: 106).
107. Segment of astragal belt that consists of five calottes, four horizontal bars and five loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with one rib each. Bronze, casting; length 5 cm, width 0.5 cm. Site Mostná ulica, Nitra, Slovakia (Březinová, Samuel 2007: 30, Fig. 42) (Pl. 3: 107).
108. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with one rib each. Bronze, casting; length 2.4 cm, width 0.7 cm. Site Liptovská Mara, Slovakia (Pieta 2001: 324, Fig. 5: 3–4) (Pl. 3: 108).
109. Refer Cat. No. 108 (Pl. 3: 109).
110. Preserved fragment of astragal belt segment with two complete and partially third calotte, and three horizontal bars. Two complete and two partial loops for sewing onto belt are also preserved. Horizontal bars are decorated with one narrow rib each. Ribs are decorated with three oblique lines each. Bronze, casting; length 5.3 cm,

- droňova ulica, Bratislava, Slovačka (Bazovský, Gregor 2009: 132, 137, Obr. 5: 1) (T. 3: 110).
111. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota i četiri poprečne prečage. Bronza, livenje; dužina ≈ 5 cm, širina ≈ 0,8 cm. Lokalitet Devín, Bratislava, Slovačka (Placha 1997: 275, Obr. 122: 4) (T. 3: 111).
112. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote i dve poprečne prečage. Bronza, livenje; dužina ≈ 2 cm, širina ≈ 0,8 cm. Lokalitet Devín, Bratislava, Slovačka (Placha 1997: 275, Obr. 122: 4) (T. 3: 112).
113. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od šest kalota i pet poprečnih prečagi. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Lokalitet Devín, Bratislava, Slovačka (Harmadyová 2012: 193, sl. 310) (T. 3: 113).
114. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane jedna kalota, jedna poprečna prečaga, i jedna rupa za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 1,5 cm, širina 1,2 cm. Lokalitet Blatnica, Rovná, Slovačka (Pieta 2014: 150, Obr. 19: 1) (T. 3: 114).
115. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota, četiri poprečne prečage i pet rupa za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene kosim linijama. Bronza, livenje; dužina ≈ 5 cm, širina ≈ 0,7 cm. Lokalitet Staré Hradisko, Moravska, Češka (Čížmář 2005: 132, Fig. 1: 3) (T. 3: 115).
116. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene kosim linijama. Bronza, livenje; dužina ≈ 2 cm, širina ≈ 0,7 cm. Lokalitet Staré Hradisko, Moravska, Češka (Čížmář 2005: 132, Fig. 1: 2) (T. 3: 116).
117. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od pet kalota, četiri poprečne prečage, i pet rupa za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 5 cm, širina 0,7 cm. Lokalitet Malaya Kopanya, Ukrajina (Kotigoroško 1991: 128, Fig. 7: 54) (T. 3: 117).
118. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane tri kalote, dve poprečne prečage, i tri rupe za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 2,7 cm, širina 0,5 cm. Lokalitet Malaya Kopanya, Ukrajina (Kotigoroško 1991: 128, Fig. 7: 54) (T. 3: 118).
119. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od četiri kalote, tri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje. Nepoznate dimenzije. Novi Banovci, Srbija (T. 3: 119).
120. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od četiri kalote, tri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 5,6 cm, širina 1 cm. Lokalitet Orašje, Prud, Bosna i Hercegovina (T. 3: 120).
121. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od četiri kalote, tri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 5,8 cm, širina 0,9 cm. Lokalitet Orašje, Prud, Bosna i Hercegovina (T. 3: 121).
122. Isto kao kat. br. 121 (T. 3: 122).
123. Isto kao kat. br. 121 (T. 3: 123).
124. Članak astragalnog pojasa koji se sastoji od četiri kalote, tri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa. Prečage su ukrašene horizontalnim linijama. Bronza, width 1 cm. Site Mudroňova ulica, Bratislava, Slovakia (Bazovský, Gregor 2009: 132, 137, Fig. 5: 1) (Pl. 3: 110).
111. Segment of astragal belt that consists of five calottes and four horizontal bars. Bronze, casting; length ≈ 5 cm, width ≈ 0.8 cm. Site Devín, Bratislava, Slovakia (Placha 1997: 275, Fig. 122: 4) (Pl. 3: 111).
112. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes and two horizontal bars. Bronze, casting; length ≈ 2 cm, width ≈ 0.8 cm. Site Devín, Bratislava, Slovakia (Placha 1997: 275, Fig. 122: 4) (Pl. 3: 112).
113. Preserved fragment of astragal belt segment with six calottes and five horizontal bars. Bronze, casting. Dimensions unknown. Site Devín, Bratislava, Slovakia (Harmadyová 2012: 193, Fig. 310) (Pl. 3: 113).
114. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, one horizontal bars and one loop for sewing onto belt. Bronze, casting; length 1.5 cm, width 1.2 cm. Site Blatnica, Rovná, Slovakia (Pieta 2014: 150, Fig. 19: 1) (Pl. 3: 114).
115. Segment of astragal belt that consists of five calottes, four horizontal bars and five loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with oblique lines. Bronze, casting; length ≈ 5 cm, width ≈ 0.7 cm. Site Staré Hradisko, Moravia, Czech Republic (Čížmář 2005: 132, Fig. 1: 3) (Pl. 3: 115).
116. Segment of astragal belt that consists of two calottes, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with oblique lines. Bronze, casting; length ≈ 2 cm, width ≈ 0.7 cm. Site Staré Hradisko, Moravia, Czech Republic (Čížmář 2005: 132, Fig. 1: 2) (Pl. 3: 116).
117. Segment of astragal belt that consists of five calottes, four horizontal bars and five loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 5 cm, width 0.7 cm. Site Malaya Kopanya, Ukraine (Kotigoroško 1991: 128, Fig. 7: 54) (Pl. 3: 117).
118. Segment of astragal belt that consists of three calottes, two horizontal bars and three loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 2.7 cm, width 0.5 cm. Site Malaya Kopanya, Ukraine (Kotigoroško 1991: 128, Fig. 7: 54) (Pl. 3: 118).
119. Segment of astragal belt that consists of four calottes, three horizontal bars and four loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting. Dimensions unknown. Novi Banovci, Serbia (Pl. 3: 119).
120. Segment of astragal belt that consists of four calottes, three horizontal bars and four loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 5.6 cm, width 1 cm. Site Orašje, Prud, Bosnia and Herzegovina (Pl. 3: 120).
121. Segment of astragal belt that consists of four calottes, three horizontal bars and four loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 5.8 cm, width 0.9 cm. Site Orašje, Prud, Bosnia and Herzegovina (Pl. 3: 121).
122. Refer to Cat. No. 121 (Pl. 3: 122).
123. Refer to Cat. No. 121 (Pl. 3: 123).

- livenje; dužina 4,9 cm, širina 0,9 cm. Lokalityet Vručak, Sotin, Hrvatska (Ilkić 1999: T. XX: 5) (T. 3: 124).
125. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, jedna poprečna prečaga, i dve rupe za prišivanje pojasa. Poprečna prečaga je ukrašena horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,7 cm, širina 1,1 cm. Lokalityet Vručak, Sotin, Hrvatska (Ilkić 1999: T. XX: 8) (T. 3: 125).
126. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, jedna poprečna prečaga, i dve rupe za prišivanje pojasa. Poprečna prečaga je ukrašena horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,4 cm, širina 1 cm. Lokalityet Vručak, Sotin, Hrvatska (Ilkić 1999: T. XX: 11) (T. 3: 126).
127. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, jedna poprečna prečaga, i dve rupe za prišivanje pojasa. Poprečna prečaga je ukrašena horizontalnim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,4 cm, širina 1,1 cm. Lokalityet Vručak, Sotin, Hrvatska (Ilkić 1999: T. XX: 12) (T. 3: 127).
128. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane dve kalote, dve poprečne prečage, i dve rupe za prišivanje pojasa. Poprečne prečage su ukrašene kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 2,4 cm, širina 0,7 cm. Lokalityet Vručak, Sotin, Hrvatska (Ilkić 1999: T. XX: 9) (T. 3: 128).
129. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane jedna kalota, jedna poprečna prečaga, i jedna rupa za prišivanje pojasa. Poprečna prečaga je ukrašena kosim linijama. Bronza, livenje; dužina 2 cm, širina 0,9 cm. Lokalityet Vručak, Sotin, Hrvatska (Ilkić 1999: T. XX: 6) (T. 3: 129).
130. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane tri kalote, tri poprečne prečage, i tri rupe za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 2,6 cm, širina 0,5 cm. Lokalityet Vručak, Sotin, Hrvatska (Ilkić 1999: T. XX: 13) (T. 3: 130).
131. Isto kao kat. br. 130. Bronza, livenje; dužina 3,6 cm, širina 0,6 cm. Lokalityet Vručak, Sotin, Hrvatska (Ilkić 1999: T. XX: 10) (T. 3: 131).
132. Fragment članka astragalnog pojasa na kome su očuvane četiri kalote, četiri poprečne prečage, i četiri rupe za prišivanje pojasa. Bronza, livenje; dužina 3,7 cm, širina 0,7 cm. Lokalityet Vručak, Sotin, Hrvatska (Ilkić 1999: T. XX: 7) (T. 3: 132).
124. Segment of astragal belt that consists of four calottes, three horizontal bars and four loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 4.9 cm, width 0.9 cm. Site Vručak, Sotin, Croatia (Ilkić 1999: Pl. XX: 5) (Pl. 3: 124).
125. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, one horizontal bar and two loops for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.7 cm, width 1.1 cm. Site Vručak, Sotin, Croatia (Ilkić 1999: Pl. XX: 8) (Pl. 3: 125).
126. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, one horizontal bar and two loops for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.4 cm, width 1 cm. Site Vručak, Sotin, Croatia (Ilkić 1999: Pl. XX: 11) (Pl. 3: 126).
127. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, one horizontal bar and two loops for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.4 cm, width 1.1 cm. Site Vručak, Sotin, Croatia (Ilkić 1999: Pl. XX: 12) (Pl. 3: 127).
128. Preserved fragment of astragal belt segment with two calottes, two horizontal bars and two loops for sewing onto belt. Horizontal bars are decorated with horizontal lines. Bronze, casting; length 2.4 cm, width 0.7 cm. Site Vručak, Sotin, Croatia (Ilkić 1999: Pl. XX: 9) (Pl. 3: 128).
129. Preserved fragment of astragal belt segment with one calotte, one horizontal bar and one loop for sewing onto belt. Horizontal bar is decorated with oblique lines. Bronze, casting; length 2 cm, width 0.9 cm. Site Vručak, Sotin, Croatia (Ilkić 1999: Pl. XX: 6) (Pl. 3: 129).
130. Preserved fragment of astragal belt segment with three calottes, three horizontal bars and three loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 2.6 cm, width 0.5 cm. Site Vručak, Sotin, Croatia (Ilkić 1999: Pl. XX: 13) (Pl. 3: 130).
131. Refer to Cat. No. 130. Bronze, casting; length 3.6 cm, width 0.6 cm. Site Vručak, Sotin, Croatia (Ilkić 1999: Pl. XX: 10) (Pl. 3: 131).
132. Preserved fragment of astragal belt segment with four calottes, four horizontal bars and four loops for sewing onto belt. Bronze, casting; length 3.7 cm, width 0.7 cm. Site Vručak, Sotin, Croatia (Ilkić 1999: Pl. XX: 7) (Pl. 3: 132).

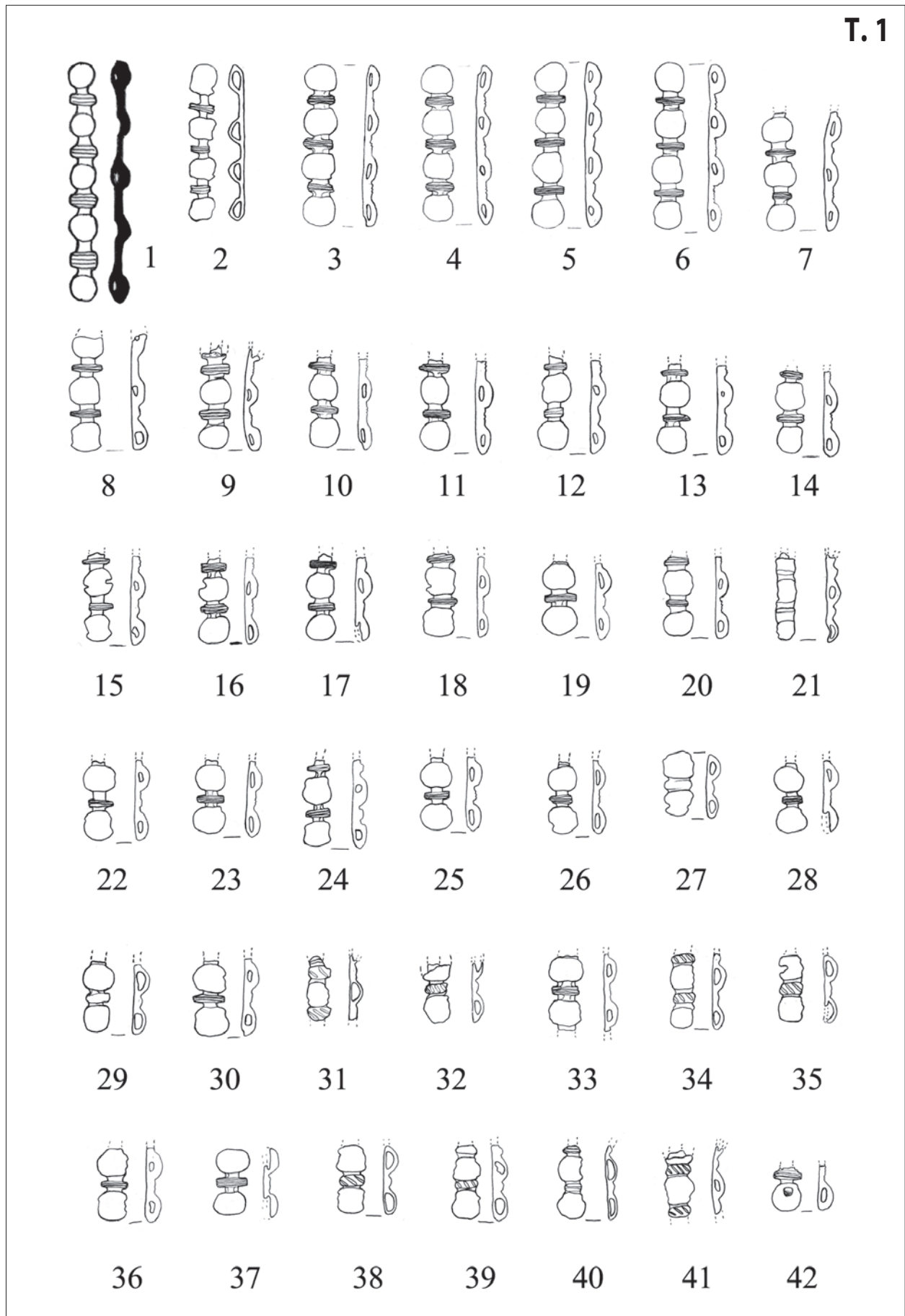
Prijevod / Translation
Ognjen Mladenović

Lektura / Proofreading
Caitlyn Breen

BIBLIOGRAFIJA / BIBLIOGRAPHY

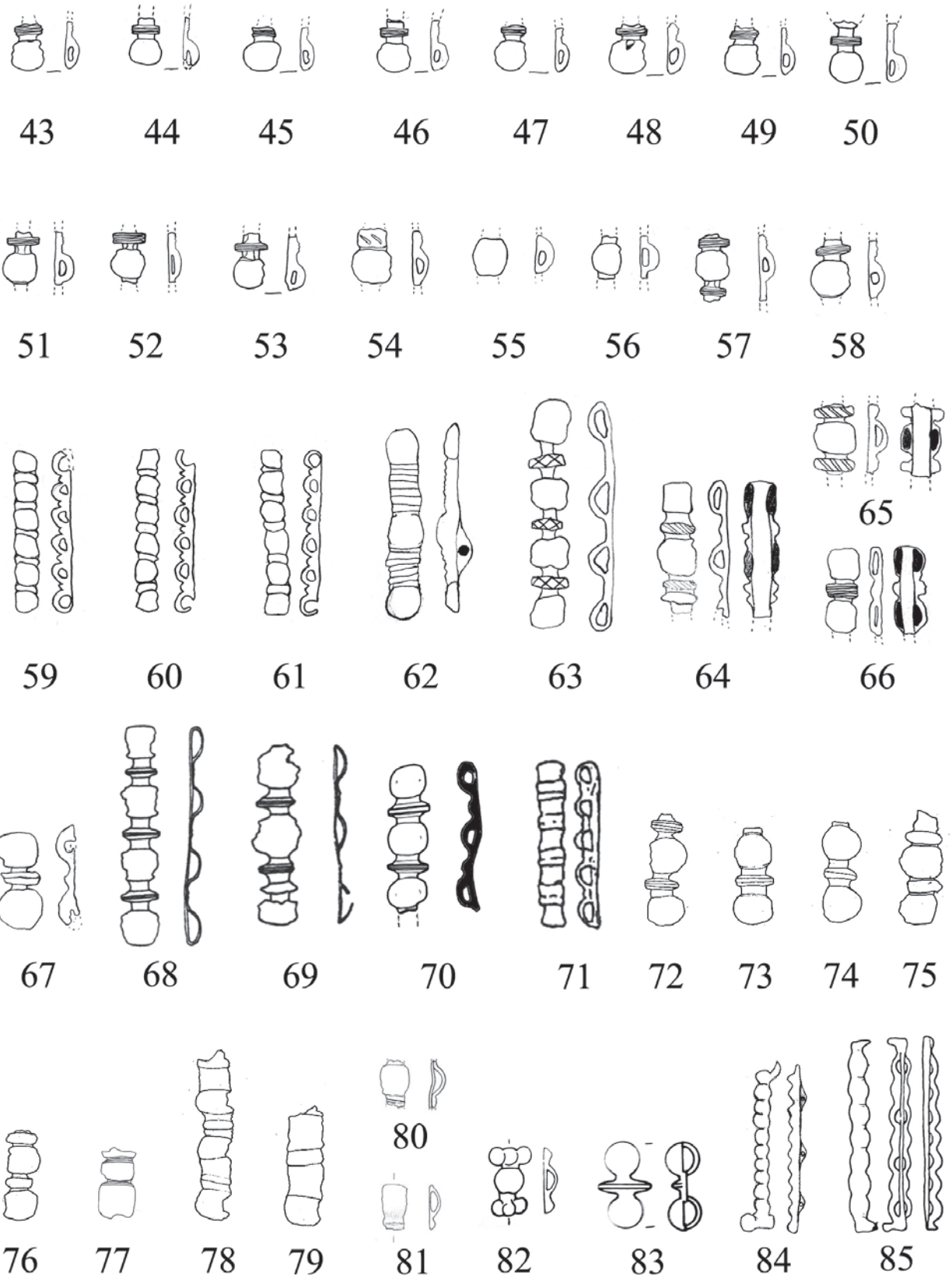
- Almássy, K. 2014, Contacts between the Upper Tisza Region and the Balkans in the 3rd century BC, in: *The Clash of Cultures? The Celts and the Macedonian World*, Guštin M., David W. (eds.), Manching, 239–246 (forthcoming).
- Arsenijević, S. 1998, Pokušaj sinteze nalaza gvozdenodobnih astragaloidnih pojaseva, *Balkanica*, Vol. XXIX, 7–33.
- Arsenijević, S. 2013, *Pojasne kopče iz mlađeg gvozdenog doba na tlu zapadnog i centralnog Balkana*, Muzej Republike Srpske, Banja Luka.
- Bazovský, I., Gregor, M. 2009, Mincové dávkovacie platničky z Mudroňovej Ulice v Bratislave, *Zborník Slovenského Národného múzea* Vol. CIII, *Archeológia* No. 19, 131–152.
- Benac, A., Čović, B. 1957, *Glasiac, II. Željezno doba*, Zemaljski muzej, Sarajevo.
- Božić, D. 1981, Kasnolatenski astragalni pojasevi tipa Beograd, *Starinar*, Vol. XXXII, 47–56.
- Božić, D. 2008, *Late La Tène-Roman cemetery in Novo mesto. Ljubljanska cesta and Okrajno glavarstvo*, Katalogi in monografije 39, Narodni muzej Slovenije, Ljubljana.
- Březinová, G., Samuel, M. 2007, Prehľad osídlenia, in: "Tak čo, naši ste niečo?", Březinová G., Samuel M. (eds.), Nitra, 15–69.
- Brukner, O. 1995, Domorodačka naselja, in: *Arheološka istraživanja duž autoputa kroz Srem*, Vapa Z. (ed.), Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture, Novi Sad, 91–136.
- Brunšmid, J. 1902, Prehistorijski predmeti iz Srijemske županije, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkog društva*, n. s. VI, 68–86.
- Bulatović, A. 2007, *Vranje*, Arheološki institut – Narodni muzej, Beograd – Vranje.
- Bulatović, A., Filipović, V., Gligorić, R. 2017, *Loznica*, Arheološki institut – Muzej Jadra, Beograd – Loznica.
- Čizmař, M. 2005, Contacts between Moravia and the territory of the Scordisci, in: *Celts on the Margin, studies in European cultural interaction: 7th century BC – 1st century AD: dedicated to Zenon Woźniak*, Dobrzańska H., Megaw V., Poleska P. (eds.), Kraków, 131–134.
- Dizdar, M. 2015, Late La Tène Settlements in the Vinkovci Region (Eastern Slavonia, Croatia): Centres of Trade and Exchange, *Boii – Taurisci*, Oberleis-Klement, 14.–15. 4. 2012., 31–48.
- Dizdar, M., Tonc, A. 2017, Not just a belt: Late Iron Age female costume in the south-east Carpathian Basin, in: *Proceedings of the Conference Craft and Production in the European Iron Age*, 25th – 27th September 2015, Cambridge (forthcoming).
- Dizdar, M. 2017, A New Late Hallstatt Finds from the Vinkovci Region (Eastern Croatia): A Contribution to the Study of Impacts from the Balkan to the southeastern Carpathian Basin, in: *Hommage to Rastko Vasić* (forthcoming).
- Drnić, I. 2009, Dvije pojasne kopče tipa Laminci iz Dalja, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. XLII, 305–319.
- Drnić, I., Skelac, G. 2008, Latenski nalazi sa lokaliteta Ciglana – Zeleno polje u Osijeku, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. XLI, 385–415.
- Fiala, F. 1897, Uspjesi prekopavanja prehistoričkih gromila u jugoistočnoj Bosni (do Glasiaca) godine 1897, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, Vol. IV, 585–619.
- Gaál, A. 2001, Késő vaskori sír az S-9-es út területéről, in: *Tolna megye évszázadai a régészet tükrében*, Gaál A. (ed.), katalog izložbe, Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Szekszárd, 27–30.
- Garašanin, D. 1967, Ražana, Kriva Reka i Glasinački kompleks, *Zbornik radova Narodnog muzeja Beograd*, Vol. V, 41–50.
- Garašanin, M. 1988, Nastanak i poreklo Ilira, in: *Iliri i Albanci*, Serija predavanja održanih od 21. maja do 4. juna 1986. godine, Beograd, 9–144.
- Gleirscher, P. 1996, Spatkeltische und frühromische Funde im Bereich der Gracarca am Klopeiner See (Unterkarnten), *Arheološki vestnik*, Vol. 47, 229–238.
- Gligorić, R., Canić-Tešanović, J. 2010, *Paulje, nekropola bronzanog i gvozdenog doba kod Loznice*, Muzej Jadra – Muzej rudničko-takovskog kraja, Loznica – Gornji Milanovac.
- Glodariu, I., Moga, V. 1989, *Cetatea dacică de la Căpâlna*, Ed. Altip, Alba Iulia.
- Glogović, D. 2008, Liburnska imitacija astragalnih pojaseva, *Archaeologia Adriatica*, Vol. 2, No. 1, 325–333.
- Harmadyová, K. 2012, Oblast' Devína v dobe laténskej, in: *Dejiny Bratislavy 1. Od počiatkov do prelomu 12. a 13. storočia. Brezalauspurc – na križovatke kultúr*, Šedivý J., Štefanovičová T. (eds.), Slovart – Občianske združenie Historia Posoniensis, Bratislava, 191–196.
- Ilkić, M. 1999, *Hrvatsko Podunavlje u željeznom razdoblju – posljednje tisućljeće prije Krista*, MA Thesis, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Islami, S. 1983, Aspects de la civilisation tumulaire de Mat dans la proto-histoire, *Studia Albanica*, Vol. 1, 99–126.
- Jacanović, D. 2015, *Ram: keltski sveti prostor*, Narodni muzej Požarevac – Narodna biblioteka Veliko Gradište – Udruženje građana "Ramske tvrđave", Ram.
- Jovanović, M. 1993, Prilozi iz uništenih latenskih grobova sa područja Srema, *Rad vojvodanskih muzeja*, Vol. 35, 41–48.
- Jovanović, M. 1998, Astragalni pojasevi na području centralnog Balkana i jugoistočne Evrope, *Rad Muzeja Vojvodine*, Vol. 40, 39–94.
- Jovanović, M. 2010, *Metalni nakit sa Gomolave – starije gvozdeno doba i latenski period*, *Rad Muzeja Vojvodine*, Vol. 52, 71–89.
- Jubani, B. 1992, Gërmime në tumat nr. 2 dhe 3 të Fushës së Shtojit, *Iliria*, Vol. 22, 23–58.
- Karwowski, M. 2012, Southern Cross-Regional Connections of the Celtic Settlement on the Oberleiserberg: An Analysis of Selected Finds, *Boii – Taurisci*, Oberleis-Klement, 14.–15. 4. 2012., 69–87.
- Kosorić, M. 1960, Humka kod Kostolca, *Starinar*, Vol. XI, 197–198.
- Kotigoroško, H. V. 1991, Antichitățile dacice din zona Tisei superioare, *Thraco-Dacica*, Vol. XII/1–2, 115–132.
- Kurti, D. 1977/78, Tumat e Burrelit, *Iliria*, Vol. VII–VIII, 157–187.
- Majnarić-Pandžić, N. 1970, *Keltsko-latenska kultura u Slavoniji i Srijemu*, Gradski Muzej, Vinkovci.
- Maráz, B. 1983, La Tene-kori leletek Jugoszláviából és Romániából magyarországi múzeumokban, *Janus Pannonius Múzeum Évkönyve*, Vol. 27 (1982), 107–116.
- Maráz, B. 2008, Archäologische Angaben zur mittleren und späten La Tène-Zeit in Südosttransdanubien, *Communicationes Archaeologicae Hungariae*, 2008, 65–93.
- Mitrevski, D. 1991, *Dedeli*, Muzej na Makedonija, Skopje.
- Lucentini, N. 1981, Sulla cronologia delle necropoli di Glasiac nell'età del ferro, in: *Studi di protoistoria Adriatica*, 1, Peroni R. (ed.), Roma, 67–171.
- Petrović, V. P., Filipović, V., Milivojević, S. 2012, *La région de Svrlij en Serbie orientale – préhistoire, antiquité et moyen âge*, Belgrade.
- Pieta, K. 2001, Siedlung Liptovská Mara II und die Anfänge der Einflüsse der Latene-kultur im Westkarpatenraum, *Slovenská archeológia*, Vol. XLVIII/2, 315–346.
- Pieta, K. 2014, *Hradiská vo Folkušovej - Necpaloch a Blatnici: juhovýchodné prvky v púchovskej kultúre*, *Slovenská archeológia*, Vol. LXII/1, 125–165.
- Plachá, V. 1997, Výsledky výskumu Národnej kultúrnej pamiatky Devín v rokoch 1994 – 1995, *AVANS – Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku*, 1995, 150–151.
- Plantos, C. 2009, Buckle Types and Belt Fragments from the Dacian Settlement of Craiva "Piatra Craivi" (Alba County), *Apulum*, Vol. 46, 41–63.
- Popović, P. 1994, Lanzenfibeln des Westbalkans und der Donauniederung, *Balkanica*, Vol. XXV–1, 53–71.
- Popović, P. 2003, Gradina na Bosutu kod Vašice, *Opuscula archaeologica*, Vol. 27, 311–320.
- Potrebica, H., Dizdar, M. 2002, Prilog poznavanju naseljenosti Vinkovaca i okolice u starijem željeznom dobu, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 19, 79–100.
- Radosavljević, A., Sremac, R. 2013, *Vodič za male praistoričare*, Galerija slika "Sava Šumanović", Šid.
- Rustoiu, A. 1996, *Metalurgia Bronzului La Daci (sec. II 1. Chr. - sec. I d. Chr.) Tehnici, ateliere Si produse de bronz*, Institutul Roman de Tracologie, București.
- Rustoiu, A. 2011, The Celts from Transylvania and the eastern Banat and their southern neighbours. Cultural exchanges and individual mobility, in: *The Eastern Celts*, Guštin M., Jevtić M. (eds.), Koper – Beograd, 163–170.
- Rustoiu, A. 2012, The Celts and Indigenous Populations from the Southern Carpathian Basin. Intercommunity Communication Strategies, *Iron Age Rites and Rituals in the Carpathian Basin*, Pro-

- ceedings of the International colloquium from Târgu Mureș, 7–9 october 2011, Târgu Mureș, 357–390.
- Spănu, D. 2016, Iron Age fibulae from Zimnicea in their archaeological context, *Iron Age chronology in the Carpatian Basin*, Târgu Mureș, 8.–10. 10. 2015., Cluj-Napoca, 395–408.
- Stojić, M., Cerović, M. 2011, *Šabac*, Arheološki institut – Narodni muzej, Beograd – Šabac.
- Tasić, N. 1973, Nalazi gvozdenog doba na Gomolavi, *Rad vojvođanskih muzeja*, Vol. 21–22, 99–123.
- Todorović, J. 1956, Praistoriska nekropola na Rospri Ćupriji kod Beograda, *Godišnjak Muzeja grada Beograda*, Vol. III, 27–62.
- Todorović, J. 1964, Ein Beitrag zur stilistischen und zeitlichen Bestimmung der astragaloiden Gürtel in Jugoslawien, *Archaeologia Iugoslavica*, Vol. 5, 45–48.
- Todorović, J. 1972, *Praistorijska Karaburma I – nekropola mlađeg gvozdenog doba*, Muzej grada Beograda, Beograd.
- Trifunović, S., Pašić, I. 2003, "Stari vinogradi" u Ćurugu – višeslojno arheološko nalazište, *Glasnik Srpskog arheološkog društva*, Vol. 19, 263–290.
- Truhelka, Ć. 1889, Predhistorijski predmeti sa Glasinca, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, Vol. III/I, 26–44.
- Vasić, R. 1977, *The Chronology of the Early Iron Age in Serbia*, BAR 31, Oxford.
- Vasić, R. 1987, Sremska grupa zapadnobalkanskog kompleksa, in: *Praistorija Jugoslavenskih zemalja*, V, Benac A. (ed.), Sarajevo, 555–558.
- Vasić, R. 1989, Jedan prilog proučavanju sremske grupe, *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja*, Vol. XXVII, 103–113.
- Vasić, R. 1999, *Die Fibeln im Zentralbalkan*, Prähistorische Bronzefunde XIV/12, Franz Steiner Verlag, Stuttgart.
- Vasić, R. 2000, Thracian fibulae in the west: invasion or cultural exchange?, *Archeologia Bulgarica*, Vol. 1, 13–20.
- Vasić, R. 2003, "Makedoske bronzes" severno od Makedonije, in: *Pyraichmes*, 2, Mitrevski D. (ed.), Kumanovo, 143–157.
- Videski, Z., Temov, S. 2005, *Makedonske bronzes*, Arheološki muzej u Zagrebu – Muzej Makedonije, Zagreb.
- Zirra, V. V. 2000, *Bemerkungen zu den thraco-getischen Fibeln, Dacia*, n. s. 40–42, 29–53.
- Zotović, M. 1985, *Arheološki i etnički problemi bronzanog i gvozdenog doba zapadne Srbije*, Zavičajni muzej Titovo Užice – SADJ, Beograd.
- Žižić, O. 1979, Grobovi ilirskih ratnika – Kličevo kod Nikšića, in: *Sahranjivanje kod Ilira*, Srpska akademija nauka i umetnosti – Balkanološki institut, Beograd, 205–218.

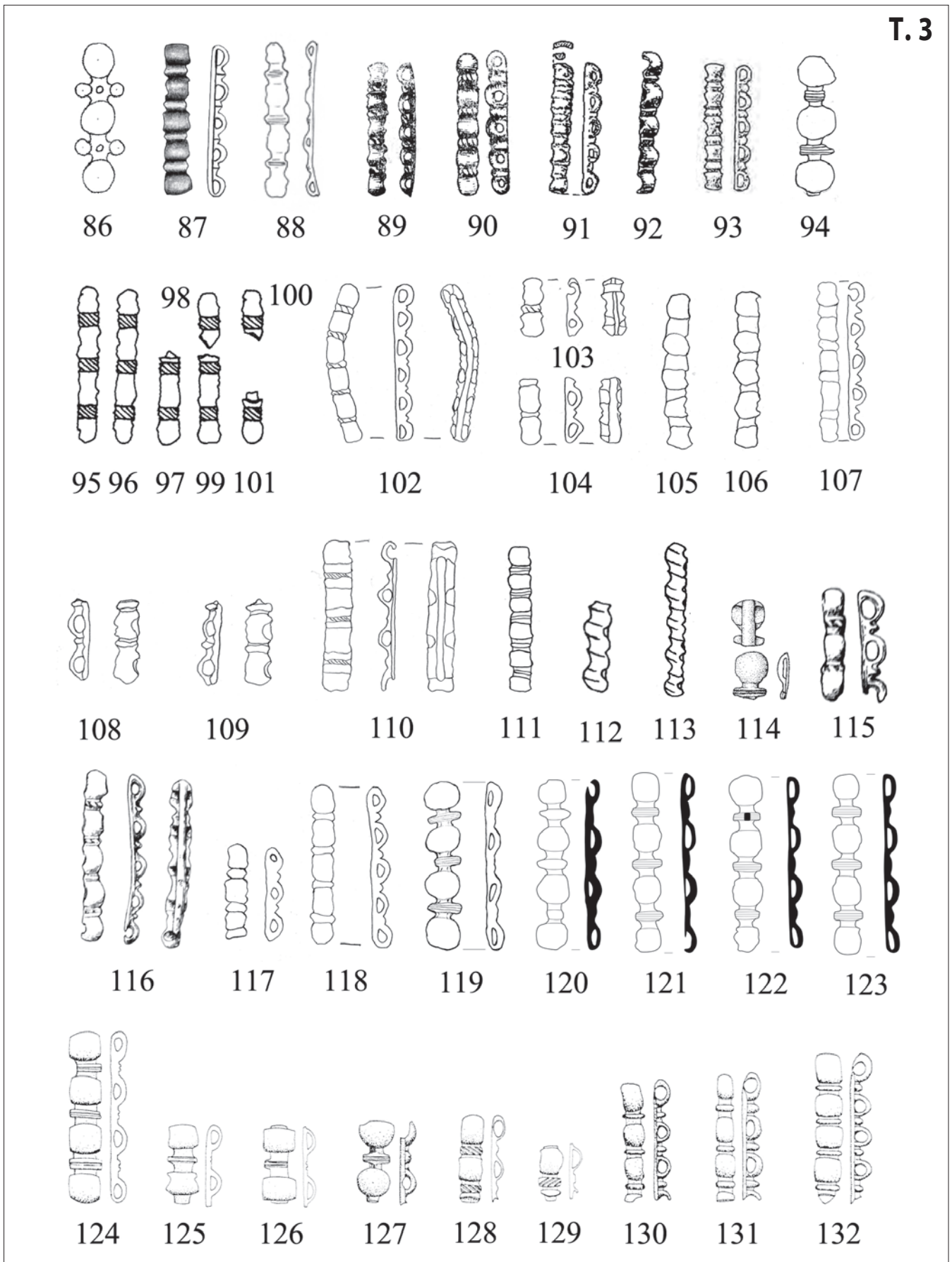
T. 1 Nepublikovani i ranije publikovani članci astragalnih pojaseva
Pl. 1 Unpublished and previously published astragal belt segments

T. 2

T. 2 Nepublikovani i ranije publikovani članci astragalnih pojaseva
 Pl. 2 Unpublished and previously published astragal belt segments

T.3

T. 3 Nepublikovani i ranije publikovani članci astragalnih pojaseva
 Pl. 3 Unpublished and previously published astragal belt segments

